ÇOCUK HAKLARI VE REFAHI SEMPOZYUMU

25-26 NİSAN 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK KONFERANS SALONU

BİLDİRİ ÖZETLERİ
ve
SONUÇ BİLDİRGESİ KİTAPÇIĞI

DÜZENLEYEN
PROF. DR. FULYA SARVAN
DR. ARZU AÇAR
TÜRK ÜNİVERSİTELİ KADINLAR DERNEĞİ
ANTALYA ŞUBESİ

HAZİRAN 2024
ANTALYA

“*İyi bakım, iyi yetiştirilme ve çocuğa uygun bir eğitim, her yerde ilgi, sevgi ve yardım görme her Türk çocuğunun hakkıdır. Resmi, özel her kurum, her yurttaş bu çocuk hakkını tanımak, eldeki olanaklarla onu gerçekleştirmek yükümlülüğündedir. Sıkıntı içinde bulunan çocuğun kurtarılmasına öncelik verilir.***”**

1963 Türk Çocuk Hakları Bildirisi, Madde 1

ÇOCUK HAKLARI VE REFAHI SEMPOZYUMU
25-26 NİSAN 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK KONFERANS SALONU

PROGRAM

25 NİSAN 2024

9.00 KAYIT
9.30 Açılış Konuşmaları
Prof. Dr. Fulya Sarvan - TÜKD Antalya ve Düzenleme Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Cengiz Toker - Akdeniz Üniversitesi Rektör Yardımcısı
10.00 Açılış Konferansı: ÇOCUK HAKLARI
Prof. Dr. Bilgin Tiryakioğlu - Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi
10.30 ARA
11.00 Birinci Oturum: ÇOCUK YOKSULLUĞU VE ÇOCUK İŞÇİLİĞİ
12.30 ÖĞLE ARASI
13.30 İkinci Oturum: ÇOCUK HAKLARI VE REFAHINA ÇOK YÖNLÜ YAKLAŞIMLAR
15.00 ARA
15.30 Üçüncü Oturum: ÇOCUKLARIN EĞİTİM SORUNLARI

26 NİSAN 2024

9.30 Dördüncü Oturum: ÇOCUKLARDA BAĞIMLILIK SORUNLARI
11.00 ARA
11.30 Beşinci Oturum: ÇOCUKLARIN BEDEN VE RUH SAĞLIĞI SORUNLARI
13.00 ÖĞLE ARASI
14.00 Altıncı Oturum: ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI
15.30 ARA
16.00 Yedinci Oturum: CİNSEL İSTİSMAR VE AKRAN ZORBALIĞI SORUNLARI
17.30 Kapanış Oturumu: SEMPOZYUM SONUÇ BİLDİRGESİ

ÇOCUK HAKLARI VE REFAHI SEMPOZYUMU
25-26 NİSAN 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Atatürk Konferans Salonu

SEMPOZYUM BAŞKANI

Prof. Dr. Fulya Sarvan, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şube Başkanı

DÜZENLEME KURULU ÜYELERİ

Prof. Dr. Emine EFE, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Prof. Dr. Zeliha YAZICI, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Mehmet ZANBAK, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Süreyya SARVAN, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Ar. Gör. Dr. Nimet KARATAŞ, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Ar. Gör. Dr. Volkan DÜZGÜN, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Ar. Gör. Uğur GÜL, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Sahil BOZKURT, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şube Bşk. Yrd.

Zeynep UYSAL, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şube YK Üyesi

Dr. Arzu AÇAR, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şube Üyesi

SEMPOZYUM BİLİM KURULU ÜYELERİ

Prof. Dr. Nurşen ADAK, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (Dekan)
Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi (Dekan)
Prof. Dr. Zuhal KAYNAK ERİNÇ, Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi (Dekan)
Prof. Dr. Zeynep ÖZER, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi (Dekan)
Prof. Dr. Necla ÖZTÜRK, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Dekan)
Prof. Dr. Selma ÖNCEL, Akdeniz Üniversitesi Kumluca Sağlık Bilimleri Fakültesi (Dekan)
Prof. Dr. İlkay BOZ, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Prof. Dr. Emine EFE, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Prof. Dr. Hilal ERKUŞ, Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Prof. Dr. Havva İŞKAN IŞIK, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Prof. Dr. Ayşegül İŞLER, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Prof. Dr. Mustafa KARHAN, Akdeniz Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Prof. Dr. Günseli ORHON, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Prof. Dr. Şule ORMAN, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Prof. Dr. Zeliha YAZICI, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Aslı SÜRER ADANIR, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi
Doç. Dr. Arzu AKCAN, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Doç. Dr. Kerime BADEMLİ, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Doç. Dr. Barçın KARAKAŞ BUDAK, Akdeniz Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Doç. Dr. Sakine Gülfem ÇAKIR, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Murat ÇAY, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu
Doç. Dr. Yaprak ÇETİN, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Doç. Dr. Mustafa ÇOBAN, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Doç. Dr. Koray KARA, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Doç. Dr. Merve Şeyda KARAÇİL, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Doç. Dr. Ayla KAYA, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Doç. Dr. Özgün KAYA KARA, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Doç. Dr. Ayten KAYA KILIÇ, Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
Doç. Dr. İlkay KESER, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Doç. Dr. Nursel KÖKSAL, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. İlkay KUTLAR, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Doç. Dr. Ayşe Nur KUTLUCA CANBULAT, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Nilgün SEREMET KÜRKLÜ, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Doç. Dr. Ayşe MEYDANLIOĞLU, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Doç. Dr. Ayşe Eren ÖZDEMİR, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Doç. Dr. Selin SERT SÜTÇÜ, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Mehtap TÜRKAY, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi
Doç. Dr. Tuba BİRİNCİ UZUN, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Doç. Dr. Evrim ÇETİNKAYA YILDIZ, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Mehmet ZANBAK, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Bilge BİNGÖL, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi İlknur Uluğ CİCİM, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Saliha HALLAÇ, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Dudu KARAKAYA, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Süreyya SARVAN, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Sevtap VELİPAŞAOĞLU, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi
Öğr. Gör. Dr. Nilüfer CENGİZ, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu
Öğr. Gör. Dr. Şenay TÜRE, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi

SEMPOZYUMU DESTEKLEYEN KURULUŞLAR

1. Akdeniz Üniversitesi: Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Araştırma ve Uygulama Merkezi (KATCAM), Eğitim Fakültesi, Hemşirelik Fakültesi, Tıp Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Manavgat Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Mimarlık Fakültesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu
2. Akran Arabuluculuğu Derneği
3. ANKA Kadın Kooperatifi
4. Antalya Akademik Araştırmalar Derneği
5. Antalya Barosu Çocuk Hakları Merkezi
6. Antalya Çağdaş Eğitim ve Kültür Vakfı (ANTÇEV)
7. Antalya İl Sağlık Müdürlüğü Çocuk İzlem Merkezi
8. Antalya Down Sendromlular ve Engelliler Derneği
9. Antalya İş Kadınları Derneği (ANTİKAD)
10. Antalya Kadın Danışma Merkezi ve Dayanışma Derneği
11. Antalya Kent Konseyi
12. Antalya Tabip Odası (ATO)
13. Akdeniz Aile Sağlığı ve Eğitimi Derneği (ASED)
14. Akdeniz Reklamcılar Derneği (ARD)
15. Akdeniz Kadın Çalışmalarını Destekleme Derneği (AKÇAD)
16. Batı Akdeniz Ekonomisini Geliştirme Vakfı (BAGEV)
17. Bir Arada Yaşarız Eğitim ve Toplumsal Araştırmalar Vakfı (BAYETAV)
18. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Antalya Şubesi (ÇYDD)
19. Çalışan Anneler Derneği
20. Cumhuriyet Kadınları Derneği Konyaaltı Şubesi
21. 7 K Kadın Girişim ve İşletme Kooperatifi
22. Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği Antalya Şubesi (KASAİD)
23. Kadın Hekimler Eğitime Destek Vakfı (KAHEV) Antalya Şubesi
24. Kız Çocuklarına Destek Derneği
25. Muratpaşa Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü
26. Öğrenci Veli Derneği Antalya Şubesi
27. Önce Çocuklar ve Kadınlar Derneği
28. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi
29. Sosyal Gelişim ve Dayanışma Derneği- SGDD-ASAM Antalya Temsilciliği
30. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Antalya Şubesi
31. Tarımda Kadın Girişim ve İşletme Kooperatifi
32. TEGV Antalya Suna-İnan Kıraç Eğitim Parkı
33. TOBB Antalya Kadın Girişimciler Kurulu
34. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Derneği (TOCİN)
35. Türk Kadınlar Birliği Antalya Şubesi
36. Türk Psikologlar Derneği Antalya Şubesi
37. Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şubesi (TÜKD)
38. Uluslararası Kadınlar Dayanışma Derneği (IWSA)
39. Yardım Gönüllüleri Eğitim ve Proje Derneği
40. Zihinsel Yetersiz Çocukları Yetiştirme ve Koruma Vakfı Antalya Şubesi (ZİÇEV)

İÇİNDEKİLER

Sempozyum Programı....3
Sempozyum Düzenleme Kurulu....4
Sempozyum Bilim Kurulu....5
Sempozyumu Destekleyen Kuruluşlar....6
Önsöz....9
1. Oturum: Çocuk Yoksulluğu ve Çocuk İşçiliği Bildiri Özetleri....10
Türkiye'de Çocuk Yoksulluğu....11
Çocuk Sayısına Göre Farklılaşan Hanelerin Çok Boyutlu Yoksulluğu....12
Türkiye'de Tüm Boyutlarıyla Çocuk İşçiliği....14
Mevsimlik Tarım İşçisi Çocukların Sorunları....19
Çocuk Gözüyle Yoksulluk (Poster Bildiri)....21
2. Oturum: Çocuk Hakları ve Refahına Çok Yönlü Yaklaşımlar Bildiri Özetleri....22
İnsan Hakları Hukukunda Çocuğun Yüksek Yararı Kavramının Hukuki Çerçevesi....23
Avrupa'da ve Türkiye'de Popülist Siyaset ve Söylemin Çocuk Hakları ve Refahına Etkileri....25
İklim Krizi ve Çocuk: Gelecek Kuşakların Hakları Nasıl Korunacak?....26
Çocuk Refahı İçin Okul Sosyal Hizmeti Uygulamasının Gerekliliği....28
Kamusal Alanların Çocuk Refahı ve Yoksulluğunda Bir Fırsat Olarak Değerlendirilmesi: Parklar ve Pazar Alanları....30
3. Oturum: Çocukların Eğitim Sorunları Bildiri Özetleri....32
Dijital Çağda Çocuk Yoksulluğu: İnternete Erişim Hakkı ve Eğitimde Dijital Fırsat Eşitliğinin Sağlanması....33
Çocuk Hakları Açısından Öğretim Programı ve Ders Kitabı İnceleme (Sosyal Bilgiler Dersi)....35
Müzik Eğitim Sisteminin Temel Sorunu Çocukların Müzik Eğitimi Projesi: Sanat İlkokulda Başlar....36
Beyin ve İnsan Düşüncesi Hakkında Öğrendiklerimizi Eğitim İle Öğretimi İyileştirmede Nasıl Kullanabiliriz?....38
Mülteci Çocukların Eğitiminde Öğretmenlerin Eğitsel Mücadelesi....41
4. Oturum: Çocuklarda Bağımlılık Sorunları Bildiri Özetleri....43
Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Ailenin Rolü: CKD Anneler Hareketi Örneği....44
Madde Kullanım Bozukluğu Olan Çocuk-Ergenlerin Madde Kullanımını Önleme ve Tedaviye İlişkin Önerileri…… 46
5. Oturum: Çocukların Beden ve Ruh Sağlığı Sorunları Bildiri Özetleri....48
Suça Sürüklenmiş Göçmen Çocukların Sivil Toplum Çalışanları Tarafından Değerlendirilmesi....49
Kadın Cinayetleri Sonrası Annesini Kaybeden Çocuklara Verilen Destek Hizmetleri (Poster Bildiri)....51
Çocuk ve Ergende İntiharı Önleme (Poster Bildiri)....53
6. Oturum: Çocuk İhmal ve İstismarı Bildiri Özetleri....55
Çocuk İstismarında Bildirim Yükümlülüklerinin Çocuk Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi....57
Evlilik Birliğinin Boşanmayla Sona Ermesi Halinde Çocuğun Üstün

Yararı İlkesi Doğrultusunda Birlikte Velâyet..... 58
Yükümlülerin Anlatılarında Çocukluktaki İhmal ve İstismar Deneyimleri... 60
Çocukların İhmal ve İstismarında Sosyal Medya Fenomenlerinin Rolü….. 62

7. Oturum: Cinsel İstismar ve Akran Zorbalığı Sorunları Bildiri Özetleri..... 64
Akran Arabuluculuğu: Zorbalığı Dönüştüren Güç..... 65
Akran Çocuklar Arasında Gerçekleşen Cinsel Davranışların Cezalandırılabilirliği..... 67
Çocuk Hakları ve Refahı Sempozyumu Sonuç Raporu..... 68
Teşekkürler..... 79

ÖNSÖZ

2024 yılı başlarında Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği öncülüğünde Çocuk Hakları ve Refahı Projesi için bir araya gelen Antalya sivil toplum temsilcileri ile Akdeniz Üniversitesi öğretim üyelerinin proje hedefleri doğrultusunda planladığı Çocuk Hakları ve Refahı Sempozyumu 25-26 Nisan 2024 tarihlerinde Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şubesi ile Akdeniz Üniversitesi organizasyonuyla Atatürk Konferans Salonunda düzenlenmiştir.

Sempozyumun amacı, çocuk hakları ve refahını tehdit eden kritik meseleleri dört ana tema çerçevesinde çok disiplinli bir yaklaşımla inceleyerek ivedilikle ele alınması ve çözümlenmesi gereken konuları tespit etmek ve bunları Sempozyum Sonuç Bildirgesi ile kamuoyuna duyurmak olarak belirlenmiştir. Bu dört ana tema, çocuk yoksulluğu, çocukların eğitim sorunları, çocukların maruz kaldığı ihmal, istismar ve şiddet, ve çocuğun ruh ve beden sağlığını tehdit eden sorunlardır.

Sempozyum Düzenleme Kurulu bu dört ana tema kapsamına giren alt temaları teknik, ekonomik, sosyal, psikolojik, tıbbi ve hukuki açıdan çalışmakta olan bilim insanlarını, meslek kuruluşu mensuplarını ve STK temsilcilerini mevcut çalışmalarını ve deneyimlerini sözlü veya poster bildiri olarak paylaşmaya davet etmiş, Sempozyum Bilim Kurulu tarafından değerlendirilerek kabul edilen 37'si sözlü 11'i poster 48 bildiri Sempozyum Programına dahil edilmiştir.

Sempozyum Programına dahil edilen bütün bildiriler sempozyumda sunularak tartışılmış ve sempozyum oturum başkanlarından yönettikleri oturumlarla ilgili kamuoyu ile paylaşılmak üzere sonuç bildirgeleri talep edilmiştir. Toplanan sonuç bildirgeleri de Sempozyum Başkanı ve Raportör olarak tarafımdan Sempozyum Sonuç Raporu şeklinde derlenerek ilgili kurumlar ve basınla paylaşılmıştır.

Sempozyumda sunulan bildirilerin sahiplerinden bildiri özetlerinin bir kitapçık içinde yayımlanmasını kabul eden 27'sinin bildiri özetleri bu kitapçık içinde derlenmiş, kitapçığın en sonuna da Sempozyum Sonuç Raporu eklenmiştir. Bu özet kitapçığının çocuklarla ilgili konularda çalışmalar yapanlar arasında yararlı bir iletişim oluşturmasını ve bundan sonraki daha ileri çalışmalara esin kaynağı olmasını dileriz.

Prof. Dr. Fulya SARVAN
Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği
Antalya Şubesi Başkanı ve Sempozyum Başkanı

25 NİSAN 2024
BİLDİRİ ÖZETLERİ

BİRİNCİ OTURUM: ÇOCUK YOKSULLUĞU VE ÇOCUK İŞÇİLİĞİ **11.00-12.30**	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Gökhan AKYÜZ - Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı	
Konuşmacılar	**Konu Başlıkları**
Firdevs Özlem TAŞ[1], Doç. Dr. Mehmet ZANBAK[2] [1] Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi [2] Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Türkiye'de Çocuk Yoksulluğu
Doç. Dr. Mehmet ZANBAK[1], Prof. Dr. Selim ÇAĞATAY[1] [1] Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Çocuk Sayısına Göre Farklılaşan Hanelerin Çok Boyutlu Yoksulluğu
Doç. Dr. Mehtap TÜRKAY Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi	Türkiye'de Tüm Boyutlarıyla Çocuk İşçiliği
Doç. Dr. İlkay KUTLAR Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi	Mevsimlik Tarım İşçisi Çocukların Sorunları
Derya ALKAN[1], Öğr. Gör. Fazilet BARCIN KARA[2], Arş. Gör. Melikegül BEDİR[3] [1]Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi [2]Akdeniz Üniversitesi Serik Gülsün-Süleyman Süral Meslek Yüksekokulu [3]Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Mevsimlik Tarım İşçisi Aile ve Çocukların Çocuk İşçiliğine ve Eğitime Yönelik Algıları
Öğr. Gör. Duygu ALTUNTAŞ[1], Prof. Dr. Emine EFE[1] [1]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Türkiye'de Çocuk İşçiliğiyle İlgili Sağlık Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi: Bir Sistematik Derleme
Poster Bildiriler	
Esra IRAK Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü YL Öğrencisi	Çocuk Gözüyle Yoksulluk

TÜRKİYE'DE ÇOCUK YOKSULLUĞU

Firdevs Özlem TAŞ[1], Doç. Dr. Mehmet ZANBAK[2]
[1]Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi
[2]Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Amaç: Bu çalışmada, Türkiye'deki çocukların yoksulluklarının son on yıllık süre zarfında izlediği seyrin ulusal resmi raporlarda ifade edilen verilerin ışığında incelenmesi, yoksulluğun hangi seviyede olduğunun belirlenmesi ve yaşanılan yoksulluğun, çocuk refahı üzerindeki etkilerinin irdelenmesi amaçlanmaktadır.
Yöntem: Çocuk yoksulluğunun ortaya çıkarılmasının ve bunun en az seviyeye düşürülebilmesi için politika önerilerinin sunulmasının hedeflendiği bu çalışmada, parasal yoksulluk yaklaşımı ile bir analiz yapılmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2013-2023 yılları arasındaki verileri ışığında eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirinin %60'ı yoksulluk sınırı kabul edilerek hesaplanan yoksulluk ölçüm yöntemi kullanılmaktadır.
Bulgular: Türkiye İstatistik Kurumu, Gelir, Yaşam, Tüketim ve Yoksulluk Portalında yer alan yoksulluk ve yaşam koşulları istatistiklerinden elde edilen verilerin ışığında, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre 2023 yılı sonu itibarıyla, Türkiye nüfusunun 85,4 milyon olduğu görülmektedir. Bunun yanında Türkiye nüfusunun %21,4'ünün yani 22,2 milyonun 0-17 yaş aralığındaki çocuklardan oluştuğu, söz konusu çocuk nüfusunun ise %51,3'ünü erkek, %48,7'sini kız çocuklarının meydana getirdiği söylenebilir. Çocukların yaş dağılımları incelendiğinde 0-4 yaşta %24,0; 5-9 yaşta %29,5; 10-14 yaşta %28,8; 15-17 yaşta ise %17,5 olduğu vurgulanabilir.
Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirlerin %60'ının altında kalan gelire sahip olma durumu ile ifade edilen yoksulluk kavramına göre; 2013 yılında Türkiye'deki çocuk nüfusunun %32,6'sına karşılık gelen 7,4 milyon çocuğun yoksul olduğu, yoksul çocukların cinsiyet dağılımları incelendiğinde ise kız ve erkek dağılımının neredeyse aynı olduğu görülmektedir. Aynı analiz 2023 yılında yapıldığında çocuk yoksulluğunda 1,3 puanlık gerilemenin olduğu söylenebilir. Bir başka ifadeyle 2013 yılına göre az da olsa bir gerileme yaşanmış olsa da, 2023 yılında Türkiye'deki çocuk nüfusunun %31,3'üne karşılık gelen 7 milyon çocuğun yoksul olduğu bu çalışmadaki analizin temel bulguları arasında yer almaktadır. Söz konusu bulgu Türkiye'deki her 3 çocuktan 1'inin yoksul olduğu gerçeğine karşılık gelmektedir.
Sonuç: Bu çalışmada Türkiye'deki çocuk yoksulluğu, çocukların refahını olumsuz etkileyen ve en temel haklara erişimlerini zorlaştıran unsurların belirlenebilmesi için, parasal yaklaşımla incelenmektedir. Yapılan analizler neticesinde 2013-2023 yıllarını kapsayan on yıllık süre zarfında söz konusu sorunun önemini koruduğu ve halen Türkiye'deki her 3 çocuktan 1'inin yoksul olduğu söylenebilir. Bu sonucun çocuk refahına yansımalarının daha net olarak belirlenebilmesi için aynı analizin sosyal göstergelerin de dahil edildiği bir yöntem olan çok boyutlu yoksulluk yaklaşımıyla yapılması da önerilebilir.
Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, çocuk yoksulluğu, parasal yaklaşım, çocuk refahı.

ÇOCUK SAYISINA GÖRE FARKLILAŞAN HANELERİN ÇOK BOYUTLU YOKSULLUĞU*

Doç. Dr. Mehmet ZANBAK[1], Prof. Dr. Selim ÇAĞATAY[1]
[1]Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Amaç: Gelir ve tüketim harcamaları temelli parasal yaklaşımların aksine, eğitim, sağlık ve çevresel faktörler gibi boyutların dahil edildiği çok boyutlu yoksulluk yaklaşımı, bireylerin ve hanelerin yoksunluklarından hareketle daha isabetli bir çözümleme yapabilmektedir. Bir başka ifadeyle bireyin/hanenin geliri hangi seviyede olursa olsun, yaşanılan bölgenin güvenliğinde, bireyin hanedeki söz sahibi olma gücünde, eğitim ve sağlık imkanlarına erişimde yaşanılan aksaklıklar bireyin/hanenin yoksunluğuyla sonuçlanmakta, bu yoksunluğun şiddetine göre de yoksul kabul edilmektedir. Bu çalışmada da parasal göstergelerin göz ardı ettiği bu sosyal yeteneklere erişim ön plana çıkarılmaya çalışılmakta ve hanedeki 15 yaş altındaki çocuk sayısının buna hangi yönde ve düzeyde etkide bulunduğuna odaklanılmaktadır. Bir başka ifadeyle, çocuk sayısına göre hanehalkı büyüklüğünde meydana gelen bir farklılaşmanın, hanenin çok boyutlu yoksulluğuna nasıl yansıdığının tespiti çalışmanın başlıca hedefleri arasında yer almaktadır. Bu amaçla Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2006 ve 2017 yılı verilerinden hareketle ve hanehalkı reisi verileri ışığında çok boyutlu yoksulluk ölçümü yapılmakta ve çocuk sayısı artışının hane yoksulluğunu artırıp artırmadığı incelenmektedir.

Yöntem: Yoksulluk analizi yapılan haneleri, anne ve babadan oluşan ve en az bir çocuğu olanlar temsil etmektedir. TÜİK'in Türkiye geneli ve Düzey 1 ölçekli 2006 ve 2017 yıllarına ait Gelir ve Yaşam Koşulları Anket verilerinin kullanıldığı araştırmanın başlangıcında, coğrafi olarak batıdan doğuya doğru gittikçe yoksulluğun çocuk sayısı artışına paralel hareket edeceği öngörülmektedir. Bu noktada ilk olarak örneklemler çocuk sayısına göre ayrıştırılmış ve evli bireylerin yaşadığı hanelerin analize dahil edilmesi ön şartıyla 1, 2 ve 3 ve daha fazla çocuklu haneler şeklinde gruplandırılmıştır. Hanelerin çok boyutlu ölçüm yöntemiyle (AF Yöntemi) yoksulluğunun hesaplanabilmesi için gerekli olan boyut, gösterge ve ağırlıkların tespitinde Alkire vd.'nin (2014) çalışması esas alınmıştır. Bu çerçevede yoksulluk ölçümü; Avrupa 2020, eğitim, sağlık ve çevresel faktörlerin oluşturduğu 4 boyuttan hareketle yapılmış, bu dört boyut ise çalışmaya 12 gösterge ile dahil edilmiştir. Avrupa 2020 boyutunu *"gelir"*, *"çalışma yoğunluğu"* ve *"aşırı maddi yoksunluk"*; eğitim boyutunu en son *"mezun olunan okul"*; sağlık boyutunu ise *"sağlık durumu"*, *"müzmin/kronik sağlık problemi"*, *"faaliyetlerde sınırlılık"* ve *"doktora başvuramama"* alt göstergeleri temsil etmektedir. Son olarak çevresel faktörler boyutu ise *"hanenin fiziksel durumu"*, *"gürültü kirliliği"*, *"çevre kirliliği"* ve *"suç"* alt göstergeleri ile çalışmada yer almaktadır.

Bulgular: Yapılan analiz neticesinde Türkiye geneli ölçümünde 2017 yılında 1 ve 2 çocuklu hanelerin çok boyutlu yoksulluk endeksi %4,4 düzeyinde elde edilirken, 3 ve

üstü çocuklu hanelerde bu değer %5,9'dur. Benzer sonuçlara 2006 yılı analizinde de rastlanmaktadır. Bulgular hanedeki çocuk sayısının artışının hane yoksulluğunu olumsuz etkilediğine işaret etmektedir. Aynı analiz bölgesel açıdan değerlendirildiğinde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin tüm örneklemlerde diğer bölgelerden negatif ayrıştığı söylenebilir. Bir diğer ifadeyle bu bölgede 2017 yılında yaşayan 1 çocuklu hanelerin yoksulluk endeksi %6,4; 2 çocukluların %6,6; 3 ve üzeri çocukluların ise %7,3 seviyesindedir. Bu sonuç Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin tüm çocuk sayısı gruplarındaki dezavantajlı konumuna işaret etmektedir. Buna karşın 3 ve üstü çocuklu hanelerde yoksulluk endeksinin en düşük seyrettiği bölgeler ise Batı Anadolu ve Batı Karadeniz'dir.

Sonuç: Hem 2006 hem de 2017 yıllarına yönelik yapılan ölçümler neticesinde hanedeki çocuk sayısı artışının hane yoksulluğunu artırdığı ve dolaysıyla olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Bunun yanında Türkiye'nin batısından doğusuna doğru gittikçe çocuk sayısındaki artışla birlikte çok boyutlu yoksulluk da artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk yoksulluğu, hanehalkı sayısı, çok boyutlu yoksulluk.

* Bu çalışma 2021 yılında Ege Akademik Bakış Dergisi'nde yayımlanmış makalenin özet bulgularında oluşmaktadır (Zanbak, M., & Çağatay, S. (2021). Increasing Number of Children and Poverty: A Multidimensional Approach. *Ege Academic Review, 21*(4), 299-317. https://doi.org/10.21121/eab.1015821).

TÜRKİYE'DE TÜM BOYUTLARIYLA ÇOCUK İŞÇİLİĞİ

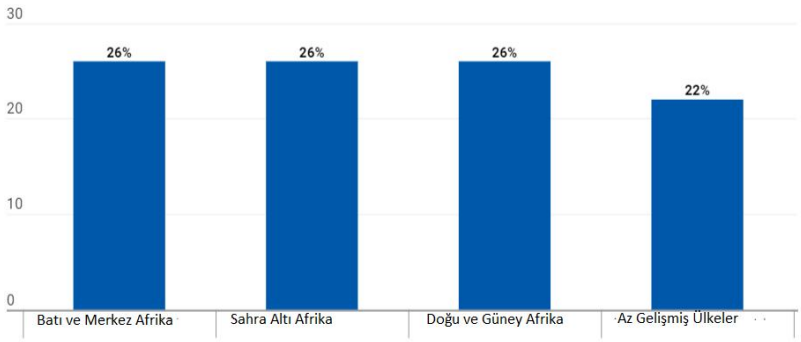
Doç. Dr. Mehtap TÜRKAY
Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Antalya

GİRİŞ

Çocuk çalış(tırıl)ması tarihsel açıdan değerlendirildiğinde hemen hemen her dönemde görülmektedir. Ergenlik düzeyine gelmiş çocuklar aileleri ile birlikte her türlü işte çalıştırılıp, aile bütçesine katkıda bulunmak zorunda bırakılmıştır. Bu durum X. ve XV. yüzyıllar arasında devam etmiş, çocuk çalıştırılmasının en trajik dönemini Amerika'da köle ticareti ve 18. yüzyılın sonlarında sanayi devrimi oluşturmuştur (Karadoğan, 2019). Tarihte Kraliçe Viktorya ile anılan ve "Victorian Child Labour" kavramını doğuran en temel uygulama altı yaşını dolduran çocukların madenlerde zorla çalıştırılmasıdır. Kısacası çocuk işçi sorunu, öncelikle merkez kapitalist ülkeleri olarak adlandırılan gelişmiş ülkelerde başlamış ve çocuk emeğinden ve sömürüsünden sonuna kadar faydalanmışlardır (Tat, 2016; Sağlam; Aral, 2016).

Günümüzde ise çocuk çalıştırılması genel olarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sorunudur. Örneğin Grafik 1'den de izlendiği gibi Sahra Altı Afrika'da 5-17 yaş arasındaki 4 çocuktan 1'i çalışma yaşamına katılmak zorunda bırakılmıştır (UNICEF, 2023). Dünya genelindeki toplam 160 milyon çocuk işçinin 86.6 milyonu Afrika Bölgesindedir. Merkez ve Güney Asya 26.3 milyon çocuk işçi sayısıyla ikinci sıradadır. Batı ve Güneydoğu Asya 24.3 milyon ile üçüncü sıradadır. Geri kalan çocuk işçilerin 10.1 milyonu Kuzey Afrika ve Batı Asya'da, 8.2 milyonu Latin Amerika ve Karayipler'de 3.8 milyonu Avrupa ve Kuzey Amerika'da bulunmaktadır (UNICEF, 2021).

Grafik 1: Bölgelere göre 5-17 yaş çocuklar arasındaki çocuk işçi oranları

Tüm çocuk işçilerin %48'i 5-11 yaş, %28'i 12-14 yaş ve %25'i 14-17 yaş aralığındadır. Sektöre göre çocuk işçi dağılımlarında tarım sektörü çocuk işçiliğinin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bu sektör, tüm çocuk işçilerin %70'ini ve mutlak sayıda 112 milyon çocuğu kapsamaktadır. Hizmet sektörlerinde çalışan çocuk sayısı 31.4 milyon ve endüstri sektörlerinde çalışan çocuk sayısı 16.5 milyondur (UNICEF, 2021).

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) verilerine göre Türkiye'de 720 bin çocuk işçi bulunmaktadır. 5-11 yaş grubundaki çocuklar arasında çalışan çocukların oranı %4.4

olarak tahmin edilmektedir. Sektöre göre dağılımlarında ise en büyük payı %45.5'lik oranla hizmet sektörü oluşturmaktadır. Sonra sırasıyla %30.8 oranında tarım, %23.7 oranında endüstri yer almaktadır (TUİK, 2022).
Bu metinde çocuk işçi kavramı ve çocukların çalıştırılma nedenleri ile Mesleki Eğitim Merkezleri tartışılacaktır.

TANIMLAR

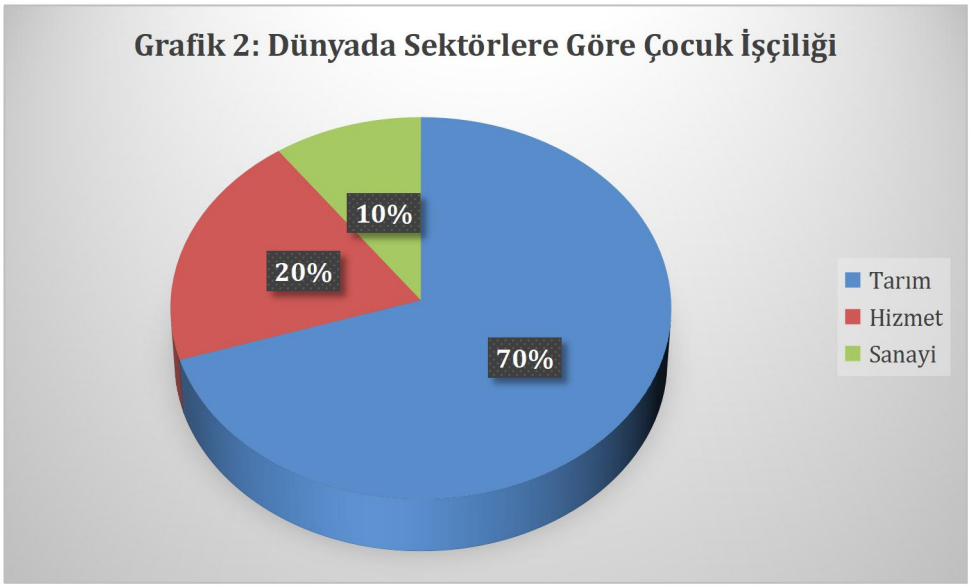
Bilimsel çalışmalar ve ulusal, uluslararası kuruluşlar çocuk işçiliği ile mücadeleyi dile getirmekle birlikte aslında mücadele edilen ya da ortadan kaldırılması gereken olgunun ne olduğu net olarak belirlenmemiştir. Genel olarak çocuk çalışması (*İng. child work*); mevzuatla korunmuş, hafif işlerde ve genellikle aile işlerine yardımcı olmak ya da ekibin bir parçası olmak için yaptığı çalışmaları ifade eder. Çalışan çocuk kavramı çocuk işçiliğini içermektedir ancak her çalışan çocuk, çocuk işçi değildir. Çocuk işçi (*İng. Child worker/employee*); aslında dar kapsamlıdır, kapitalist ekonomide ücret karşılığında bir işverene bağlı olmayı ifade etmektedir (Kapar, 2019). Çocuk emeği (İng.Child Labour) ise; çocuk ücret alsın ya da almasın, sıklıkla çocukları çocukluklarını yaşamaktan alıkoyan, potansiyellerini ve saygınlıklarını eksilten, fiziksel ve zihinsel gelişimleri açısından zararlı işler olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar için zihinsel, fiziksel, sosyal veya ahlaki açıdan tehlikeli ve zararlı olan ve/veya çocukları okula gitme olanaklarından mahrum bırakan, okulu erken bırakmaya mecbur eden, uzun çalışma saatleri ya da ağır çalışma koşulları nedeniyle okul devamsızlığına neden olan işler bu tanım içinde değerlendirilmektedir. Yani çocuk emeği dediğimiz kavram, geniş anlamdadır ve çocuk işçiliğini kapsamaktadır (Kapar, 2019; UNICEF, 2021).
Çocuk Ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te; 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişi çocuk işçi olarak tanımlanırken, 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi genç işçi olarak tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 2004). Bu özet metinde çocuk, genç işçi ayrımı yapılmaksızın 18 yaş altında çalışan tüm çocuklar çocuk işçi olarak tanımlanmış ve değerlendirilmiştir.

ÇOCUK İŞÇİLİĞİ NEDENLERİ

Çocukların çalıştırılmasının temel nedeni ülkelerin içerisinde bulunduğu yapısal sorunlardır. Yoksulluk en temel yapısal sorun olmakla birlikte, ulusal eğitim politikaları eksikliği ve/veya yanlış uygulamalar/eğitim olanaklarının yetersizliği de yoksulluk kadar önem taşımaktadır. Bunların yanında işsizlik, ekonomik krizler, kayıt dışı ekonomi, göç, nüfus artışı, geleneksel bakış açısı, işgücü piyasasında talep artışı, mevzuat ve denetim eksikliği (örneğin Türkiye'de Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM) denetimleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır) gibi nedenler çocuk işçiliğine neden olmaktadır (Yüksel, Adigüzel ve Yüksel, 2015).
Çocukların çalıştırılma nedenleri ise; niteliksiz işlere uygun, vasıfsız işgücü kaynağıdırlar. Çalıştırılmaları yasal düzenlemelerle yasaklandığı ya da sınırlandırıldığı için, kayıt dışı istihdam olarak çok düşük ücretlerle çalıştırılabilirler. Çalıştırılmaları kayıt dışı olduğu için yasal güvenceleri yoktur, hak ve yetkileri belirsizdir. Her hangi bir sendikaya üye değildirler, yasal sorumluluk yüklenemezler, korunmasız, güvencesiz, sosyal dışlanmaya uğramış dolayısıyla tam bağımlı ve uysaldırlar (Ekin, 1995).

ÇOCUK İŞÇİLERİN ÇALIŞTIRILDIĞI SEKTÖRLER

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) istatistiklerine göre çocuklar en fazla tarım sektöründe çalışmaktadır (UNICEF, 2023) (Grafik 2).Bu sırasıyla hizmet ve sanayi sektörleri izlemektedir. Türkiye'de ise çocuk işçiliğinin en fazla izlendiği iş kolu hizmet sektörüdür. Bunun nedeni tarımda çalışmanın kayıt dışı olması ve istatistiklere yansımamasıdır.

Kaynak: UNICEF, 2023. Child Labour

ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Çocuklar hafif işler de bile çalıştırılsa çocuk bedeninin yetişkin bedeninden farklı olması nedeniyle çocuk sağlığı üzerine birçok etkileri bulunmaktadır. Öncelikle büyüme gelişme olumsuz etkilenmektedir. Çalışan çocuklar, okula devam eden yaşıtlarına göre daha kısa ve daha düşük ağırlığa sahip olmaktadır. Yani yaşıtlarına göre büyüme ve gelişmeleri geri kalmaktadır (Duyar, 2013). Ayrıca çocuklar, çalışma ortamında bulunan fiziksel ve kimyasal risklerden erişkinlere göre daha fazla etkilenmektedir. Çünkü solunum sayıları erişkinlere göre daha fazladır ve çalışanlara verilen kişisel koruyucu donanımların çoğu çocuklara uygun değildir. Çocukların çoğu küçük ya da mikro işletmelerde kayıt dışı çalıştıkları için genellikle çalışma ortamında risk değerlendirme yapılmamakta ve bu risklere yönelik koruyucu önlemler alınmamaktadır. Yine çocukların risk algıları eksiktir, daha korkusuzdurlar, deneyimleri daha azdır ve gereksiz risk alarak iş kazalarına daha yatkındırlar. İş Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi Raporuna göre 2013-2024 (ilk dört ay) yılları arasında 695 çocuk iş kazası nedeniyle yaşamını kaybetmiştir. En büyük kayıp 380 çocuk (%55) ile tarımda yaşanmıştır (İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi, 2024). Çocuklar daha erken yaşlarda çalışmaya başladıkları ve denetimsiz alanlarda çalıştıkları için erişkin dönemde meslek hastalığı görülme sıklığı daha fazladır. Korunmasız olmalarından dolayı taciz ve istismara açıktırlar, yaşıtlarına göre daha fazla sigara, alkol bağımlığı görülmektedir. Özellikle tarımda çalışan gezici işçi niteliğindeki çocuklar erken yaşlanma ve ölüm riskine sahiptirler.

Çocuk işçiliğinin aynı zamanda eğitim hakkı ihlaline neden olmaktadır. Çocuklar yoksulluk nedeni ile çalışmakta, ancak çalıştıkları için eğitimleri kesintiye uğramakta, düşük eğitim düzeyi nedeniyle nitelikli çalışan olma fırsatını kaybetmektedirler. Bu da yoksulluk sarmalı içinden çıkamamalarına neden olmaktadır (Somuncu, 2020).

MESLEKİ EĞİTİM MERKEZLERİNİN ÇOCUK İŞÇİLİĞİ ÜZERİNDEKİ ROLÜ

Resmi Gazetede (RG) 9 Aralık 2016 tarihinde yayınlanan 6764 Sayılı Kanun ile Milli Eğitim Temel Kanunu ve Mesleki Eğitim Kanunu'nda yapılan değişiklik nedeniyle çıraklık eğitimi örgün ve zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 29. Maddesi uyarınca ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan liseler ile mesleki eğitim merkezlerinden meydana gelir. Ancak aynı kanunun 26 maddesince, meslek eğitim merkezleri öğrencilerinin diploma alabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenen fark derslerini tamamlaması zorunludur. Yani MESEM öğrencileri örgün eğitimden ayrıldıkları için diploma hakları olmamaktadır aynı zamanda bir meslek öğrendikleri için işçi konumunda da değillerdir (Resmi Gazete, 2016).

Bu değişiklikler ile Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'e göre; 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimi tamamlamış gençlerin sürekli çalıştırılmasını sağlık muayenelerinin yenilenmesi şartıyla bir yılı aşmayan aralıklarla çalıştırılması şartına bağlayan 77 sayılı ILO Sözleşmesi ve ILO'nun 1967'de 59 Nolu Sanayi İşyerlerine Alınacak Çocuklar Asgari Yaş Sınırlarını Belirleyen Sözleşmesi ihlal edilmiştir. Çünkü bu sözleşmeler gereği ve Çalışma Bakanlığının çocuk çalıştırılmasına yönelik yasal mevzuatı çocukların çok tehlikeli işletmelerde çalıştırılmasını yasaklamıştır. Ancak MESEM eğitimi altında tersaneler, elektrik, marangoz işleri gibi alanlarda çocuklar çalışır hale getirilmiştir.

Sonuç olarak Türkiye'de çocuk işçiliği sorunu artarak devam etmektedir. Yasal düzenlemelerin hızla çocuk işçiliğini bitirme yönünde değiştirilmesi gerekmektedir. Çocuk emek istismarının önlenmesi için gereken düzenlemelerin yanında denetimlerin arttırılması, çocukların çalıştıkları alanların belirlenmesi ve bu alanlara kadın işgücünün eklenmesi sorunun çözümünü sağlayabilecektir.

KAYNAKLAR

Dur, A.İ.B. and Öztürk, M. (2017). Türkiye'de ve Dünyada Çocuk İşçiliği ve Mücadele Politikaları: SDÜ MYO Öğrencileri Üzerinde Araştırma . *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, [online] 22(3), pp.613–635.

Dursun, S. and Aksakal, E. (2018). Çalışan Çocukların Sorunları Üzerine Bir Araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, [online] 8(15), pp.41–56.

Duyar, İ. (2013). Çalış(tırıl)an Çocuklarda Bedensel Yıpranmalar. *İnsanbilim Dergisi*, [online] 2(1), pp.1–14.

Ekin N. (1995). Küçük isyerlerinde endüstri iliskileri. Türk Tarih Kurumu Basimevi, Ankara.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi (2024). *Son on bir yılda en az 689 çocuk çalışırken hayatını kaybetti*. [online] İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi. Available at: https://isigmeclisi.org/20993-son-on-bir-yilda-en-az-689-cocuk-calisirken-hayatini-kaybetti [Accessed 02 Jun. 2024].

Kapar, R. (2019). Çocuk Emeğinin En Kötü Biçimleri Ve Türkiye. *Çalışma Ve Toplum*, [online] 4(63), pp.2461–2502.

Karadoğan, U.C. (2019). 'Çocuk ve Çocukluk' Kavramının Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, [online] 4(7), pp.195–226.

Resmi Gazete, R. (2016). *Millî Eğitim Bakanliğinin Teşkilat Ve Görevleri Hakkinda Kanun Hükmünde Kararname İle Bazi Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapilmasina Dair Kanun*. [online] www.resmigazete.gov.tr. [Accessed 9 June. 2024].

Resmi Gazete, RG. (2004). *25425 Sayılı Çocuk Ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik*.

Sağlam, M. and Aral, N. (2016). Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk Ve Çocukluk Kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, [online] 1(2), pp.43–56.

Somuncu, A. (2020). Türkiye'de Mesleki Eğitim ve İstihdam-Hayaller Beyaz Olsa da Gerçekler Mavi Yaka. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, [online] 24(1), pp.177–194.

Tat, D. (2016). Avrupa Birliği Aday Ülkelerinde Çocuk İşçiliği: Çocuk İşçiliğini Önleme Politikaları Önerileri. *Birey Ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, [online] 6(1), pp.107–148.

TurkStat (2022). *Statistics on Child 2021*. [online] Available at: www.tuik.gov.tr/media/announcements/istatistiklerle_cocuk_2021.pdf [Accessed 1 Feb. 2024].

UNICEF (2021). *Child Labour: Global Estimates 2020, Trends and the Road Forward*. [online] UNICEF DATA. Available at: https://data.unicef.org/resources/child-labour-2020-global-estimates-trends-and-the-road-forward/.

UNICEF (2023). *Child Labour*. [online] UNICEF Data. Available at: https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-labour/.

Yüksel, M., Adigüzel, O. and Yüksel, H. (2015). *Dünyada Ve Türkiye'de Sosyal Politika Temelinde Dezavantajli Bir Grup Olarak Çocuk İşçile* . [online] Available at: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/304731 [Accessed 01 Jun. 2024].

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİSİ ÇOCUKLARIN SORUNLARI

Doç. Dr. İlkay KUTLAR[1], Aziz KAMÇI[2], Ilgın Yücel KANDEMİR[3]
[1]Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi
[2]Elmalı İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü-Antalya
[3]Antalya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı

Tarımsal üretim faaliyetinin bazı aşamalarında yabancı işgücüne ihtiyaç duyulur. Öyle ki işin özelliğine göre ya bölgede yaşayan ya da başka yerden gelen mevsimlik tarım işçilerine talep artar. Kısaca mevsimlik tarım işçiliği, tarımsal üretimde ortaya çıkan işgücü açığının karşılanmasına yönelik mevsimsel olarak gerçekleşen bir işçilik türüdür. Söz konusu işçiliğin geçicilik ve gezicilik olmak üzere iki farklı çeşidi vardır. Mevsimlik geçici tarım işçileri, yaşadıkları yerdeki tarımsal faaliyetlere kısa süreli katılan ücret, maaş veya yevmiye karşılığı çalışan işçilerdir. Mevsimlik gezici tarım işçileri ise tarımsal üretim faaliyetinin yoğunlaştığı zamanlarda, ürün desenine ve işçi talebine göre, bir bölgeden başka bir bölgeye çoğunlukla eşleri ve çocukları ile birlikte göç eden işçilerdir. Bu çalışmanın amacı 18 yaşın altında mevsimlik tarım işçisi çocukların sorunlarını ortaya koymaktır.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 15-17 yaş grubu çocukların %23.7'si sanayi, %30.8'i tarım ve %45.5'i hizmet sektöründe çalışmaktadır. Özellikle tarımsal üretimin yoğun olduğu ekim ve hasat dönemlerinde yaklaşık bir milyona yakın ailenin çocukları ile birlikte mevsimlik gezici tarım işçisi olarak oradan oraya göç ettiği tahmin edilmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesine göre 18 yaşına kadar herkes çocuk sayılır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 15-24 yaş grubunu genç işçi kabul ederken, 138 sayılı Sözleşme ile 15 yaşın altında aile bütçesine katkıda bulunmak ya da yaşamını kazanmak amacıyla çalışanları "çocuk işçi" ya da çalışan çocuklar" olarak adlandırmaktadır. ILO'nun 182 sayılı "*En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi"* çocukların tarımsal üretimde istihdam edilebilmeleri için asgari yaşın 16 olması gerektiğini ve çocukların çalışmasının eğitimlerine engel teşkil etmeden bütün sağlık ve güvenlik koşullarının sağlanması koşulu ile gerçekleşebileceği belirtilmiştir. Sözleşme "*en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği"* ifadesinin tanımını yapmış olup her üye ülkenin, en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin öncelikli olarak ortadan kaldırılması için ulusal eylem programı hazırlamasını hüküm altına almıştır. Bu bağlamda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından hazırlanan *Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı 2017-2023* asgari yaşın 18 olduğu mevsimlik gezici tarım işçiliğini çocuk işçiliğinin en kötü biçimi olarak belirlemiştir. Programda çocuk işçiliğini önlemeye yönelik mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocuklarının tüm sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması hedefi bulunmaktadır. Ancak mevsimlik tarım işçisi çocukların sorunları katlanarak artmaktadır.

Bu bildiri ile daha önce yapılmış çalışmalar derlenmiştir. Özellikle eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel imkanlardan akranları gibi yararlanamayan mevsimlik tarım işçisi çocukların yoksulluğu ve yoksunluğu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mevsimlik tarım işçisi, çocuk, yoksulluk.

ÇOCUK GÖZÜYLE YOKSULLUK

Esra IRAK
Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü YL Öğrencisi
gsoznesr@gmail.com

Amaç: Çocuk haklarını bir bütün olarak değerlendirmek, çocuk yoksulluğu düzeyini çok boyutlu ele almak ve farkındalık oluşturmak şeklinde yapılan bir poster çalışmasıdır.

Yöntem: Derleme

Bulgular: Bulgular, sosyal dışlanmanın özellikle yoksul aile çocukları arasında daha fazla hissedildiği yönündedir. Bu durum çocukların akademik başarılarını ve akranları ile kaynaşmalarını etkileyen bir faktördür.

Sonuç: Sonuç olarak çocuk haklarının maddeleri yansıtılacaktır. Yoksulluk sosyal hizmet mesleğinin en önemli uğraşı alanlarından biri olmalıdır. Çalışmaları yaparken dar kapsamlı düzeyde ele alınmasının yeterli olmadığı ve olmayacağı göz önünde bulundurularak geniş çaplı düzeyde daha fazla kitlelere ulaşmak adına yapılması çocuk ve aile merkezli çalışmaları içermesi gerektiği unutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk yoksulluğu, sosyal hizmet, çevresel etmenler, çocuklarda sosyal dışlanma, çocuk gözüyle yoksulluk.

İKİNCİ OTURUM: ÇOCUK HAKLARI VE REFAHINA ÇOK YÖNLÜ YAKLAŞIMLAR 13.30-15.00	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Nurşen ADAK - Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı	
Konuşmacılar	**Konu Başlıkları**
Dr. Öğr. Üyesi Bilge BİNGÖL SCHRİJER Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi	İnsan Hakları Hukukunda Çocuğun Yüksek Yararı Kavramının Hukuki Çerçevesi
Doç. Dr. Sanem ÖZER Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Avrupa'da ve Türkiye'de Popülist Siyaset ve Söylemin Çocuk Hakları ve Refahına Etkileri
Doç. Dr. Senem ATVUR[1], Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ[1] [1]Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	İklim Krizi ve Çocuk: Gelecek Kuşakların Hakları Nasıl Korunacak?
Belma ÖZORAN Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği	Çocuk Refahı İçin Okul Sosyal Hizmeti Uygulamasının Gerekliliği
Prof. Dr. Hilal ERKUŞ Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	Kamusal Alanların Çocuk Refahı ve Yoksulluğunda Bir Fırsat Olarak Değerlendirilmesi: Parklar ve Pazar Alanları

İNSAN HAKLARI HUKUKUNDA ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARI KAVRAMININ HUKUKİ ÇERÇEVESİ

Dr. Öğr. Üyesi Bilge BİNGÖL SCHRİJER
Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Çocukların dahil olduğu her toplumsal meselede karar alıcı otoriteler (yasama, yürütme, yargı), hem Anayasa'nın 41. maddesi hem de Türkiye'nin taraf olduğu BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 3. maddesi uyarınca "çocuğun yüksek yararını" gözetmekle yükümlüdür. Bir çocuğun menfaati diğer çocuklarla (örneğin, akran zorbalığı ve siber zorbalık), ebeveynlerle (örneğin, aile hukukundan kaynaklanan menfaat çatışmaları) ya da kimi zaman daha geniş toplumsal çıkarlarla çatışma içinde olabilir. Nitekim zorunlu bebeklik dönemi aşıları, ulusal göç politikaları ve mülteci çocuklar, ya da çocuk işçiliği gibi konularda çocukların menfaati, ekonomik sistemle, devlet egemenliğinden kaynaklanan birtakım yetkilerle ve toplumsal sağlık ile kesişmektedir.

Çocuğun yüksek yararı kavramı, Türkiye'de daha çok ceza hukuku ve medeni hukuk alanlarında ele alınıp uygulanmakla birlikte, son dönemde özellikle okullar (eğitim) ve çevresel konular gereğince idare hukuku bakımından da ele alınan bir kavram haline gelmiştir. Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer almamasına rağmen kimi kararlarında bu kavrama atıf yapmaktadır. Ancak bu kavram hukuken ne anlama gelmektedir? Çocuğun yüksek yararı, çocuk adına karar verecek olan otoritelerin "kendi düşündükleri" yüksek yarar mıdır, "ebeveynin ya da vasinin düşündüğü" yüksek yarar mıdır, "çocuğun kendi kendine karar verdiği" bir yüksek yarar mıdır?

Çocuğun yüksek yararı kavramının hukuki çerçevesi, BM Çocuk Hakları Komitesi başta olmak üzere, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği'nin çeşitli karar ve kılavuz ilkelerinde belli açılardan ortaya konulmuştur. Öte yandan çeşitli düzeylerdeki yargı yerlerinde birçok uyuşmazlıkta söz konusu kavrama doğrudan atıf yapılmaktadır. Belirsiz ve olaya özgü olarak değerlendirilebilen bu kavram, Çocuk Hakları Komitesi'nin 14 No.lu Genel Yorumu'na göre hem "bir temel hak", hem "bir yasal ilke" hem de "bir usul kuralıdır". Kavramın temel bir hak olma yönü, çocuğun kendisiyle ilgili her durumda yüksek yararının değerlendirilmesi ve öncelikli olarak dikkate alınması hakkına karşılık gelmektedir. Kavramın, yasal bir ilke olma yönü, bir yasal düzenlemenin birden fazla yoruma açık olması halinde, çocuğun yüksek yararına en etkili şekilde hizmet eden yorumun seçilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Kavramın bir usul kuralı olma yönü ise, bir çocuğu ya da çocukları etkileyecek bir karar alındığında (bu yargısal, yasal ya da idari olabilir), karar alma sürecinin, kararların ilgili çocuk ya da çocuklar üzerinde olası olumlu ve olumsuz etkilerinin değerlendirilmesini ifade etmektedir.

Çocuğun yüksek yararı olgusunun belirsizliğini gidermek için insan hakları yaklaşımı etkili olmaktadır. Bir konuda çocuk ya da çocuklarla ilgili bir karar alındığında, bu kararın çocuğun herhangi bir temel hakkını ihlal edip etmediği ve karar alınırken çocuğa da söz hakkı tanınım tanınmadığı değerlendirilmelidir. Bu nedenle "etki analizi" olgusunun devlet sisteminin bütün kademelerinde (yasama-yürütme-yargı) yer alacak biçimde mevzuatta düzenlenmesi gerekmektedir. Öte yandan ekti analizinin yapıldığının kanıtlanmasına yönelik düzenlemeler de sistemde yer almalıdır.

Çocuk hakları etki analizine yönelik düzenlemeler, "her çocuğun benzersiz olması" ilkesine göre oluşturulmalıdır. Örneğin kırılgan gruplardaki çocuklara yönelik hak temelli bir mevzuat çalışmasında, kırılgan gruptaki her çocuğun aynı öznel koşullara sahip olmadığı düşünülmelidir. Bu nedenle çocukla ilgili karar alma mekanizmalarında çok disiplinli ve çok katılımlı bir değerlendirme süreci tasarlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk hakları, çocuğun yüksek yararı, devletin sorumluluğu, insan hakları.

AVRUPA'DA VE TÜRKİYE'DE POPÜLİST SİYASET VE SÖYLEMİN ÇOCUK HAKLARI VE REFAHINA ETKİLERİ

Doç. Dr. Sanem ÖZER
Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Avrupa ülkelerinde ve Türkiye'de popülist siyasete olan kayma liberal demokratik değerlerin yerine popülist otoriter liderlerin, sağ ve popülist partilerin olağanlaştığı bir yeni düzenin yükselişiyle kendisini göstermektedir. Bu düzen bir yandan elitleri aşağılarken, diğer yandan manipülatif ve kutuplaştıran siyasi söylemler ile gerçeği çarpıtmakta, halkın liberal demokrasinin kurum ve prosedürlerine olan güvenini sarsmaktadır. Çoğunlukla siyasi yelpazenin sağında yer alan liderler ve takipçileri halkın genel iradesini temsil etme iddiasında olup, halkın değerlerine, varlığına ve iradesine tehdit olarak nitelendirdikleri elitleri, veya azınlığı oluşturan farklı kültür, inanış veya kimliklere mensup kişi ve grupları hedef almaktadırlar. Sağ popülizm Avrupa ülkelerinde ve Türkiye'de kendisini halk iradesinin gerçek temsilcisi olarak tanıtmaktadır. Bu söylemin sahipleri patriarkal değer ve kurumları yüceltirken, denge ve denetleme sistemini halk iradesini kısıtlayıcı kabul etmekte ve liberal demokrasi, hak ve özgürlükler ve hukukun üstünlüğü gibi ilkeleri hiçe sayan siyasi kararları yürürlüğe koyabilmektedir.

Günümüzde popülist siyasetin ayrımcı, ötekileştirici, hak ve özgürlükleri sınırlandırıcı söylem ve uygulamaları endişe verici sonuçlar doğurmaktadır Ülkemiz Çocuk Hakları Sözleşmesini kabul etmekle birlikte Sözleşmenin temel ilkeleri ile bağdaşmayan siyasi söylem ve pratikler çocuk hak ve refahını artan ölçüde tehdit etmektedir. Bu çalışmanın amacı kanunen ve ahlaki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu ve uluslararası yasa ile koruma altına alınmış olan hakları ve çocuk refahını tehdit eden popülist siyasi söylemin özellikle eğitim ve sağlık alanındaki etkilerini ortaya koymaktır. Çalışma yöntem olarak Avrupa ve Türkiye'de popülist siyasi söylem örneklerini karşılaştıracaktır. Çalışma İstanbul Sözleşmesi'nin sağladığı güvencenin yitiminden, aşı karşıtlığına, kız çocuklarının okullaşma oranlarındaki düşüşten, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlere varıncaya kadar çocuklara yönelik yapısal, doğrudan ve kültürel şiddet halleri ile populist siyasi söylem arasındaki bağı değerlendirecektir. Çocukların haklarını, güvenliğini ve sağlıklı gelişimini mümkün kılacak sosyo-politik dönüşüm için öncelikle çocuğun zaman içerisinde nasıl sağ popülist siyaset ve söylemin nesnesine dönüştüğünü sorgulamakta yarar vardır. Muhafazakar biopolitikanın eğitim sağlık ve hukuk alanında çocuk hak ve refahı ile uzlaşmaz tutumunu açığa çıkarmak kamuoyunun farkındalığını arttıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Biyopolitika, Çocuk hakları ve refahı, Popülizm, Galtung'un şiddet biçimleri.

İKLİM KRİZİ VE ÇOCUK: GELECEK KUŞAKLARIN HAKLARI NASIL KORUNACAK?

Doç. Dr. Senem ATVUR[1], Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ[1]
[1]Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İklim değişikliğinin derinleşen etkileri dünyanın farklı coğrafyalarında, birbiriyle iç içe geçmiş kırılganlıklar yaratmaktadır. İklim değişikliğinin fiziksel etkilerine en çok maruz kalan ve yaşamları, ekonomik, sosyal ve politik olarak en çok riskle karşı karşıya kalan kırılgan gruplardan biri de çocuklardır. Aşırı yağışlar, seller, kasırgalar, sıcak hava dalgaları, kuraklık gibi etkiler çocukların yetersiz beslenme ve temiz suya erişimden salgın hastalıklar ya da akut sağlık problemlerine kadar pek çok riskle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bu çalışma iklim krizinin çocukları nasıl kırılgan hale getirdiğini açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu analiz temel alınarak gelecek kuşakların hakları ilkesinin, çocukların ve henüz doğmamış nesillerin iklim krizine daha dirençli hale gelmesi yönünde nasıl bir politik ve yasal bir araç olarak kullanılabileceği tartışılacaktır.

Çalışmada iklim krizinin farklı coğrafyalarda çocukları nasıl etkilediği betimleyici bir yöntemle incelenecektir. Bunun yanında veri eksikliğinin giderilmesinin, geleceğe yönelik planlamalar ve hazırlıklılık için elzem olduğunun altı çizilecektir. Bu analiz temelinde şimdiki kuşakların gelecek kuşaklara karşı sorumluluğu ve gelecek kuşakların hakları ilkelerinin iklim krizi sürecinde çocukların yaşam hakkı başta olmak üzere sosyal, ekonomik ve siyasal haklarını nasıl iyileştirebileceği normatif bir perspektifle irdelenecektir. Şimdiki kuşakların gelecek kuşaklara karşı sorumluluğunun, etik bir ilke olmanın yanında bugünün ve yarının çocuklarının yaşamlarını iyileştirecek etkili politikaları uygulamak yönünde nasıl bağlayıcı hale getirilebileceği vurgulanacaktır.

Kuşaklararası dayanışma ve hakkaniyet, gelecek kuşaklara karşı sorumluluk gibi kavramlar 1970'li yıllardan itibaren uluslararası metinler içerisinde yer almıştır. Birleşmiş Milletler Şartı'nın yanı sıra 1972 tarihli Stockholm Bildirgesi kuşaklararası hakkaniyete atıfta bulunmuş, 1987 yılında yayımlanan ve Brundtland Raporu olarak da bilinen "Ortak Geleceğimiz" raporunda ilk kez sürdürülebilir kalkınma kavramı; ekonomi, sosyal adalet ve çevre koruma arasındaki dengeye dikkat çekerek gelecek kuşakların haklarına vurgu yapmıştır. 1992 tarihinde kabul edilen Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi gelecek kuşaklara karşı sorumluluğa değinen maddeler içermektedir. UNESCO'nun 1997'de Şimdiki Kuşakların Gelecek Kuşaklara Karşı Sorumluluk Bildirgesi kabul edilmiştir. 2015 tarihli Paris İklim Anlaşması'nda kuşaklararası adalet kavramına yer verilmiştir. 2022 tarihli BM Gelecek Kuşakların Hakları Bildirgesi Hazırlık Belgesi'nde de küresel risklerin tanımlanması, yönetimi ve takibi çerçevesinde gezegenin ve gezegen üstündeki yaşamın korunması, güvenli ve barışçıl dünya, yeni teknolojilerin güvenli gelişimi ve dijital işbirliğinin önemi üzerinde

durulmuş; hesap verebilirliğin artırılması, ulusal ve uluslararası hukuk alanında gelecek kuşakların çıkarını koruyacak düzenlemelerin geliştirilmesi, yetkili kuruluşların oluşturulması, bilimsel işbirliğinin derinleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedeflere karşın özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde çocukların iklim krizi risklerine karşı kırılganlığının artmaya devam ettiği gözlenmektedir. Yapısal eşitsizlikler ve derinleşen adaletsizlik, iklim krizinin "tehdit çarpanı" etkisi de dikkate alındığında çocuklar açısından kırılganlığın gelişmiş-az gelişmiş farkını silikleştirecek şekilde büyüdüğü ortaya çıkmaktadır. İklim krizine karşı yerelden küresele uzanan her ölçekte etkili uyum ve azaltım politikalarının ve uygulamalarının geciktirilmesi, gelecek kuşakların kırılganlığını daha da artırmakta ve kuşaklararası adalet perspektifi ile bugünkü kuşakların geleceğe olan sorumluluğunun göz ardı edildiği açığa çıkmaktadır. Gelecek kuşaklara karşı sorumluluğun ulusal ve uluslararası bağlamda bağlayıcı bir kurala dönüşmesi, iklim kriziyle mücadele konusunda da daha etkili adımların atılmasını kolaylaştırabilecektir.

İklim değişikliği hızla küresel bir ekolojik kriz haline gelirken, gelecek kuşakların hakları -sonraki kuşaklara ne bırakacağımız konusuyla birlikte- yeniden önem kazanmıştır. Geleceğe yönelik projeksiyonların gösterdiği gibi, yüzyılın sonunda Dünya gezegeni üzerinde yaşam daha zor ve mücadeleci hale gelecektir. İklim krizinin gelecek kuşaklar için yaratacağı olumsuz sonuçlardan kaçınmak için sert kararların alınması gerekmektedir. Bu nedenle devletler başta olmak üzere ulusal ve uluslararası aktörlerin iklim değişikliğini azaltmak, adaptasyon sürecini güçlendirmek, ekosistemleri korumak, gelecek kuşaklara sağlıklı ve yaşanabilir bir gezegen bırakmak için işbirliğini ve dayanışmayı güçlendirmesi önem taşımaktadır. Böylece, şimdiki ve gelecek kuşaklardaki çocukların ve gezegenin kendisinin haklarını içeren yeni ve daha bağlayıcı bir uluslararası iklim rejiminin oluşturulması elzemdir. Bu bağlayıcı rejimin adalet ve eşitlik temelinde, yerelden küresele koordineli şekilde uygulanması gerekmektedir. Gelecek kuşaklara yaşanabilir bir gezegen bırakmak için şimdiki çocukları korumak ve bilinçlendirmek, karar alıcılara sorumluluklarını hatırlatmak birinci öncelik olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: İklim krizi, çocuk, gelecek kuşaklar, kuşaklararası adalet.

ÇOCUK REFAHI İÇİN OKUL SOSYAL HİZMETİ UYGULAMASININ GEREKLİLİĞİ

Belma ÖZORAN
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği

Amaç: Okul sosyal hizmeti; okul öncesi ve okul çağı çocukların biyopsikososyal yönden gelişimleri ve desteklenmeleri için geniş bir hizmet profili sunmaktadır. Çocuklar içinde bulundukları aile/bakım verenler, sosyal çevreleri, okul ve diğer toplumsal sistemlerle olan mikro, mezzo, makro düzeydeki etkileşimlerinde sorun yaşayabilmekte, karşı karşıya kaldıkları sorunlar karşısında ise savunmasız kalarak zarar görebilmektedirler. Bu noktada okul sosyal hizmeti; başta ailesi ve okulu olmak üzere, çocuğu çevreleyen tüm sistemlerle (sağlık, sosyal yardım, koruma, adalet, barınma vd.) entegre şekilde çalışmaya, risklerin önceden analizine ve etkin müdahaleye fırsat vermesi açısından koruyucu ve önleyici olmaktadır. Çocuğun yüksek yararını gözeterek, kanıta dayalı, bilimsel temelli ve multidisipliner çalışan sosyal hizmet uzmanlarının okullarda sosyal hizmeti uygulamalarında bulunmaları, sosyal sorunların önlenmesine, çocuğun korunmasına ve güçlenmesini sağlayacaktır. Bu noktadan hareketle çalışmada genel amaç; okul sosyal hizmetinin dünyadaki birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de eğitim sistemi içerisinde yer almasının ve sosyal hizmet uzmanlarının eğitim ekibi içinde istihdam edilmelerinin gerekliliğini ve önemini ortaya koyan değerlendirmelerde bulunmaktır.

Yöntem: Ulusal ve uluslararası yayınlar, yasal dayanaklar, bilimsel toplantıların sonuç raporları, derlenerek elde edilen bilgiler, biyopsikososyal, ve sistem yaklaşımına uygun olarak değerlendirilerek, sistematik şekilde sunulmaktadır.

Bulgular: Okul çocukların eğitim ve öğretimlerinin sağlanmasının yanı sıra korunmalarında da işlevsel olmaktadır. Küresel düzeydeki okul sosyal hizmeti ile ailelerle çalışıldığında; okula düzenli devamın sağlanması, akademik başarısının desteklenmesi, eğitim terkinin azaltılması, aile/ev içi şiddetten korunmasına dair iyi uygulama örnekleri mevcuttur.

Okul sosyal hizmeti alanı; çocukları aile, okul, toplum ve çevre işbirliği ile koruyan, geliştiren, destekleyen ve rehabilite eden bir sosyal hizmet alanıdır.
Okul Sosyal Hizmetinin, Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer almasıyla sosyal hizmet mesleğinin "koruyucu-önleyici", "geliştirici-değiştirici", "tedavi-rehabilite edici" rol ve fonksiyonlarının yanı sıra "izleme/takip" hizmetlerinin okul ortamlarında yaygınlaştırılması sağlanabilecektir. Makro düzeydeki uygulamalar ile çocukları; yoksulluk, madde bağımlılığı, ayrımcılık ve dışlanma, kriz durumları, suça sürüklenme, çeteleşme, akran zorbalığı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, çocuğa yönelik ihmal ve istismar gibi tehlike ve sorunlardan koruyarak, olası zarar sonrasında ise acil aksiyonlar alınabilecektir.

Sonuç: Okul sosyal hizmeti; öğrencilerin içinde bulundukları gelişim dönemini, aile koşullarını ve çevresini esas alarak, çocuk ve gençlerin yaşadıkları çeşitli sorunların çözümü, ihtiyaç duydukları hizmetlerden yararlanmaları ve böylece eğitim etkinliklerini başarılı bir şekilde sürdürebilecekleri bir duruma gelmelerini sağlama gibi birçok hizmeti yürütmek üzere okullarda yer alan sosyal hizmetin mesleki uygulama alanlarından biridir.

Sosyal hizmet uzmanları aldıkları mesleki eğitim sayesinde, okul çağı çocuklarının gelişimsel özellikleri, ihtiyaçları ve sorunları, çocukların karşılaşabilecekleri riskler, bunların önlenmesi ve gerekli psikososyal müdahalelerin gerçekleştirilmesine ilişkin teorik bilgi ve deneyime sahip olup, okullarda istihdamı çocuğun refahının korunması ve güçlenmesi için gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk refahı, okul sosyal hizmeti, sosyal hizmet.

KAMUSAL ALANLARIN ÇOCUK REFAHI VE YOKSULLUĞUNDA BİR FIRSAT OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ: PARKLAR VE PAZAR ALANLARI

Prof. Dr. Hilal ERKUŞ
Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Küreselleşme ve özellikle 2000'ler sonrasında üst üste yaşanan ekonomik, siyasal ve toplumsal krizlerle birlikte yoksulluk giderek artmış, yaşam standartları ve fırsatlarda yaşanan gerilemeler sonucunda, insanların hak ve gereksinimlerindeki yoksunlukları çeşitlendirmiştir (Burkett, 1990:22). Bu bağlamda, çocuk yoksulluğu; özellikle de gereksinimlerini kendi kendilerine karşılayamamalarından ötürü ön plana farklı boyutlarıyla ve riskleriyle çıkmıştır ve bu durum acil olarak farklı boyutları ile önlemlerin alınmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte özellikle çocukların gereksinimlerinin yetişkin bireylerden daha da farklı olması yoksulluğun daha farklı boyutlarda deneyimlemelerine neden olmaktadır. Çocukların ihtiyaçları, hanenin diğer üyelerinin ihtiyaçlarıyla farklılaşabilmekte, aile veya toplum tarafından öncelik olmaktan çıkarıldığı durumlarda da çocukların yoksulluğu daha derin yaşamasına neden olabilmektedir. Bu nedenle çocuk yoksulluğuna karşı özel önlem ve programların gerekliliği sosyal politikalarda yansıma bulmaktadır (Ben-Arieh, 2000; Roelen & Gassmann, 2008). Bu bakışla, aile refahını artıracak genel ekonomik önlemlerin dışında, çocukların eğitim, sağlık ve gelişim haklarına yönelik olarak özel ihtiyaç ve önlemlerin alınmasının kamusal bir sorumluluk olarak ön plana çıkması tartışılmaktadır.

Çocuk yoksulluğu kavramı çocukların farklı ilgi ve ihtiyaçlarının olması, fiziksel, bilişsel ve duygusal olarak yetersiz olduğu alanlarda desteklenmesi düşüncesinden hareketle ayrı bir kavram olarak ele alınmıştır (Aktan ve Vural, 2002). Ekonomik yoksulluk çocukların uzun dönemde sağlığını, bilişsel becerilerini, akademik başarısını, algılarını, ilişkilerini ve istihdam edilebilirliklerini etkilese de, tek başına çocuğun iyi olma halinin belirleyicisi değildir. Çocuğun iyi olma hali, çocuğun kendisini gerçekleştirebileceği ve yapabilirliklerini arttırabileceği koşulların sağlanması ile ilgilidir. Çocukların bu kapsamda yakın çevreleri ve toplumda sevgi görmeleri ve potansiyellerini tam olarak ortaya çıkarabilmeleri için olanak tanınması gerekmektedir. Nihayetinde çocukların "*bir insan olarak sahip olduğu haklar yanında özel hakları da vardır*" ilkesine dayanan çocuğun iyi olma hali; çocuğun insan olarak eğitim ve sağlık gibi en temel haklara kavuşmasının yanında, çevresel koşullarla çocuğun refahının yükseltilmesi de gerekmektedir (Müderrisoğlu vd., 2013; Semerci ve Erdoğan, 2014). Bu eşitliğin ve toplumsal/çevresel bütünleşmenin sağlanması için kamusal politikaların yanında çocuğun ihtiyaç duyduğu mekanlarda, kamusal alanlarda bütünleştirici politikaların uygulanmasını sağlayacak mekânsal düzenlemelere ihtiyaç vardır.

Bu bağlamda çocuk yoksulluğuna duyarlı olan bir kent ve kent planlaması da çocukların kullandığı kamusal alanlarda çocukların sağlıklı gelişimine destek verecek sosyal ve mekânsal düzenlemeleri uygulamaya geçirmelidir. Yoksulluğun neden olduğu ayrımcılık ve sosyal dışlanma da bu kapsamda önemli bir problem olarak ele alınıp mekânsal anlamda sosyal ayrımcılığın ve dışlanmanın kaldırılabildiği, sosyal bütünleşme ve sosyal içermeyi kapsayan bütünleyici mekanlar ve çözümler oluşturmak gerekmektedir. Sen'in de dediği gibi kişinin/çocuğun kendini gerçekleştirebileceği ortamın sağlanması dönüştürücüdür (Sen, 1976; 1983; 2004).
Bu kapsamda bu tebliğ, çocuk yoksulluğunu önlemeye yönelik politikaların eğitim, sağlık ve gelişim haklarına destek olacak önemli bir boyut olan mekânsal boyutu ilk defa ele alarak, kamusal alanların çocuk refahını ve çocukların kendilerini gerçekleştirmesini sağlamada bir fırsat olarak nasıl ele alınabileceğini "çocuk oyun alanları", "parklar" ve "pazarlar" gibi kentsel kamusal alanlar üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, sürdürülebilirlik göstergeleri de dahil edilerek parklarda, oyun alanlarında ne tür kullanımları hangi grupları dahil ederek sosyal bütünleşme sağlanabileceği yurtdışı örnekleri de ele alınarak sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk yoksulluğu, kamusal alanlar, sosyal bütünleşme, parklar, pazarlar.

ÜÇÜNCÜ OTURUM: ÇOCUKLARIN EĞİTİM SORUNLARI 15.30-17.00	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Zeliha Yazıcı - Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi	
Konuşmacılar	**Konu Başlıkları**
Prof. Dr. Zeliha YAZICI Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Çocukların Eğitim Sorunları
Arş. Gör. Dr. Sevda BORA ÇINAR Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Dijital Çağda Çocuk Yoksulluğu: İnternete Erişim Hakkı ve Eğitimde Dijital Fırsat Eşitliğinin Sağlanması
Elif IŞIK Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi	Çocuk Hakları Açısından Öğretim Programı ve Ders Kitabı İnceleme (Sosyal Bilgiler Dersi)
Prof. Dr. Abdullah UZ Akdeniz Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi, Antalya Filarmoni Derneği Başkanı	Müzik Eğitim Sisteminin Temel Sorunu Çocukların Müzik Eğitimi Projesi: Sanat İlkokulda Başlar
Prof. Dr. Süleyman DÖNMEZ Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi	Beyin ve İnsan Düşüncesi Hakkında Öğrendiklerimizi Eğitim ile Öğretimi İyileştirmede Nasıl Kullanabiliriz?
Poster Bildiriler	
Prof. Dr. Aysun ÖZKAN[1], Belgin GÜMRÜ[2], Figen BOSTANCI[3] [1]Akdeniz Üniversitesi Fen Fakültesi, Antalya Çağdaş Eğitim Vakfı (ANTÇEV) YK Üyesi [2]Antalya Çağdaş Eğitim Vakfı (ANTÇEV) YK Üyesi [3]Antalya Çağdaş Eğitim Vakfı (ANTÇEV) YK Başkanı	Öğrenmenin Nörofizyolojik Temeli
Prof. Dr. Zeliha YAZICI Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Mülteci Çocukların Eğitiminde Öğretmenlerin Eğitsel Mücadelesi

DİJİTAL ÇAĞDA ÇOCUK YOKSULLUĞU: İNTERNETE ERIŞİM HAKKI VE EĞİTİMDE DİJİTAL FIRSAT EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASI

Dr. Öğr. Üyesi Sevda BORA ÇINAR
Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Dijital çağ, eğitim ve çocuk refahı alanında önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak, bu fırsatlara erişim, dijital yoksulluk nedeniyle ciddi şekilde kısıtlanmaktadır. İnternet erişimi ve dijital okuryazarlık, çocukların eğitimde fırsat eşitliğine ulaşmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu çalışma, çocukların dijital çağda karşılaştıkları yoksulluk sorunlarını, internet erişiminin önemini, dijital fırsat eşitliğinin sağlanması için devletlerin ve toplumun üstlenmesi gereken sorumlulukları ve gerekli adımları kapsamlı bir şekilde incelemektedir.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri için temel ihtiyaçların karşılanmasının önemini vurgulamaktadır. Eğitim bağlamında bu ihtiyaçlar, öğrencilerin başarılarının tanınması, sağlıklı sosyal ilişkiler kurmaları, güvenli bir okul ortamında bulunmaları ve yeterli beslenmeleri gibi unsurları içermektedir. Dijital çağda bu temel ihtiyaçlar, internet erişimi ve dijital kaynakların kullanılabilirliği ile doğrudan ilişkilidir. İnternet, bilgiye erişim, ifade özgürlüğü, eğitim ve sağlık gibi temel hakların gerçekleştirilmesinde kritik bir araç olarak öne çıkmaktadır. Dijital demokrasi, bilgi teknolojilerine eşit erişim hakkını ifade etmektedir. Ancak, dijital yoksulluk çocukların eğitim alanında ciddi engellerle karşılaşmasına neden olmakta ve eğitimde fırsat eşitliğini tehlikeye atmaktadır.

Çocukların dijital yoksullukla mücadele edebilmesi için çeşitli stratejiler belirlenmelidir. Bu stratejiler arasında altyapı geliştirme, makul fiyatlarla teknoloji sağlanması, eğitim materyallerinin dijitalleştirilmesi, eğitimcilerin ve velilerin desteklenmesi ve eğitim politikalarının geliştirilmesi gibi hedefler yer almaktadır. Yerel ve topluluk tabanlı girişimler, özel sektör ortaklıkları ve sürekli değerlendirme mekanizmaları da bu mücadelenin kritik destekleyicileri arasındadır. Eğitimde dijital fırsat eşitliğinin sağlanması için devletler, tüm öğrencilere internet erişimi sağlamalı, okulları modern teknolojilerle donatmalı, çevrimiçi eğitim materyallerinin kalitesini artırmalı ve eşitlik ilkesine uygun hareket etmelidir. Ancak, sadece bilişim

sistemlerinin sunulması ve internet erişiminin sağlanması yeterli değildir. Teknolojiyi etkili ve verimli bir şekilde kullanmaya yönelik eğitimlerin verilmesi de gerekmektedir. Teknoloji okur yazarlığı, bireylerin internet ve dijital kaynakları etkili ve güvenli bir şekilde kullanabilmesini sağlamaktadır. Ayrıca siber tehditlerden korunma, eleştirel düşünme, sosyal katılım ve sürekli öğrenme gibi alanlarda da önemli dijital beceriler sunmaktadır. Çocukların dijital dünyada karşılaştıkları tehlikelere karşı bilinçlendirilmesi ve korunması, eğitimde dijital fırsat eşitliğinin sağlanması yanında teknoloji okur yazarlığı eğitiminin de olmazsa olmaz olduğunu göstermektedir.

Dijital dönüşümün hızlanmasıyla birlikte, eğitimde dijital fırsat eşitliğinin sağlanması daha da önemli hale gelecektir. Bu sürecin başarısı, sürekli değerlendirme ve iyileştirme mekanizmalarına bağlıdır. Eğitim sistemleri, teknolojik yeniliklere ve değişen gereksinimlere uyum sağlamalıdır. Dijital çağda çocukların eğitimde fırsat eşitliğine ulaşması, internet erişiminin sağlanması ve dijital okuryazarlık eğitimlerinin verilmesi ile mümkün olacaktır. Çocuklara daha iyi bir gelecek sunulması için bilim ve teknolojinin sunduğu kolaylaştırıcı fırsatlar zamanında ve etkili bir şekilde kullanılmalıdır. Atatürk'ün *"Çalışmak demek, boşuna yorulmak, terlemek değildir. Zamanın gereklerine göre bilim ve teknik ve her türlü uygar buluşlardan azami derecede istifade etmek zorunludur*" sözü, dijital çağda çocukların eğitimde fırsat eşitliğine ulaşması için bilim ve teknolojinin en iyi şekilde kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, dijital çağda çocuk yoksulluğunu azaltmak ve eğitimde dijital fırsat eşitliğini sağlamak, sadece bireysel başarılar için değil, toplumun genel refahı ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması için de kritik öneme sahiptir. Bu hedefe ulaşmak için tüm paydaşların iş birliği içinde hareket etmesi ve sürekli olarak aktif çaba göstermesi gerekmektedir. Eğitimde dijital fırsat eşitliği, gelecek nesillere daha adil ve eşit bir dünya sunmanın anahtarı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Eğitimde Fırsat Eşitliği, Dijital Yoksulluk, İnternete Erişim Hakkı, Sosyal Devlet.

ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN ÖĞRETİM PROGRAMI VE DERS KİTABI İNCELEME (SOSYAL BİLGİLER DERSİ)

Elif IŞIK
Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi

Toplumların geleceğini çocuklara yapılan yatırımlar belirlemektedir. İnsan haklarını özümsemiş toplumlar çocuklarına sağlıklı gelişim imkânı sunmaktadır. Toplumlarda hakim kültürel yapının aktarımı ya da değiştirilmesi eğitim yoluyla yapılmaktadır. Haklarını ve sorumluluklarını bilen etkin vatandaşlar yetiştirme öncelikle Sosyal Bilgiler dersinin kapsamındadır.

Bu çalışmanın amacı Sosyal bilgiler dersi öğretim programında ve ders kitabında çocuk haklarına yer verilme düzeyini, çocuk haklarının yansıtılma şeklini, çocuk haklarına verilen önemi ve tespit edilen eksiklikleri açığa çıkarmaktır. Çalışma nitel bir çalışma olarak doküman analizi olarak hazırlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular; Sosyal bilgiler dersi öğretim programı incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretim programında çocuk haklarına yer verilebilecek öğrenme alanları "Birey ve Toplum" ve "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanlarıdır. Bu öğrenme alanlarında 4.5.6.7. sınıf düzeyinde toplam yirmi dört kazanım bulunmaktadır ve kazanımlarda çocuk haklarına yönelik iki kazanım tespit edilmiştir. 4. Sınıf düzeyinde "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanında ve 5.sınıf düzeyinde "Birey ve Toplum" öğrenme alanında her bir sınıf düzeyinde bir kazanımın bulunmaktadır. 6. ve 7. sınıf düzeyinde ise çocuk haklarına yönelik kazanıma yer verilmemiştir. Ders kitaplarında çocuk hakları incelendiğinde ise 4. 5. sınıf düzeyinde de yaşama hakkı, eğitim hakkı gibi çocuk haklarının yinelendiği görülmektedir. Ders kitaplarında çocuk hakları ve sorumluluğu vurgusu yapılırken hak ihlali yaşadıklarında yol gösterici hiçbir bilgi, görsel ya da örtük mesaja rastlanmamıştır. Ders kitapları görseller açısından incelendiğinde ise metin ile uygun ve uygun olmayan görsellere rastlanmıştır.

Çocukların ruhsal, fiziksel, bilişsel sağlıklı bireyler olarak gelişmeleri, korunmaları isteniyor ise; öncelikle haklarını genel olarak değil gelişim dönemlerine uygun şekilde detaylı bilmeleri ve özümsemeleri gerekmektedir. Bu durumda öğretim programlarında ve ders kitaplarında daha fazla yer verilmesi gerektiğini göstermektedir. Öğretim programında ve ders kitaplarında çocuk haklarının öğretimi farklı gelişim alanlarındaki hakları da kapsamalıdır. Hak ihlali yaşadıklarında açık ya da örtük şekilde yol gösterici görsel ya da bilgiler içermelidir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk hakları, sosyal bilgiler, ders kitabı, öğretim programı

MÜZİK EĞİTİM SİSTEMİNİN TEMEL SORUNU ÇOCUKLARIN MÜZİK EĞİTİMİ PROJESİ: SANAT İLKOKULDA BAŞLAR

Prof. Dr. Abdullah UZ
Akdeniz Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi, Antalya Filarmoni Derneği Başkanı

Amaç: Türk eğitim sisteminin, ilkokul düzeyi yetenek havuzundaki müzik yeteneklerinin belirlenmesi; yeteneklerin geliştirilmesine yönelik yönlendirmelerle ilgili sorunlar konularında farkındalık yaratılması; yeteneklilerin kendilerini geliştirebilecekleri olanaklar sağlanması, eğitim sisteminde konuyla ilgili düzenlemeler yapılması için anlayış oluşturulması.

Yöntem: Literatür tarama ve örnek olay yöntemleri.

Bulgular: Sanat ve özellikle müzik, insan gelişiminin/insan olmanın doruğunda, kendini gerçekleştirme kapsamında yer alır. Ayrıca müziğin insan beynine olumlu etkileri belirlenmiştir. Müzik önemli, etkili bir eğitim aracı olarak küçük yaşlarda kullanılabilir. Türk eğitim tarihi boyunca, ileri yaşlarda (o da yeterince kapsayıcı olmadan) müzik eğitimine yer verilerek, en etkili olduğu dönem olan küçük yaş müzik eğitiminin ihmal edilmesinden dolayı ülke müzik yetenek havuzu yeterince değerlendirilememiş; pek çok yetenek eğitimin ilk kademelerinde kaybolmuştur/kaybolmaktadır. Araştırmalar, ilkokullarda müzik derslerinin büyük ölçüde yapılmadığını, müzik alanı uzmanı olmayan ve bu alanda yeterince yetişmemiş sınıf öğretmenlerince yapılan derslerde çocukların yaşamına girmeyecek davranışlar kazandırıldığını, bazı ailelerin bu boşluğu özel çabalarıyla doldurmaya çalıştıklarını göstermiştir. Aslında, çağdaş eğitimde önemli bir yeri olan müzik eğitiminin, müzik yeteneğinin en yoğun ve göreli olarak kalıcı geliştiği ilkokul düzeyine öncelik ve önem verilmesi konusu Anayasa ve yasalarımızın içeriklerinde yer almaktadır. Eğitim sistemindeki bu boşluğu doldurmak amacıyla geliştirilen ve uygulamaya konan Antalya Filarmoni Derneği ve Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü ortak projesi Sanat İlkokulda Başlar (SİLOB) projesi kapsamında:

a) Pilot ilkokullarda müzik yeteneği taraması yapılarak, yetenekli öğrencilerden korolar kurulmuş; bu korolar başarılı çalışmalar yapmış, bazı öğrencilerin kendi yeteneklerinin farkına vararak, müzik alanına (özellikle çalgı eğitimine) yönelmelerine neden olmuştur. Bu çalışmalar halen 10 ilkokulda sürdürülmektedir.

b) Bu tür toplu çalışmaların yapılamadığı pandemi koşullarında ilkokul öğrencilerinin sanat alanında temel bilgiler edinmeleri ve böylece onlarda sanatın beş önemli alt alanına (müzik, opera ve bale, resim, heykel, mimari) ilişkin farkındalık, ilgi yaratmak amacıyla hazırlanan sanat dalları videoları, sekiz pilot ilkokulun bütün öğrencilerine gönderilmiş, öğrencilerden olumlu dönütler alınmıştır.

Bu çalışmalarla velilerde de çocuklarının müzik yeteneği ve geliştirilmeleri konusunda bilinç oluştuğu gözlenmiştir.

Sonuç: Bu bulgular ışığında, müzik / müzik eğitimi alanındaki önemli boşluğu doldurmak açısından, ilk adım olarak SİLOB projesinin uygun bir çözüm olduğu gözlenmiştir. Projenin bütün okullara yaygınlaştırılması önerilir. Nihai ve temel çözüm olarak, önce ilkokullarda müzik derslerine müzik öğretmenlerinin girmelerinin önünün açılması; sonra ilkokullara müzik öğretmeni atanmasına öncelik verilerek ve her okula bir müzik öğretmeni/eğitimcisi atanması hedeflenerek atamaların başlatılması (daha sonraki aşamada, ABD'de olduğu gibi çalgı grupları için ayrı atamalar yapılabilir) önerilebilir. Bir başka çözüm olarak, Çocuk Müzik Okulları açılıp yaygınlaştırılabilir.

Anahtar Kelimeler: Müzik yeteneği, yetenek havuzu, toplumsal bakış çerçevesi.

BEYİN VE İNSAN DÜŞÜNCESİ HAKKINDA ÖĞRENDİKLERİMİZİ EĞİTİM İLE ÖĞRETİMİ İYİLEŞTİRMEDE NASIL KULLANABİLİRİZ?

Prof. Dr. Süleyman DÖNMEZ
Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Dünyada her gün iki milyardan fazla çocuğun okula gittiği tahmin edilmektedir. Bu sayı beşerî yaşamda dikkate değer ortak bir deneyime işaret etmektedir. Çocuklar okullarda eğitiliyor ve öğreniyorlar. Okuma yazman öğreniyorlar. Yakın arkadaşlıklar geliştiriyorlar… Sosyal bir varlık oluyorlar. Okulda aldıkları yoğun eğitim ile öğretim sürecinde beyinleri de gelişip dönüşüyor. Lakin dikkat çeken bir durum var: Sinirbilimde (nörobilim) yıllarca ihmalkar davranılıp eğitim ile öğretim sürecinde değişip dönüşen beyin göz ardı edildi. Sınıflardan uzak durdu.

20. yüzyılın özellikle son çeyreğinden itibaren sinirbilim, nöro-biyoloji, yapay zeka, zihin ve beyin üzerine yapılan araştırmalar özellikle sinir bilim ile eğitim ile öğretim arasında köprüler kurmanın zamanının çoktan geldiğini, hatta geç bile kalındığını göstermektedir.

Felsefeci ve eğitimci John Bruer, sözü edilen köprülerin ayrı dünyaları birleştirdiğini ifade etmektedir. Sinirbilimin bugün araştırdığı konular ve çözmeye çalıştığı sorunlar eğitim ile ilgisiz görülebilir. Birçok bakımda da durum budur. Örneğin beynin değişik bölgelerinin hangi fonksiyonları yönettiğini anlayıp çözümlemek sinirbilimci için önem arz eder. Fakat bu herhangi bir konuyu bir öğretmenin çok daha iyi bir tarzda öğretmesine bir faydası olmayabilir. Ancak bir başka açıdan bakıldığında resim birdenbire değişebilir. Öyle ki, bugün sinirbilimin ortaya koyduğu bir dizi çalışma sonuçları eğitim ile öğretim tarihinde birçok hususta beyne rağmen bir eğitim ile öğretim süreci sürdürülmek istendiği anlaşılmıştır. Dahası özellikle ülkemizde uygulanan eğitim ve öğretim sürecinde beyne rağmen bazı uygulamalarda ısrar edilmektedir. Bu ise ciddi bir zaman kaybı yanında eğitim ile öğretimde bir dizi başarısızlıkları tetiklemektedir. Basit bir örnek vermek gerekirse, bir dönem okullarda öğretilen cümleden kelimeye ve harfe doğru gelen okuma becerisi kazandırma beynin öğrenme usulüne ters olduğu ve sonrasında okumada sorun oluşturduğu bugün yapılan sinirbilim ve beynin üzerine yapılan çalışmalarca ortaya konmuştur.

Basit bilgiyi uygulamalı bilime çevirmenin uzun bir tarihi vardır. Bilim bilgi üretirken bilgilerin bir kısmının eninde sonunda toplumun ihtiyaçları için kullanılabileceği umudunu taşımalıdır. Bugün beyin üzerine yapılan çalışmalar, beynin dilini çözdükçe geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın eğitim ile öğretiminde kullanılabileceğini göstermektedir. İfade edildiği gibi, dönüşen değişen beynin artık bir tabula-rasa olmadığı açığa çıkmıştır. Dolayısıyla verili olanın aksine hamleler yapan bir eğitim ile öğretim süreci yorgunu yokuşa sürmek anlamına gelmektedir.

Bildiride sinirbilim, bilişsel bilim ve eğitim alanlarında temel araştırmalar ile uygulamalı araştırmaların buluştuğu elverişli bölgeler beyin işlevinin temel boyutları üzerine yapılan bir dizi araştırmadan faydalanarak eğitim ile öğretime nasıl yansıtılabileceği örneklerle sunulacaktır.

Ek açıklama: Nöro-biyolojideki yeni gelişmelerin eğitim ve öğretimde yol açabileceği yeniliklere dair bazı örnekler:

Bireyselleştirilmiş Öğrenme Yaklaşımları: Nörobiyolojik araştırmalar, her bireyin öğrenme tarzının ve hızının farklı olduğunu göstermektedir. Bu bilgiye dayanarak, eğitimde bireyselleştirilmiş öğrenme yaklaşımları geliştirilerek her öğrencinin bireysel öğrenme ihtiyaçlarına uygun bir eğitim sunulabilir. Örneğin, öğrencinin beyin dalgalarını izleyen teknolojiler kullanılarak, öğrencinin odaklanma seviyesi ve öğrenme tarzı belirlenebilir ve buna göre öğrenme içeriği ve yöntemleri ayarlanabilir.

Duygusal Zeka ve Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi: Nörobiyolojik araştırmalar, duygusal zeka ve sosyal becerilerin beyindeki belirli bölgelerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bilgi, eğitimcilerin öğrencilerin duygusal zeka ve sosyal becerilerini desteklemek için özel olarak tasarlanmış öğrenme ortamları ve programlar geliştirmesine olanak tanır. Örneğin, empati geliştirme aktiviteleri ve sosyal etkileşimleri teşvik eden öğrenme etkinlikleri düzenlenebilir.

Beyin Temelli Öğrenme Stratejileri: Nörobiyolojik araştırmalar, beyindeki öğrenme süreçlerini ve bellek oluşumunu anlamamıza yardımcı olur. Bu bilgi, eğitimcilerin öğrencilerin beyin yapısını ve işlevlerini dikkate alarak daha etkili öğrenme stratejileri geliştirmesine olanak tanır. Örneğin, tekrar ve özetleme gibi belleği güçlendiren tekniklerin kullanımı veya deneyime dayalı öğrenme yöntemlerinin benimsenmesi gibi stratejiler uygulanabilir.

Teknolojinin Entegrasyonu: Nörobiyolojik araştırmalar, teknolojinin eğitimdeki rolünü değiştirebilecek bilgiler sunar. Örneğin, beyin görüntüleme teknikleri kullanılarak, öğrencilerin dikkatini ve odaklanma sürelerini izleyen teknolojiler geliştirilebilir. Bu teknolojiler, öğrencilerin dikkatlerini dağıtan etkenleri belirleyerek daha verimli bir öğrenme deneyimi sağlayabilir.

Netice: Dünyamız son yarım yüzyılda bazı bilimsel araştırmalar ve bu araştırmaların insana ve topluma etkisi ya da katkısı bağlamında göreli olarak büyük bir değişim yaşadı. Değişim süreci durağanlaşmış değildir. Özellikle 2025'ten 2030'lu yıllara kadar, öngörülere göre, değişim ve dönüşüm ivme kazanarak sürecek görünmektedir. 2030'lardan sonrası ise yeni dünyaya hazırlık yapanlar süreç sonrasını daha sağlıklı yönetebilme şansı yakalayacaktır. Elbet değişim ve dönüşüm

durmayacak. Sadece nispi bir hazmetme dönemi de gelecektir. Değilim ile dönüşüm sürecinde en dikkat çekici husus, yapay zekâ ile nöro-biyoloji alanındaki yenilerdir.

Bildiride yapay zekâ kısmı ikinci derecede ele alındı. Öncelikli olarak sinirbilim olarak Türkçeleşen nörobiyoloji bağlamında beyin üzerine elde edilen bulgulardan yararlanarak eğitim ile öğretim biçimimizin ne yönde yenilenmesi gerektiği hususu tartışmaya açılacaktır. Bildiri felsefe-bilim zemininde sunulacaktır. Özellikle "beyin, zihin, düşünme" kavramları üzerinde durulacaktır. Beynin düşünme eylemindeki rolü ve önemi açıktır. Ancak beyin hâlâ tam olarak çözülmüş bir organ değildir. Zihnin de beyin aktiviteleriyle ilişkisi vardır. Ama zihin beyin değildir. Özellikle "idrak etme" çok boyutludur. "Düşünme, zihin, beyin, idrak ve insan" ilişkisi beyin üzerine elde edilen yeni bilgiler ışığında teşrih edilmeli ve Türk eğitim ile öğretim yapıları bu bağlamda düzenlenmelidir. Bugün zihin okuyan bir yapay zeka teknolojisi ile karşı karşıyayız. Beynin işleyişine "rağmen" bir eğitim ile öğretim sürecinde ısrar etme sadece zaman kaybı yaşatacaktır. Beyni anlamak, zihni anlamak ve zihnin aldatmacalarını bilerek düşünceye yön vermek gerekmektedir. Çünkü bilgi aktarma ve verili bilgiyi kullanan bir öğretim yöntemi ile yeni dünya düzeninde var olma ihtimali çok düşük görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, öğretim, sinirbilim, beyin.

MÜLTECİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNDE ÖĞRETMENLERİN EĞİTSEL MÜCADELESİ

Prof. Dr. Zeliha YAZICI
Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Amaç: Mülteci krizleri, dünya genelinde büyük bir sorun haline gelmiştir. Ülkemizde bu sorunlarla karşı karşıyadır. UNICEF (2021) verilerine göre Türkiye'de 2021 Mart sonunda verileri hukuki olarak 3.665.946 geçici koruma kapsamında Suriyeli olduğunu gösteriyor. Suriyelilerin Türk nüfusuna oranı ülke genelinde %4,37'dir. Bu veriler, Türkiye de geçici koruma kapsamında 3.6 milyondan fazla Suriyeli mülteci olduğunu göstermektedir (UNICEF, 2021). Bu sayının 1.737.502 çocuktur. Bu verilerine baktığımızda; 0-4 yaş aralığında 501.349, 5-9 yaş aralığında 560.340 10-14 yaş aralığında 421.196 ve de 15-18 yaş aralığında 254.617 çocuk bulunuyor Türkiye'de doğan Suriyeli bebek sayısının 450 bin civarında olduğu belirtilmektedir (GİGM, 2021).

Bu çocukların yetiştirilmesi ve haklarının korunması hem göç edilen ülke, hem de göç olunan ülke toplumunun geleceği için önemlidir. Mültecilerin eğitime erişimleri; dil engeli, psikososyal sorunlar, ekonomik yetersizlik, sosyal uyumsuzluk sorunlarının çözümü ve eğitime entegre edilmesi için MEB ve sivil toplum kuruluşları tarafından farklı destek projeleri gerçekleştiriyor. Ancak bu çalışmalar tam olarak çözüme ulaşamamakta ve hala güncelliğini korumaya devam etmektedir. Bu bağlamda, bakıldığında öğretmenler çözüm noktasında kritik bir role sahiptir. Öğretmenler eğitim rollerini yerine getirilen bir dizi güçlükle karşılaşmaktadır. Bu güçlükler arasında dil engelleri, farklı kültürel geçmişe sahip çocuklara uyum sağlama ve psikososyal destek sağlamak için işbirliği ve ağlar kurma gibi konular yer almaktadır.

Bu çalışma, mülteci çocuklarla çalışan öğretmenlerinin eğitimsel mücadelelerine odaklanılarak öğretmenlerinin mülteci çocukların eğitiminde karşılaştığı eğitim zorlukları incelemek amaçlanmıştır. Bu bağlamda "Öğretmenler mülteci çocuklarla çalışırken ne tür zorluklarla karşılamaktadır? Karşılaşılan sorunların çözümünde ne tür stratejiler kullanmaktadır?" sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem: Öğretmenlerin mülteci çocuklarla çalışma koşullarına üzerine odaklanıldığı için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Temel nitel araştırmada; insanların yaşantılarını nasıl yorumladığı, dünyalarını nasıl inşa ettiği ve deneyimlerine ne anlam yüklediğine odaklanılmaktadır. Asıl amaç, bireylerin deneyimlerini nasıl kavradıklarını anlamaktır (Merriam, 2018). Çalışma verilerinin toplanmasında ise odaklı görüşme kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir (Büyüköztürk vd., 2012). Katılımcı seçiminde dikkat alınan ölçütler:

•Sınıf ortamında 3-6 yaş arasında en az 5 mülteci çocuk olması,
•Mülteci çocukların yoğunlukta olduğu bölgelerde en az 2 yıldır görev yapıyor olması,

•MEB' e bağlı devlet okullarında görev yapıyor olması
Bu ölçütler bağlamında mülteci çocukların yoğun olarak bulunduğu Antep, Maraş, Urfa, Hatay, Adana, Mersin, Kilis, Adıyaman, İzmir ve İstanbul'da görev yapan 45 öğretmen çalışmaya dahil edilmiştir. Verilerin Analizi; Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama yöntemleri ile elde edilmiş olan verilerin daha önce belirlenmiş olan temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır (Büyüköztürk vd., 2011).

Bulgular: Öğretmenlerin eğitim sürecinde en yoğun olarak "Dil engelleri (iletişim güçlüğü)" ile karşılaştığı, ikinci olarak "ekonomik sınırlamaların varlığı, üçüncü olarak kurumlar arası ve kurumlar içi "işbirliği yetersizliği" ile karşılaştıkları bunlara ek olarak toplumsal tabanda "mültecilere yönelik önyargılar" ile mücadele etmek zorunda kaldıkları ve son olarak da çocukların kültürel değer (temizlik, beslenme vb.) farklılıklara ilişkin bilgi yetersizlikleri yaşadıklarına dair güçlüklerin var olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Mülteci çocuklarla çalışan öğretmenler, çözümlenmemiş travmalar, çok kültürlü eğitim deneyimi yetersizliği, kamu okullarında müfredat uyumsuzluğu kültürel farklılıklara ilişkin bilgi yetersizliği gibi bir çok güçlükle karşı karşıyadır. Araştırmalar, kamu okullarında uygulanan çok kültürlü eğitim anlayışının mülteci çocukların yaşamında ve topluma uyumunda pozitif etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Bu etkileri artırmak için, öğretmenlerin mülteci çocuklar ve aileleri hakkında daha fazla bilgi edinme, bütüncül bir eğitim ve öğrenci refahı yaklaşımı benimseme, güçlü liderlik gösterme ve mülteci öğrencilerin öğrenme ve sosyal-duygusal ihtiyaçlarına kaynaklar, zaman ve dikkat sağlama gibi prensiplere odaklanması gerekmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin ve okul topluluklarının, mülteci öğrencilerin gelecekteki akademik ve mesleki başarıları için yeni yollar oluştururken okul tabanlı stratejiler geliştirmeleri ve uygulamaları önemlidir. Bu çalışmaların çoğu genellikle göçmenlere odaklanırken, mülteci yerleşimi süreçlerinden kaynaklanan özel dinamiklerin ve sonuçlarının daha fazla incelenmesi gerekmektedir. Etkili yaklaşımlara dair detaylı içgörüler oluşturmak için daha fazla toplumsal yatırım yapılması, mülteci çocukları gibi savunmasız öğrencilerin yararına olan öğretmen eğitimi anlayışının benimsenmesi elzem bir konu noktasına gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, mülteci, geçici koruma.

26 NİSAN 2024
BİLDİRİ ÖZETLERİ

DÖRDÜNCÜ OTURUM: ÇOCUKLARDA BAĞIMLILIK SORUNLARI **9.30-11.00**	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Erol GÜRPINAR - Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı	
Konuşmacılar	**Konu Başlıkları**
Doç. Dr. Ali ERDOĞAN Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi	Bağımlılıktan Korunma Yolları
Dr. Zeynep Duygu YENİAY Cumhuriyet Kadınları Derneği Antalya Şubesi	Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Ailenin Rolü-CKD Anneler Hareketi Örneği
Hilal KARA[1], Dr. Öğr. Üyesi Dudu KARAKAYA[2] [1]Sağlık Bakanlığı Antalya Şehir Hastanesi, Psikiatri Hemşireliği Doktora Öğrencisi [2]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Madde Kullanım Bozukluğu Olan Çocuk-Ergenlerin Madde Kullanımını Önleme ve Tedaviye İlişkin Önerileri
Doç. Dr. Ayla KAYA[1], Arş. Gör. Dr. Nimet KARATAŞ[1], Arş. Gör. Meltem GÜRCAN[1], Prof. Dr. Ayşegül İŞLER[1] [1]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Bağımlılık Riski Altındaki Ergenlerin Dijital Oyun Deneyimlerini Araştırmaya Yönelik Temellendirilmiş Bir Kuram Çalışması
Dr. Öğr. Üyesi Fahriye PAZARCIKCI[1], Prof. Dr. Emine EFE[2] [1]Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Uzaktan Eğitim MYO [2]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Annelerin Dijital Oyun Bağımlılığına İlişkin Farkındalıklarıyla İlişkili Faktörler

MADDE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELEDE AİLENİN ROLÜ
CKD ANNELER HAREKETİ ÖRNEĞİ

Dr. Zeynep Duygu YENİAY
Cumhuriyet Kadınları Derneği Antalya Şubesi

Amaç: Sosyo-kültürel bir olgu olarak madde kullanımının gençler arasında yaygınlaştığı, normalleştiği ve kolay ulaşılabilir hale geldiği görülmektedir. Madde kullanımını sosyolojik açıdan özgürlük kavramı ve birey - toplum ilişkisi çerçevesinde ele almak gerekmektedir.

Toplumsal yapıya hakim neoliberal kültürel anlayış iyi olma hali, sorunlarla baş etme ve sorumlulukları yerine getirme konusunda bireyleri hızlı ve kısa vadeli çözümlere yöneltmektedir. Bu bağlamda hem toplumu kontrol etme hem de tüketim alışkanlıklarını yönlendirme amacıyla madde kullanımının teşvik edildiği tespit edilmektedir.

Ülkemiz, yasa dışı uyuşturucu maddelerin ana üretim alanlarından birisi değildir, fakat Asya-Avrupa arasındaki karşılıklı uyuşturucu kaçakçılığının güzergâhı üzerindedir ve genç bir nüfusa sahip olduğumuz için hedef ülke durumundadır. Devlet kurumlarımız uyuşturucu sorununa karşı mücadele yürütmektedir. Ancak uyuşturucu ve madde kullanımını arttırmaya yönelik siyasi, kültürel, ekonomik yatırım tek yönlü bir çaba ile bu sorunun üstesinden gelmeyi zorlaştıracak boyuttadır.

Çocuklarımızı, madde kullanımını teşvik eden kültürel saldırıya karşı korumada annelerin ve ailelerin rolü belirleyici niteliktedir.
Bu çalışmada madde bağımlılığı ile mücadelede bir örnek çalışma olarak Anneler Hareketi ele alınmaktadır. Madde bağımlılığı sosyo-kültürel arka planı, ailenin toplumsal işlevi, bağımlılığın aile kurumuna etkisi, madde kullanımına neden olan aile faktörleri, madde kullanımını tespit ve engellemede ebeveyn tutumları, annenin kilit rolü ve aile eğitimleri çerçevesinde tartışılmaktadır.

Yöntem: Bu çalışma kapsamında nitel araştırma yönteminin durum çalışması araştırma deseninden yararlanılmıştır. Durum çalışması "sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi" şeklinde tanımlanmaktadır. Durum çalışmasında sosyal bir birim olarak bir kişi, kurum, grup veya ortamın çeşitli yönleri sosyal çevresiyle ilişkileri ile birlikte ele alınır. Diğer bir anlatımla, kişi, olay, süreç, gibi durumla ilişkili etmenler bütünsel bir şekilde araştırılmakta, bu etmenlerin durumu nasıl etkiledikleri ve durumdan nasıl etkilendikleri incelenmektedir.
Bu çalışma kapsamında, bağımlılık konusunda özel bir durum olarak karsımıza çıkan madde bağımlılığında ailenin rolü betimlenmiş; madde bağımlılığı sosyo-kültürel açıdan analiz edilip madde bağımlılığını önlemeye yönelik tedbirler araştırılmıştır.

Bulgular: Literatür taramasına ek olarak Cumhuriyet Kadınları Derneği'nin Anneler Hareketi faaliyetleri çerçevesinde gerçekleştirilen kamu kurumları ziyaretleri, sivil toplum örgütleri ziyaret ve toplantıları, panel, konferans, imza masası çalışmaları, eğitim kurumları ile işbirliği çalışmaları ve veli eğitimleri çerçevesinde
•Madde bağımlılığını önlemede aile denetiminin ve ailenin işlevinin önemine ilişkin toplumsal farkındalığı arttırmak;
•Toplumda madde kullanımını sıradanlaştırmaya yönelik algı oluşturma çabalarına karşı, madde karşıtı duruşu güçlendirmek;
•Madde kullanımının zararlarının, olumsuz sonuçlarının farkında olan bilgili, bilinçli, bilgisi sayesinde sesini duyuran güçlü bir kitle oluşturmak ve
•Aile içi bağları kuvvetlendirmek, çocukların aile değerlerini benimsemesini sağlamak, ihtiyaçları tespit edilmiştir.

Sonuç: Madde kullanımı ve bağımlılığını tespit etmede, önlemede ve tedavi sürecinde birincil koruyucu unsur ailedir. Aile içerisinde de annenin rolü belirleyicidir. Kadının sosyo – ekonomik koşulları, psiko-sosyal iyi olma hali, bilgiye erişim şansı madde bağımlılığı ile mücadele başta olmak üzere çocuk refahı açısından kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, öncelikle annelerin kendi rol ve etkileri hakkında bilgilendirilmesi ve farkındalıklarının arttırılması gerekmektedir. Buna yönelik sosyal sorumluluk projeleri, kamu ve sivil toplum işbirliklerini çoğaltılması gerekmektedir. Başarılı örneklerin yaygınlaştırılması, proje ve çalışmaların sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağımlılık, madde bağımlılığı.

MADDE KULLANIM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUK-ERGENLERİN MADDE KULLANIMINI ÖNLEME VE TEDAVİYE İLİŞKİN ÖNERİLERİ

Hilal KARA[1], Dudu KARAKAYA[2]
[1]Sağlık Bakanlığı Antalya Şehir Hastanesi, Doktora Öğrencisi
[2]Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi

Giriş: Çocuk-ergenler, madde kullanımı açısından riskli bir popülasyonu oluşturmaktadır. Çocukluk ve ergenlik döneminde maddeye başlanması durumunda yaşamın ilerleyen dönemlerinde madde kullanımının sonuçları daha kötü olabilmektedir. Madde kullanımına başlanmadan önlenmesi ve madde kullanım bozukluğu geliştikten sonra da tedavi süreci önemlidir. Bu çerçevede madde kullanım bozukluğu olan çocuk-ergenlerin sesinden onların madde kullanımını önleme ve tedaviye ilişkin önerilerini derinlemesine analiz eden çalışmaların incelenmesinin yapılacak müdahalelere yol göstermede etkili olabileceği düşünülmektedir.

Amaç: Madde kullanım bozukluğu olan çocuk-ergenlerin kendi deneyimlerinden hareketle madde kullanımını önleme ve madde kullanım bozukluğunun tedavi sürecine ilişkin önerilerinin özetlenmesi.

Yöntem: Bu derlemede, 10-19 yaş grubu madde kullanım bozukluğu olan çocuk-ergenlerin önerilerini ele alan çalışmalar incelenmiştir. İnceleme sonucunda elde edilen öneriler çocuk-ergenlerin madde kullanımını önlemeye yönelik önerileri ve çocuk-ergenlerin tedavi sürecine yönelik önerileri başlıkları altında irdelenmiştir.

Bulgular: Madde kullanım bozukluğu olan çocuk-ergenler, madde kullanımını önlemek için akranlara, ailelere ve çevreye yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Akranlarına madde kullanan arkadaşlardan ve madde kullanılan ortamlardan uzak durmaları, boş vakitlerini değerlendirmek için aktivite bulmaları, madde kullanırlarsa ailelerine söylemeleri, sigara-alkolden uzak durmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Ailelere çocuklarını takip etmeleri, madde satılan yerlerden ve maddeden uzak tutmaları, yanlarında maddeyle ilgili konuşmamaları, sorunlarını dinlemeleri, onlarla arkadaş gibi olmaları, baskı yapmamaları ve ilgisiz davranmamaları gerektiğini belirtmişlerdir. Çevreye yönelik ise çocukların madde olmayan yerlerde zaman geçirmeleri, boş zamanlarını değerlendirmek için müzik kursu gibi kursların açılması ve madde satışının yaptırılmaması, satanların tutuklanması gibi önerilerde bulunmuşlardır. Madde kullanım bozukluğu olan çocuk-ergenler tedavi süreci ile ilgili olarak, tedavi gördükleri ortam ve tedavi yöntemleri, sağlık personellerinin tutumu, akranlar ve ailelere yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Tedavi ortamı ve yöntemleri ile ilgili, değişim için motivasyonun sağlanması, duygu düzenleme ve baş etme becerilerinin arttırılması, bireysel müdahalelerin uygulanması, psikososyal danışmanlık hizmeti verilmesi, tedavinin ilgi çekici ve motive edici bir ortamda verilmesi gibi önerilerde bulunmuşlardır. Sağlık personellerinin destekleyici ve ilgili olmaları, profesyonel olmaları, yargılayıcı olmamaları yönünde tavsiyelerde

bulunmuşlardır. Madde kullanan akranlarının bir uzman desteği ile maddeyi bırakmaya çalışmaları, boş zaman aktiviteleri oluşturmaları, tedavi için istekli olmaları ve maddenin olumsuz etkilerini görmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu süreçte ailelerin daha huzurlu bir ev ortamı sağlamaları, destekleyici ve yargılayıcı olmayan bir tutum sergilemeleri gerektiğini dile getirmişlerdir.

Sonuç: Madde kullanım bozukluğunun önlenmesi, tedavisi ve rehabilitasyon süreçlerinin tamamında çocuk-ergenlere, ailelere, sağlık çalışanlarına, hükümete kısacası toplumda yaşayan tüm bireylere önemli görevler düşmektedir. Çocuk-ergenlerde madde kullanım bozukluğunun daha gelişmeden önlenmesi, geliştikten sonra ise tedavi sürecinin iyi planlanması önemlidir. Madde kullanımını önlemeye ve tedavi sürecine yönelik müdahaleler planlanırken, bu deneyimi yaşayan çocuk-ergenlerin önerilerinin dikkate alınması müdahalelere önemli bir bakış açısı sağlayabilir. Çocuk-ergenlerin önerilerini dikkate alarak geliştirilen programlar, onların tedaviye devam etme ve katılım olasılıklarını arttırabilir. Bu çerçevede çocuk-ergenlerin önerileri doğrultusunda onları madde kullanımından korumak ve tedavi sürecinde başarılı olmalarını sağlamak için öz farkındalık, duygu düzenleme ve öz yönetim becerilerini güçlendirme, benlik saygısını arttırma, yaşam becerilerini geliştirme, ebeveynliği geliştirme, sosyalizasyonu güçlendirme ve toplumsal farkındalığı arttırmaya yönelik girişimler planlanabilir. Ayrıca çocuk-ergenlere yönelik yargılayıcı olmayan bir tutum onların tedavi ve rehabilitasyon süreçleri açısında da oldukça önemlidir. Bu bakımdan madde kullanım bozukluğu olan ve tedavi gören çocuk-ergenlerin toplumla iç içe, damgalanmadan yaşamasına yönelik faaliyetler yürütülmeli, toplumu ve aileleri bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları arttırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: çocuk, ergen, madde kullanım bozukluğu, öneriler, psikiyatri hemşireliği

BEŞİNCİ OTURUM: ÇOCUKLARIN RUH VE BEDEN SAĞLIĞI SORUNLARI 11.30-13.00	
Oturum Başkanı: Uzm. Dr. Evren EKİNGEN - Antalya İl Sağlık Müdürü	
Konuşmacılar	**Bildiri Başlıkları**
Doç. Dr. Merve Şeyda KARAÇİL ERMUMCU[1], Doç. Dr. Nilgün SEREMET KÜRKLÜ[1] [1]Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Okul Öncesi Çocukların Beslenme Alışkanlıklarının ve Mikro Besin Alımlarının Değerlendirilmesi: Bir Pilot Çalışma
Doç. Dr. Nilgün SEREMET KÜRKLÜ[1], Araş. Gör. Caner ÖZYILDIRIM[1], Doç. Dr. Merve Şeyda KARAÇİL ERMUMCU[1], Araş. Gör. Gülen SUNA[1], Doç. Dr. Hülya KAMARLI ALTUN[1] [1]Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Adölesanlarda İnternet Bağımlılığının Yeme Davranışları, Obezite ve Uyku Kalitesi Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi
Uzm. Hem. Seçil Aynur ÇALIK[1], Prof. Dr. Emine EFE[2] [1] Sağlık Bakanlığı Burdur Devlet Hastanesi [2]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Adölesanlarda E-Sağlık Okuryazarlığı ile Fiziksel Aktivite Düzeyleri Arasındaki İlişki
Uzm. Dr. Evren EKİNGEN[1], Ecz. Ercan KOCA[2], Uzm. Serap DEMİREL[3] [1]Antalya İl Sağlık Müdürü [2]Antalya İl Sağlık Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Başkan Yardımcısı [3]Antalya İl Sağlık Müdürlüğü Verimlilik ve Kalite Birim Sorumlusu	Çocuk ve Gençlerde İntihar: Antalya İl Örneği
Beyza ÜNAL[1], Berk USLU[1], Kardelen Devrim DORUKÖZ[2] [1]Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü YL Öğrencisi [2]Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi	Suça Sürüklenmiş Göçmen Çocukların Sivil Toplum Çalışanları Tarafından Değerlendirilmesi
Poster Bildiriler	
Doç. Dr. Ayla KAYA[1], Öğr. Gör. Kadriye AYDEMİR[1], Prof. Dr. Ayşegül İŞLER[1] [1]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Ergenlerde Tartışmalı Bir Konu: Dijital Oyunların Yaratıcı Kişilik Özelliklerine Etkisi Olumlu mu Olumsuz mu?
Arş. Gör. Dr. Şule ŞENOL[1], Prof. Dr. Emine EFE[1] [1]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Oyunun Engelli Çocukların Gelişimleri Üzerine Etkisi
Nesibe Gül TEKİN[1], Doç. Dr. Gül ERGÜN[2] [1]Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü YL Öğrencisi [2]Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Kadın Cinayetleri Sonrası Annesini Kaybeden Çocuklara Verilen Destek Hizmetleri
Zeliha ÖZKAN[1], Dr. Öğr. Üyesi Dudu KARAKAYA[2] [1]Sağlık Bakanlığı Antalya Atatürk Devlet Hastanesi, Doktora Öğrencisi [2]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Çocuk ve Ergende İntiharı Önleme

SUÇA SÜRÜKLENMİŞ GÖÇMEN ÇOCUKLARIN SİVİL TOPLUM ÇALIŞANLARI TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Beyza ÜNAL[1], Berk USLU[1], Kardelen Devrim DORUKÖZ[2]
[1]Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü YL Öğrencisi
[2]Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi

Amaç: Araştırmanın amacı göçmen ve mültecilerle çalışan sivil toplum örgütlerinde görev alan bireylerin suça sürüklenmiş çocuklara bakış açılarının, bu çalışanların deneyimlerine göre suça sürüklenmiş mülteci çocukların ortak özelliklerinin neler olduğunun anlaşılıp yorumlanması ve ne tür sosyal politikalar geliştirilebileceğine dair öneriler getirmektir.

Yöntem: Araştırma nitel yöntem ile tasarlanmıştır. Tematik analiz ve frekans analizi yöntemleri ile analizler gerçekleştirilmiştir. Analizleri gerçekleştirmek için MAXQDA programı kullanılmıştır. Araştırmaya 15 kişi katılması öngörülmüştür. Bildiri için hazırlanan araştırma için 8 kişi ile ön analizler gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılar farklı sivil toplum kuruluşlarında çalışan profesyonellerdir. Araştırmanın analizlerindeki temalar 3 farklı araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Ardından farklılaşan temalar için araştırmacılar bir araya gelerek oy birliği ile araştırma temalarına karar vermiştir. Araştırmanın etik onayı Akdeniz Üniversitesi Etik Komisyonundan alınmıştır.

Bulgular: Araştırma bulgularına göre suça sürüklenmiş çocuklar için 4 ana tema oluşmuştur. Bu temalar şunlardır: Suça sürüklenen çocukların yaşadığı zorluklar, suça sürüklenen çocuklar ile çalışanların yaşadığı zorluklar, göçmenler ile çalışma motivasyonu ve suça sürüklenen çocuklara yönelik önleme ve müdahale önerileri. Bu ana temalar ise kendi içlerinde alt temalara ayrılmıştır. Suça sürüklenen çocuklara yönelik önleme ve müdahale önerileri temasına yönelik elde edilen alt temalar, aile farkındalığı, bireysel farkındalık, toplumsal farkındalık, sosyal hizmet destekleri ve uyum programları şeklindedir. Suça sürüklenen çocukların yaşadığı zorluklar temasına ait alt temalar, mikro (akran zorbalığı, aile dinamikleri -ihmal ve istismar, erken yaşta çocuk işçiliği, aile içi şiddet-, dil sorunları, madde kullanımı, eğitimsizlik), mezzo (kültürel çatışma, sosyal hayattan dışlanma) ve makro (hizmetlere erişememe) şeklindedir.

Sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelere bağlı olarak yapılan analizler sonucunda suça sürüklenmiş göçmen çocuklarda erken yaşta çocuk işçiliğinin oldukça yaygın olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Çalışma koşulları ve bu koşullar içerisinde madde kullanımının sıklığı çocuklarda çok erken yaşta madde kullanımına bağlı olarak bağımlılıklar gelişmesine ve suça sürüklenme ihtimallerini arttırdığı düşünülmüştür. Erken yaşta çalışmaya başlamalarının sebepleri arasında sosyoekonomik yetersizlikler sonucunda eğitime devam edememeleri ve okul ortamında dışlanma ve akran zorbalığı olduğu görülmüştür. Suça sürüklenmiş göçmen

çocuklara yönelik geliştirilmesi gereken müdahale ve önleme programlarının içeriği incelendiğinde sıklıkla toplumsal farkındalığa yönelik çalışmaların arttırılması gerektiğine dair öneriler gelmiştir. Bu önerinin de göçmen çocukların maruz kaldığı ayrımcılık, dışlanma ve akran zorbalığı gibi olguların azaltılmasına yönelik olduğu düşünülmektedir. Ancak yapılan görüşmeler sonucunda doğrudan suça sürüklenmiş göçmen ve mülteci çocuklara temas eden çalışmaların az sayıda olduğu görülmüştür. Araştırmanın sınırlılıkları arasında doğrudan suça sürüklenmiş göçmen ve mülteci çocuklara temas etmek yerine sivil toplum kuruluşları aracılığıyla bilgi edinilmesi yer almaktadır.

Sonuç: Çocuklar kendi ihtiyaçlarını karşılama, kendi refahlarını sağlamaya yönelik kararlar alma ya da bu kararları uygulama konusunda gerekli becerilere sahip olmamaları nedeniyle korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Mülteciler de yaşadıkları yerlerden ayrılmak ve başka bir yere alışmak zorunda kalmanın beraberinde ayrımcılığa maruz kalmaları ve sosyoekonomik faktörler de dahil olmak üzere birçok alanda zorlanma yaşamaları nedeniyle dezavantajlı grupta yer almaktadır. Bu faktörler göz önünde bulundurulduğunda mülteci çocukların dezavantajlı olma durumlarının fazlasıyla arttığı görülmektedir. Birçok mülteci çocuk hem psikolojik olarak hem de fiziksel olarak zorlanmaktadır. Erken yaşta eğitimden ayrılmak zorunda kalma, eğitime devam ettiği süreçte okulda akran zorbalığına maruz kalma, erken yaşta evlenme, sosyoekonomik yetersizlikler nedeniyle erken yaşta çalışmak zorunda kalma gibi birçok zorluk yaşamaktadırlar. Tüm bu zorluklar onların dezavantajlı olma durumunu arttırmakla beraber madde kullanımı, kaçak olarak üçüncü bir ülkeye gitmek gibi durumları takiben suça sürüklenmelerine sebep olan bir durum haline gelmesine yol açmaktadır. Bu durumların önüne geçebilmek adına önleyici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ancak bu çalışmaların sadece mültecilere yönelik değil, tüm halka yönelik olması ayrımcılığın önüne geçme konusunda daha işlevsel olacaktır. Bununla beraber, mülteci çocukların eğitime devam etmesi konusunda denetimlerin arttırılması hem eğitimli bireyler olmaları hem de erken yaşta çalışmak zorunda kalma faktörünün önüne geçilmesi konusunda önemli bir adım olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen ve mülteci çocuklar, suça sürüklenmiş çocuk, sivil toplum kuruluşları, adli psikoloji, sosyal politika.

KADIN CİNAYETLERİ SONRASI ANNESİNİ KAYBEDEN ÇOCUKLARA VERİLEN DESTEK HİZMETLERİ

Nesibe Gül TEKİN[1], Doç. Dr. Gül ERGÜN[2]
[1]Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü YL Öğrencisi
[2]Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Giriş: Kadına yönelik aile içi şiddet farklı sosyoekonomik düzeylerde dünya genelinde karşımıza çıkmakla birlikte psikolojik şiddetten, yaralama ve öldürmeye kadar ilerleyebilen pek çok davranışı içermekte son noktada ise kadın cinayetleri meydana gelmektedir (Erden & Akdur, 2018). Aile içi şiddetin cinayetle sonlandığı durumlarda çocuklar annelerini cinayet sonucu yitirmekte; failin baba olması durumunda ise çocuklar diğer ebeveynin kaybını da yaşamakta; cinayet sonrası çocukların bakımını kimin üstleneceğine ilişkin olarak literatürde 'bakım krizi' olarak anılan durum ortaya çıkmaktadır (Erükçü, 2020). Erükçü Akbaş (2018) bir çalışmasında annenin kaybı sonrası çocukların yas süreci, post travmatik stres bozukluğu, yeni bakım verenlerle kurulan ilişkiler, çocuklar için ortaya çıkabilecek potansiyel sorunlar ve kayıp sonrası babayla iletişim kurma gibi farklı sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir.

Amaç: Bu derlemenin amacı ülkemizde ve dünyada ortak bir sorun olan kadın cinayetleri sonrası geride kalan çocukların yaşadığı güçlüklere yönelik ülkemizde verilen destek hizmetlerinin gözden geçirilmesidir.

Bulgular: Çocuklar yaşanan cinayet sonrası yaşananları anlamlandırmaya ve kendi ifade yöntemleriyle ifade etmeye çalışmaya ihtiyaç duymaktadır (Black vd., 1992). Cinayetle ölümlerin farklı boyutları bulunmakta aile üyeleri yakınlarının kasıtlı ve beklenmedik şekilde öldüğü gerçeğiyle mücadele etmek zorunda kalmakta ayrıca cinayetin halka açık bir olay olması nedeni ile aile üyelerinin mahremiyet hakları ellerinden alınmaktadır (Armour, 2010). Cinayetler sonucu sevdiklerini kaybeden çocuklar ve bakım verenlerinin kaynakların yetersiz olduğu ortamda devam eden zorluklarla karşılaştıkları, cinayetin aileleri üzerindeki etkisini kabullenmeye çabalarken uyum ve sağlık sorunları ile karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir (Hardesty vd., 2008). Black ve diğerleri (1992) yapmış oldukları çalışmada çocukların cinayet sonrası travma sonrası stres bozukluğu ile karşı karşıya kaldıklarını ayrıca yeni davranışsal örüntüler oluşturduklarını belirtmişlerdir. Faillerle olan ilişkileri nedeniyle eş-mağdurların suçluluk ve utanç duygusu yaşadıkları bu nedenle yaşanan sorunları aile içinde tutma eğiliminde oldukları ve resmi kurumlardan hizmet almakta çekince yaşadıkları ancak iyileşme sürecinde bu ailelere yönelik onların özel ihtiyaçlarına göre uyarlanmış hizmetler gerektiği düşünülmektedir (Hardesty vd., 2008).

Kadın cinayetleri sonrası geride kalan çocuklara yönelik verilen hizmetlere ilişkin yapılan internet taramasında İngiltere ve Galler'de Ulusal Cinayet Servisi (National

Homicide Service)'nin çocuklara cinayet sonrası süreçte psikolojik destek sağladığı, Kanada'da Mağdur ve Tanık Yardım Programı (V/WAP) ile Adalet Bakanlığı personelleri tarafından aile içi şiddet suçu mağdur ve tanıklarını da içine alarak bu kişilere adli süreçte bilgi destek , krize müdahale, ihtiyaç tespiti ve psikolojik destek sağladığı, Amerika'da ise Kurban Servis Sağlayıcıları (Victim Service Providers)' nın bu rolü üstlendiği, ülkemizde ise Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğünün adli süreçte; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bağlı kuruluşlarının ise cinayet sonrası süreçte bakım, barınma ve danışmanlık konularında çocuklara yönelik desteğinin olduğu, tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Kadın cinayetleri sonrasında ülkemizde ve farklı ülkelerde verilen hizmetleri gözden geçirildiğinde kadın cinayetleri sonrasında geride kalan çocuklara yönelik verilecek destek hizmetlerinin uzun vadede karşılaşılabilecekleri psikolojik (Black vd., 1992), sosyal (Hardesty vd., 2008), ekonomik ve hukuki gibi farklı sorunları göz önünde bulundurularak, ekolojik kuram çerçevesinde ele alarak vaka odaklı kurumların eşgüdüm ve koordinasyon içinde çalışmasını içeren bütüncül ve mikro, mezzo, makro düzeyde hizmet sunumu olması gerektiği; ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın cinayeti, çocuk, mağdur çocuklar, destek hizmetleri.

ÇOCUK VE ERGENDE İNTİHARI ÖNLEME

Zeliha ÖZKAN[1], Dr. Öğr. Üyesi Dudu KARAKAYA[2]
[1]Sağlık Bakanlığı Antalya Atatürk Devlet Hastanesi, Doktora Öğrencisi
[2]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Amaç: Çocuk-ergenlerde intiharı önlemede risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin açıklaştırılması ve intiharı önlemeye yönelik müdahalelerin özetlenmesi.

Yöntem: Bu derlemede, çocuk-ergenlerde intihar girişimi ile ilgili risk faktörlerini, koruyucu faktörleri ve önleme müdahalelerini ele alan çalışmalar incelenmiştir. Çalışma sonuçları bireysel faktörler, ailesel faktörler ve çevresel faktörler çerçevesinde irdelenmiştir.

Bulgular: Dünyada her 40 saniyede bir kişinin intihar ederek yaşamına son verdiği bilinmektedir. İntihar riski yaşla artmakla birlikte çocuk-ergenler için önde gelen ölüm nedenlerinden biridir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından hazırlanan 'Dünya Ruh Sağlığı' raporunda belirlenen hedefler arasında intiharın önlenmesi yer almakta ve risk grubu olarak çocuk-ergenlere vurgu yapılmaktadır. Bu dönemde gerçekleşen psikolojik, biyolojik ve sosyal değişimlerle birlikte çevresel stres faktörlerine maruz kalan çocuk-ergenlerde intihar davranışı görülebilmektedir. İntiharın önlenmesinde temel hedef risk faktörlerinin kontrol altına alınması ve koruyucu faktörlerin arttırılmasıdır. İntihar girişimi öyküsü, intihar isteğinin sözel ifadesi, alkol/madde bağımlılığı, sosyal izolasyon ve majör depresyon gibi durumlar çocuk-ergen intiharları için bireysel risk faktörleridir. Benlik saygısı, öz yeterlik, sosyal yetkinlik, iç kontrol odağı, etkili problem çözme becerileri, kendini sevme, iyimserlik, umut, olumlu ve kolay mizaç intiharın bireysel koruyucu faktörleridir. Ailesel olarak bakıldığında ebeveynlerin boşanmış olması, ebeveyn kaybı, zihinsel ve ruhsal sorunları olan ebeveynler ile yaşamak, aile içi şiddet ve ebeveyn-çocuk/ergen uyumsuzluğu gibi durumlar intihar riskini arttırmaktadır. Ailede intihar, depresyon öyküsü, alkol ve madde kullanımı, dezavantajlı koşullar, sık taşınma, ihmal ve istismar gibi durumlar da intihar için ailesel risk faktörleridir. Aile ile ilgili koruyucu faktörler ise ailenin çocuk-ergene sosyal ve duygusal destek sağlaması, fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılaması, sağlıklı ve güvenli gelişim ortamı oluşturması olarak sıralanmaktadır. Çevresel faktörler açısından okul ortamı, çocuk-ergenler tarafından büyük oranda, akademik başarı kaygısı, destekleyici olmayan ve istismarcı öğretmenler nedeniyle koruyucu faktörden ziyade ruh sağlığına yönelik bir risk faktörü olarak tanımlanmaktadır. Okulda maruz kalınan akran zorbalığı ve siber zorbalık da intihar için çevresel risk faktörleridir. Okulda iletişim sorunları, arkadaş gruplarından dışlanma, damgalanma ve alay edilme gibi durumlar benlik saygısını ve özgüveni olumsuz etkilemekte, depresyona zemin oluşturmakta ve intihar riskini arttırmaktadır. Arkadaş ortamında kabul edilme, akran desteği, akademik başarı ve olumlu sosyal yaşam çevresel koruyucu faktörlerdir.

Sonuç: İntihar açısından yüksek riskli olan gruplardan birisi de çocuk-ergenlerdir. İntihar girişimi öyküsü, alkol/madde kullanımı, olumsuz ailesel koşullar, akran zorbalığı, siber zorbalık, dışlanma, damgalanma, sosyal izolasyon, düşük benlik saygısı, ruhsal sorunlar, ihmal ve istismar intihar için risk faktörleri arasındadır. Sağlıklı aile ortamı, etkili iletişim becerileri, avantajlı yaşam koşulları, iyi bir okul ortamı, yüksek akademik başarı, özyeterlik, benlik saygısı, kendini sevme, sağlıklı olma, aktif sosyal yaşam ve baş etme becerileri intihar için koruyucu faktörler olarak sıralanabilir. İntiharı önlemede risk faktörlerinin azaltılması ve koruyucu faktörlerin desteklenmesi esastır. Bu noktada intihar risk değerlendirmesi, risk kontrolü ve koruyucu faktörlerin arttırılmasına yönelik müdahaleler, psikoterapiler, disiplinlere özgü eğitim programları, intihar okuryazarlığının arttırılması ve okullarda okul temelli intihar farkındalığı programları intiharı önlemede önerilen müdahale yöntemleridir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, ergen, intihar, koruyucu faktörler, risk faktörleri, önleme.

ALTINCI OTURUM: ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI 14.00-15.30	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Selma ÖNCEL - Akdeniz Ü. Kumluca Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı	
Konuşmacılar	**Konu Başlıkları**
Dr. Öğr. Üyesi Sevtap VELİPAŞAOĞLU Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi	Çocuk İhmal ve İstismarının Boyutları
Arş. Gör. Uğur GÜL[1] Prof. Dr. Emine EFE[2] [1]Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi [2]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Çocuk İhmali ve Hemşirelik Yaklaşımı
Arş. Gör. Dr. Selim MİSAFİR Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İstismarında Bildirim Yükümlülükleri
Doç. Dr. Tuba BİRİNCİ UZUN Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Evlilik Birliğinin Boşanmayla Sona Ermesi Halinde Çocuğun Üstün Yararı İlkesi Doğrultusunda Birlikte Velâyet
Dr. Tuğçe TUNCA[1], Bahar ÖZKAN[2], Doç. Dr. Meral TİMURTURKAN[3], Prof. Dr. Gönül DEMEZ[4] [1]Bağımsız Araştırmacı [2]Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi [3]Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi [4]Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi	Yükümlülerin Anlatılarında Çocukluktaki İhmal ve İstismar Deneyimleri
Dr. Öğr. Üyesi Süreyya SARVAN Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Çocukların İhmal ve İstismarında Sosyal Medya Fenomenlerinin Rolü
Poster Bildiriler	
Aysel YILDIRIM Milli Eğitim Bakanlığı Rehber Öğretmen, TÜKD Antalya Şube Üyesi	Deprem Sonrası Oluşturulan Geçici Yaşam Alanlarının Çocukların Maruz Kaldığı İhmal ve İstismar Oranlarına Etkisi
Arş. Gör. Selin SÖYÜNMEZ[1], Öğr. Gör. Yeşim ZÜLKAR[2], Doç. Dr. Fatma Dilek TURAN[3], Prof. Dr. Ayşegül İŞLER[4] [1]Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi [2]Avrasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi [3]Akdeniz Üniversitesi Kumluca Sağlık Bilimleri Fakültesi [4]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Epilepsi Hastalığı Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin İstismar Konusundaki Farkındalıkları
Öğr. Gör. Yeşim ZÜLKAR[1], Arş. Gör. Selin SÖYÜNMEZ[2], Doç. Dr. Fatma Dilek TURAN[3], Prof. Dr. Ayşegül İŞLER[4] [1]Avrasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi [2]Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık	Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin İstismar Konusundaki Farkındalıkları

Bilimleri Fakültesi [3]Akdeniz Üniversitesi Kumluca Sağlık Bilimleri Fakültesi [4]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	
Dr. Öğr. Üyesi Fahriye PAZARCIKCI[1], Dr. Öğr. Üyesi Duygu KEMER[2], Prof. Dr. Emine EFE[3] [1]Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Uzaktan Eğitim MYO [2]Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi [3]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Bebeklerin Aşırı Ağlamasından Kaynaklanan Fiziksel Çocuk İstismarıyla Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Mental İyi Oluş Düzeyi Arasındaki İlişki: Yapısal Eşitlik Modeli Çalışması

ÇOCUK İSTİSMARINDA BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN ÇOCUK HAKLARI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Dr. Selim MİSAFİR
Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Anayasal bir ilke olan insan haklarına saygılı devlet anlayışı gereği, devlet tarafından garanti edilen insan hakları olgusu, yetişkinlere nazaran daha korunmasız bir durumda olan ve bu yüzden daha fazla korunmaya ihtiyaç duyan çocukların hakları bakımından eşgüdümlü ve kimi durumlarda öncelikli ilerlemektedir. Anayasa'da yer verilen her çocuğun korunma ve bakımdan yararlanma hakkına sahip olduğu ve devletin her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alacağına ilişkin hükümler, bu minvalde hukuki düzenlemelerdir.

Toplumu oluşturan bireyler, suçun önlenmesi, önlenemediği hallerde suça karşılık gelen cezanın tayin edilmesini devlete bırakmışlardır. Fakat bu görevin devlete tevdi edilmiş olması, kamu düzenini ilgilendiren bir suçla karşılaşan bireylerin sorumluluğunu sona erdirmemektedir. Bu kişilerin suç vakıalarını bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Zira suçların önlenmesi ve suçluların cezalandırılması bir hak olmakla beraber aynı zamanda bir yükümlülüktür. Kuşkusuz bu tutum, çocuk hakları bakımından önem arz etmektedir.

Çocuk istismarı gibi yukarıda vurgulanan eksende öncelik arz eden bir durumda, istismar vakıalarının ortaya çıkarılarak bu fiilleri gerçekleştirenleri cezalandırabilmek için istismar vakıalarını öğrenen kişilerin nasıl hareket etmesi gerektiğini belirlemek, kanun koyucuya düşmektedir. Bu belirlemeler ışığında, istismar konusunda bir duyum alındığında mağdur çocuğun şikâyetçi olup olmaması dikkate alınmaksızın ve idareye takdir hakkı tanınmaksızın gerekli tespit ve raporlamanın yapılarak derhâl yetkili merci nezdinde bildirim yapılması gerekmektedir. Çocuğun korunması ve istismarın durdurulması için bu uygulama, yasal zorunluluktur.

Bu doğrultuda Türk Ceza Kanunu'nda suçu bildirmeme suçuna yer verilmiş, bu suçtan bağımsız bir şekilde aynı Kanun'da kamu görevlisinin suçu bildirmemesi suçu ve sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi suçu ayrı ayrı düzenlenmiştir. Bununla birlikte, kamu görevlileri bakımından yine Çocuk Koruma Kanunu'nda bildirim yükümlülüğü ihdas edilmiştir. Bu hüküm bağlamında Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu da ayrıca gündeme gelebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bildirim yükümlülüğü, çocuk hakları, çocuk istismarı, devlet, hukuk.

EVLİLİK BİRLİĞİNİN BOŞANMAYLA SONA ERMESİ HALİNDE ÇOCUĞUN ÜSTÜN YARARI İLKESİ DOĞRULTUSUNDA BİRLİKTE VELÂYET

Doç. Dr. Tuba BİRİNCİ UZUN
Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi

2017 yılına kadar Yargıtay içtihatları, Türk pozitif hukukuna göre boşanmadan sonra velâyetin birlikte kullanılamayacağı, velâyetin tek başına ana veya babadan birine ait olacağı yönündeydi. Hatta Yargıtay tarafından velâyet kamu düzeninden sayılmakta, bu nedenle boşanmadan sonra velâyetin ana ve baba tarafından birlikte kullanılmasına ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi de engellenmekteydi. Ancak Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 20.02.2017 tarihli ve E. 2016/15771 K.2017/1737 sayılı kararında ilk defa birlikte velayetin, Türk kamu düzenine açıkça aykırı olduğunu ya da Türk toplumunun temel yapısı ile çıkarlarını ihlal ettiğini söylemenin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Devamında aile mahkemeleri de evlilik birliğinin boşanmayla sona ermesi halinde birlikte velayet yönünde karar vermeye başlamıştır. Mahkeme kararları incelendiğinde, yalnızca anlaşmalı boşanma davalarında birlikte velayete karar verildiği ve birlikte velayet oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bunun sebebi, mevzuatımızda bulunmayan ancak mahkeme kararlarıyla geliştirilen anne ve babanın ortak velayeti birlikte talep etmesi, buna gönüllü olması ve oybirliğinin sağlanması koşuludur.

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'ye Ek 7 Numaralı Protokol'ün 5. maddesi uyarınca, *"Eşler evlilikte, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesi durumunda, kendi aralarında ve çocukları ile ilişkilerinde medeni haklar ve sorumluluklardan eşit şekilde yararlanırlar"*. İç hukukumuzun bir parçası olan bu düzenlemeye göre, evlilik birliğinin boşanmayla sona ermesi halinde dahi eşler, çocuklarıyla olan ilişkilerinde, hak ve sorumluluklar yönünden eşittir. Buna göre, evlilik birliği devam ederken, velayeti birlikte kullanan ve bu konuda eşit haklara sahip olan tarafların, boşanma halinde de çocuğun üstün yararına aykırı olmaması koşuluyla velayeti birlikte kullanmaları mümkündür. Ancak mahkeme kararlarında, bir yandan ilgili protokole atıf yapılarak tarafların eşit olduğundan bahsedilmekte, diğer yandan birlikte velayet bakımından oybirliği aranmaktadır.

Kanaatimizce, oybirliğinin aranması, ilgili protokolde belirtilen eşitlik ilkesine aykırıdır. Çünkü taraflardan birinin karşı çıkması halinde, tek başına velayete karar verilmesi, esasen karşı çıkan tarafın iradesinin üstün tutulmasından başka bir şey değildir.

Tarafların iradesinin aynı doğrultuda olması önemlidir ancak bir tarafın, haklı bir sebep olmaksızın, hatta diğer tarafa zarar vermek amacıyla birlikte velayete rıza göstermekten kaçınabileceği de unutulmamalıdır. Taraflardan biri birlikte velayetin kurulmasını isterken, diğeri buna rıza göstermiyorsa, böyle bir durumda somut olayda

birlikte velayetin kurulmasına engel olabilecek haklı bir sebebin bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. Birlikte velayete rıza göstermeyen taraf dinlenmeli ancak ilgilinin somut olayda haklı sebep olmaksızın rıza vermekten kaçındığının tespiti halinde, çocuğun üstün yararı gerektiriyorsa birlikte velayete karar verilmelidir.

Unutulmamalıdır ki velâyet, ana ve baba için değildir, çocuk içindir. TMK md. 336 uyarınca, *"Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velâyeti birlikte kullanırlar. Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hâli gerçekleşmişse hâkim, velâyeti eşlerden birine verebilir. Velâyet, ana ve babadan birinin ölümü hâlinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir"*. Her ne kadar bu hüküm, evlilik birliğinin boşanmayla sona ermesi halinde birlikte velayeti yasaklayan bir düzenleme olmasa da esasen bu konu bakımından açık ve net bir hüküm değildir. Bu nedenle bu hükmün değiştirilmesi ve konunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Birlikte velayet bakımından tarafların iradesi ve gönüllülük esası önemli olmakla birlikte tek ölçüt bu olmamalıdır. Konuya ilişkin yeni bir düzenleme yapılması halinde ise boşanmada tek başına velâyet veya birlikte velâyet modellerinden birine üstünlük tanınmamalı, bu konu hâkimin takdirine bırakılmalıdır. Çünkü somut olayda çocuğun üstün yararı, birlikte velayeti gerekli kılabileceği gibi tek başına velayeti de gerekli kılabilir.

Anahtar kelimeler: Aile hukuku, tek başına velâyet, birlikte velâyet, çocuğun üstün yararı, çocuk hakları.

YÜKÜMLÜLERİN ANLATILARINDA ÇOCUKLUKTAKİ İHMAL VE İSTISMAR DENEYİMLERİ[1]

Tuğçe Tunca[2], Bahar Özkan [3], Meral Timurturkan [4], Gönül Demez[5]

Amaç: Bu çalışmanın amacı çocukluk döneminde aile içinde ve sosyal çevrede maruz kalınan ihmal ve istismar deneyimlerinin ileri yaşlarda madde kullanımı ve suça yönelmedeki rolünü ortaya koymaktır.

Yöntem: Bu çalışma "Hükümlülerin Anlatılarında Madde Bağımlılığının Sosyo-Kültürel, Ekonomik ve Mekânsal Dinamikleri" isimli 218K151 numaralı 1001 Tübitak Projesinin ilgili araştırma bulgularına dayanmaktadır. Niteliksel yöntemin benimsendiği alan araştırması kapsamında; 2019-2020 tarihleri arasında Antalya Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde yarı-yapılandırılmış soru formu eşliğinde, amaca uygun olarak seçilmiş, örneklem grubunu oluşturan 8 kadın 64 erkek katılımcı ile 72 derinlemesine ve yüz yüze mülakat, 6 odak grup çalışması ve müdürlükte devam eden çalışma gruplarıyla 10 adet mülakat gerçekleştirilmiştir. Alan araştırması kapsamında oluşturulan nitel veriler tematik olarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların yaşları 18-69 yaş aralığındadır. Bulgular; madde ile ilişkilendirilen grubun önemli bir çoğunluğunu 25 yaş ve altı gençlerin oluşturduğunu, aile yapısının parçalanmış ve aile ilişkilerinin olumsuz olduğunu göstermektedir. Madde ile tanışma ve öğrenmede aile ve sosyal çevrenin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu durum kişilerin madde ile oldukça erken yaşlarda tanışmasına neden olmaktadır. **Sonuç:** Sonuç olarak kişinin çocuklukta ihmal ve istismara maruz kalması, içinde bulunduğu toplumsal koşullarla doğrudan ilişkilidir. Çocukluk dönemindeki aile yapısı; ekonomik koşulları, sosyal ve kültürel yatkınlıkları,

[1] Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 218K151 Numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.
[2] Dr., Sosyolog, totugce7@gmail.com, +90 555 556 47 70.
[3] Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Doktora Programı, zknbhr@gmail.com, +90 544 846 2823.
[4] Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, mtimurturkan@mehmetakif.edu.tr, +90 248 2133215.
[5] Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, gonuldemez@akdeniz.edu.tr, +90 242 310 6152.

öğrenime devam etmeme, erken yaşta riskli sosyal çevreye dahil olma, erken yaşta çalışma, evlenme, anne/baba olma gibi deneyimlerle kişinin toplumsal konumunun dezavantajlı şekillenmesine neden olabilmektedir. Çocukluk döneminde maruz kalınan tüm bu ihmal ve istismar deneyimlerinin madde kullanım bozukluğuyla ilişkili bağımlılığın oluşmasında aynı zamanda madde kullanımı ve bununla ilişkili olan suçlara yönelmede etkili olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk ihmali, çocuk istismarı, aile içi ihmal, madde kullanım bozukluğu, denetimli serbestlik.

ÇOCUKLARIN İHMAL VE İSTİSMARINDA SOSYAL MEDYA FENOMENLERİNİN ROLÜ

Dr. Öğr. Üyesi Süreyya SARVAN
Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Amaç: Sosyal medya fenomenleri, kişisel hayatlarını ve yaşam tarzlarını metinsel ve görsel olarak anlatarak sosyal medyada geniş bir takipçi kitlesi edinen, dijital ve fiziksel alanlarda takipçileriyle etkileşime giren ve sosyal medya paylaşımlarına reklamlar ekleyerek takipçilerinden para kazanan sıradan internet kullanıcılarıdır. Son yıllarda tüketicilerin alışverişlerinin çoğunu dijital ortamda gerçekleştirmeleri, satıcıların, pazarlama araçlarını sanal dünyada etkili olacak şekilde uyarlamasına neden olmuştur. Bu durum sosyal medya fenomenliğine olan ilgiyi artırmıştır. Ebeveynler, öğretmenler, sağlık çalışanları, akademisyenler daha doğrusu herkes sosyal medya fenomeni olabilmektedir. Sıklıkla sosyal medya fenomeni olan ebeveynler ve öğretmenlerin ana yıldızlarının çocuklar olması giderek artan endişe kaynağı haline gelmektedir. Bu çalışmada, sosyal medya fenomeni olan ebeveynler ve öğretmenlerin çocuklara ilişkin yaptıkları paylaşımlarla çocuk ihmal ve istismarına neden olup olmadıklarını belirlemek amacıyla literatürü incelemek hedeflenmiştir.

Yöntem: Bu çalışmada Academic Search Ultimate, Academic Search Ultimate, CINAHL Complete, Science Direct, MEDLINE, Google Akademik gibi veri tabanlarından ulaşılan araştırmalar değerlendirilerek, sosyal medya fenomeni olan ebeveynler ve öğretmenlerin çocuklara ilişkin paylaştıkları resim/videoların çocukları nasıl etkileyebileceği incelenmiştir.

Bulgular: Birçok ebeveyn için fenomenlik ana meslek ve gelir kaynağı haline gelmiştir. Sponsorlu videolar hazırlama, videolarda ticari ürünlerin reklamını yapma gibi nedenlerle yapılan paylaşımlarda çocukların resim/videoları kullanılarak gelir elde edilebilmektedir. Ebeveyn fenomenler paylaşımlarında içerik olarak genellikle çocuklarının sevimli ve komik videolarını kullanmaktadır. Reşit olmayan çocuklara ilişkin yapılan paylaşımlar son derece kişisel bilgiler içermektedir. Bunların yanısıra ebeveynlerin çoğu takipçilerinin dikkatini çekmek ve beğeni sayısını artırmak için çocuklarına yaptıkları şakaları, çocukları hakkında potansiyel olarak utanç verici ya da uygunsuz olabilecek resim/videoları paylaşabilmektedir. Bu paylaşımların çocukların duygusal gelişimlerine zarar verme ve zorbalığa maruz kalma gibi potansiyeli göz ardı edilebilmektedir.

Fenomen öğretmenlerin de temel amacı tanınır olmak, kitle oluşturmak, beğeni ve takipçi sayısını artırarak reklam almak ve gelir elde etmektir. Fenomen öğretmenlerden ise ağırlıklı olarak ilkokul öğrencileri etkilenmekte ve özellikle kırsal bölgelerdeki okullarda daha sık rastlanmaktadır. Asıl önemli olan diğer bir nokta video çekimlerini öğrencilerin yapması ve yapılan her faaliyetin sosyal medyada

anında paylaşılmasıdır. Burada öğrenciler hem malzeme olarak, hem de çekim elemanı olarak ayrı ayrı istismar edilmektedir. Bu süreçte öğretmenlerin ne zaman ders işlediği sorusunu da düşündürmektedir.

Çocuklardan izin almadan yapılan paylaşımların gelecekte öngörülemeyecek sorunlara neden olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca çocuklara ilişkin yapılan paylaşımların gelir getirmesi, "Çevirimiçi Çocuk İşçiliği" kavramını da gündeme getirmiştir.

Sonuç: Sosyal medya fenomenliği para ya da şöhret kazanmak için bir seçenek olsa da, fenomenler çocukların güvenliğine ve mahremiyetine öncelik vermelidir. Paylaşılan videoların kötü niyetli sitelerde istismar edilme olasılığı yüksektir. Bu durum, çocuk haklarının ihlaline neden olabilir ve aynı zamanda çocukların bilgisi dışında onları tehlikeye atabilir. Oyuncu çocukları koruyan yönetmelik olmasına rağmen, henüz çevirim içi platformun oyuncuları olan çocukları koruyan yasa ve yönetmelik yoktur. Çocuklara ait görsellerin paylaşılması konusunda kuralların olması ve uygulanması önemlidir. Çevirimiçi platformların oyuncuları olan çocukların haklarının yasa ve yönetmeliklerle korunması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk işçiliği, istismar, ihmal, fenomen, sosyal medya.

YEDİNCİ OTURUM: CİNSEL İSTİSMAR VE AKRAN ZORBALIĞI SORUNLARI 16.00-18.00	
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Zeynep ÖZER - Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dekanı	
Konuşmacılar	**Bildiri Başlıkları**
Dr. Öğr. Üyesi Şerife TUTAR[1], Prof. Dr. Ayşegül İŞLER[2], Prof. Dr. Zerrin ERKOL[3] [1]Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi [2]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi [3]Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tıp Fakültesi	Cinsel İstismara Maruz Kalan Çocukların Yaşadığı Duygusal ve Psikososyal Güçlükler
Dr. Öğr. Üyesi Duygu KEMER, Prof. Dr. Ayşegül İŞLER [1]Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi [2]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Okul Öncesi Çocuklarda Cinsel İstismarı Önlemeye Yönelik Yaratıcı Drama Yöntemiyle Geliştirilen Bedenim Benim Özelimdir Eğitim Programının Etkinliğinin Değerlendirilmesi
Av. Arb. Mine DEMİREZEN Akran Arabuluculuğu Derneği	Akran Arabuluculuğu: Zorbalığı Dönüştüren Güç
Doç. Dr. Pınar BEKAR[1], Öğr. Gör. Duygu ALTUNTAŞ[2], Prof. Dr. Emine EFE[2] [1]Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bucak Sağlık Yüksekokulu [2]Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	Çocuklarda Siber Zorbalık: Genel Bir Bakış
Arş. Gör. Dr. Nurullah Kantarcı Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Akran Çocuklar Arasında Gerçekleşen Cinsel Davranışların Cezalandırılabilirliği

AKRAN ARABULUCULUĞU: ZORBALIĞI DÖNÜŞTÜREN GÜÇ

Av. Arb. Mine DEMİREZEN
Akran Arabuluculuğu Derneği

Öğrenciler arasında kendini gösteren şiddet vakaları ve akran zorbalığı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de dikkat çekici bir boyuta ulaşmıştır. Bu çalışma ile; akran zorbalığının önlenmesi, azaltılması ve dönüştürülmesi için etkin ve uygulanabilir yöntemlerden biri olan "Akran Arabuluculuk Yaklaşımı ve Uygulamaları" hakkında farkındalık yaratılması hedeflenmektedir. Bu yöntemde, uyuşmazlık yaşayan öğrenciler; kendileriyle aynı yaşta olan bir sınıf arkadaşının kolaylaştırıcılığında, ortak sorunlarını yüz yüze müzakere ederler. Sözlü, fiziksel ve psikolojik şiddet öğelerinin yerini müzakerenin almasıyla; sorunlarıyla yüzleşen, kendini yapıcı olarak ifade edebilen, duygularını yönetebilen, karşıdakini dinleyen, empati kuran ve ortak menfaati dikkate alarak çözüm üretebilen bireylerin yetişmesine imkân sağlanır. Ayrıca, uygulamada yer alan öğrencilerin, zorbalığın yarattığı sonuçlarla yüzleşmesi mümkün olur. Şiddet dilinin, yapıcı müzakere ve problem çözme becerisine dönüştürülmesi önemli bir kazanımdır. Bireyin, erken yaşlarda elde edeceği kazanımlar; kişisel kariyerleri kadar toplumun dönüşümü açısından da önemlidir. Bu nedenle, uygulamaların yaygınlaştırılması önem arz eder.

Amaç: Akran zorbalığına maruz kalan çocuğun uğradığı zarar kısa zamanda telafi edilemediği takdirde, ilerleyen yaşlarda özgüven eksikliği gibi problemlerle karşı karşıya kalma olasılığı artar. Zorbalık yapan çocuk da mağdur pozisyonundadır ve davranışının arkasında yatan sebepler titizlikle araştırılmalıdır. Dış dünyaya vermek istediği mesaj doğru bir şekilde ele alınamadığında, ilerleyen yaşlarda özdenetimin ve özyönetiminin sağlanması konusunda kendisini geliştirmesi zorlaşabilir. Zorbalığın ya da zorbalığa karşı koymaktaki zayıflığın sebepleri; aile içi olumsuz ilişki ve etkileşim örüntüleri, aile içi şiddet davranışları, öğretmenin ya da okul yöneticilerinin tutumu, arkadaşlık ilişkileri veya içinde yaşanılan kültür gibi sebepler olup, çok boyutlu ve karmaşıktır. Bu nedenle, erken yaşlarda iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve bireylerin kendilerini ifade edebilmelerinin sağlanması konusunda farkındalığın arttırılması oldukça önemlidir. Akran arabuluculuk uygulamaları ile hem sorun yaşayan öğrencilerin hem de akran arabulucu öğrencinin iletişim ve müzakere becerilerinin geliştirilmesi sağlanır. Yapılan uygulamalar sorunu tamamen ortadan kaldırmaya yetmeyecektir; ancak bu alanda yapılan çalışmalar vaka sayısını azaltma konusunda pozitif bir etki yaratacağından işbu çalışma ile, Akran Arabuluculuk yaklaşımı ve uygulamalarında karşılaşılan sorunların tespitinin yapılması ve daha etkin şekilde uygulamaların arttırılması hedeflenmiştir.

Yöntem: Bu çalışma, literatür temelli çalışmaların alan çalışmaları ile birlikte ele alınmasıyla gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda akran zorbalığı ve akran arabuluculuğu konularında yapılmış araştırmalar, makaleler ve raporların incelenmesiyle birlikte, bu

çalışmalardan yola çıkılarak geliştirilmiş “Akran Arabuluculuk” uygulamalarının okul ortamlarına uyarlanması ve yaşanan zorluklar incelenmiştir.

Bulgular: Okullarda gerçekleştirilen “Akran Arabuluculuk” uygulamaları kapsamındaki çalışmalar incelenerek, uygulama sonuçları hakkındaki değerlendirmelere ve uygulamaların daha iyi bir şekilde sürdürülebilmesi için yapılması gerekenlerle ilgili tespitlere yer verilecektir.

Sonuç: Türkiye koşullarında akran zorbalığına çare olarak, onarıcı disiplin çerçevesinde “Akran Arabuluculuk” yaklaşımının uygulanmasında; akran zorbalığına maruz kalmış, mağdur olan ve zorbalık yapmış öğrencilerin, arabuluculuk masasında bir araya gelmesi sağlanmıştır. Bu sayede, zorba ve mağdur öğrenciler, aynı sınıftan ya da okuldan “Akran Arabuluculuk” eğitimi almış bir başka öğrencinin arabuluculuğunda, ortak sorunlarını müzakere etmişlerdir. Böylece ortak sorunun her iki taraftan da görülmesi sağlanarak; öğrencilerin birbirlerinin incinen duygularına, algılarına ve davranışlarına ilişkin farkındalık kazanmaları sağlanmış, mağdur ve zorba öğrencilerin birbirleriyle empati kurmaları ve ortak soruna birbirlerinin perspektifinden bakmaları mümkün olmuştur. İletişim becerilerinin erken yaşta geliştirilmesine yönelik uygulamaların arttırılmasının, akran zorbalığının önüne geçilmesi için önemli bir fırsat olması ve erken yaşta edinilen kazanımların toplumun dönüşümü için de önem arz etmesi sebebiyle; akran arabuluculuk yaklaşımı ve uygulamaları hakkında, okul yöneticilerinin, okuldaki tüm öğretmenlerle öğrencilerin ve velilerin, dolayısıyla tüm toplumun, bu konuda bilgi edinmesi sağlanmalıdır. Araştırma sonucu olarak, Akran arabuluculuk yaklaşımının tanıtımının ve uygulamaların arttırılması için çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akran arabuluculuk, müzakere, özdenetim, empati, toplumun dönüşümü.

AKRAN ÇOCUKLAR ARASINDA GERÇEKLEŞEN CİNSEL DAVRANIŞLARIN CEZALANDIRILABİLİRLİĞİ

Arş. Gör. Dr. Nurullah Kantarcı
Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Akran çocuklar arasında zorla gerçekleştirilen ve bedensel temas içeren cinsel davranışlar çocukların cinsel istismarı suçunu oluşturacaktır. Ancak akran çocukların zorlama olmaksızın rıza dahilinde birbirlerine karşı gerçekleştirmiş olduğu cinsel davranış sebebiyle cezalandırılıp cezalandırılamayacakları doktrinde tartışmalıdır. Zira Türk Ceza Kanunu'nda yer alan mevcut düzenlemeler bu soruna açık bir cevap vermemektedir. Örneğin 14 yaşında iki çocuğun rızaları dahilinde cinsel ilişkiye girmeleri durumunda hangi çocuğun fail hangi çocuğun mağdur kabul edileceği belirsizdir. Bu sorun özellikle erken yaşta resmi nikâh olmaksızın aileleri tarafından evlendirilen çocuklar bakımından daha da içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Türk doktrinindeki baskın görüşe göre, bu durumda çocukların cezalandırılmaları, çocuklar bakımından ikinci bir mağduriyet yaratacağından yerinde olmayacaktır. Yargıtay ise çocuklar arasında rıza dâhilinde gerçekleştirilen cinsel davranışların özellikle cinsel ilişki boyutuna varması durumunda erkek olan çocuğu fail olarak kabul etmektedir.

Yargıtay'ın konuyla alakalı kararları incelendiğinde kız çocuğunun yaşının erkek çocuktan büyük olduğu durumlarda bile erkek çocuğun fail olarak kabul edildiği görülmektedir. Yüksek mahkeme bahsedilen durumlarda kız çocuğunun mağdur kabul edilmesinin sosyal bir gerçeklik olduğunu vurgulamaktadır. Yargıtay'ın bu yaklaşımı cinsiyete dayalı bir ayrım yaptığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Bu sorunun çözülebilmesi adına Türk Ceza Kanunu'nda aralarında belli bir yaştan az fark olan çocukların rıza dahilinde gerçekleştirmiş oldukları cinsel davranışların cezalandırılmayacağına ilişkin açık bir düzenleme yapılmalıdır. Ancak bu düzenleme bir şahsi cezasızlık sebebi olarak formüle edilmeli ve böylece çocukların cezalandırılmalarının önüne geçilirken, çocukları bu davranışlara yönlendiren yetişkin kişilerin cezalandırılmaları sağlanmalıdır. Bunun yanında Anayasa Mahkemesi tarafından daha önce iptal edilmiş olan ve resmi nikâh olmaksızın dini nikâh kıyılmasını cezalandıran düzenleme, çocuklar bakımından geri getirilmeli ve böylelikle erken yaşta evliliklerin önüne geçilerek çocukların cinsel dokunulmazlıkları korunmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Cinsel istismar, reşit olmayanla cinsel ilişki, sarkıntılık, akran cinselliği, erken evlenme.

ÇOCUK HAKLARI VE REFAHI SEMPOZYUMU
SONUÇ RAPORU

Raportör
Prof. Dr. Fulya Sarvan
Sempozyum Başkanı

Çocukları tehdit eden konulara çok disiplinli bir yaklaşım getiren bu sempozyumda paylaşılan ve tartışılan konu başlıkları ile ilgili kamuoyunun aydınlatılmasında yarar görülen sempozyum sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

ÇOCUK YOKSULLUĞU

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2023 yılı parasal yoksulluk ölçümü verilerine göre Türkiye'deki yoksul çocuk oranı %31,3'tür. Söz konusu bulgu **Türkiye'de 7 milyon çocuğun (her 3 çocuktan 1'inin) yoksulluk içinde yaşadığını** ifade etmektedir. Parasal çocuk yoksulluğu, çocuğun beslenmeden eğitime, yaşam koşullarından kendini geliştirme imkanlarına kadar pek çok alanda yoksunluk yaşadığını göstermektedir.

Sosyal göstergelerin de dahil edildiği bir yöntem olan çok boyutlu yoksulluk ölçüm yöntemi göz önünde bulundurulduğunda, çocuk yoksulluğu oranının %31'den çok daha yüksek çıkması beklenmektedir. TÜİK'in 2017 yılı verileri hanedeki çocuk sayısının artması durumunda hanenin çok boyutlu yoksulluk şiddetinin arttığına işaret etmektedir. Türkiye'nin batısından doğusuna doğru gittikçe çocuk sayısındaki artışla birlikte çok boyutlu yoksulluk da olumsuz yönde seyir izlemektedir.

Çocuk yoksulluğu çok ivedi ve seferberlik niteliğinde **kapsamlı politikalarla ele alınması** gereken en kritik çocuk hakları ihlallerinden biri olarak görülmelidir. Bu kapsamda en öncelikli politika devlet okullarındaki çocuklara **bir öğün sağlıklı okul yemeği** organizasyonunun ivedilikle gerçekleştirilmesi olmalıdır.

Çocuk yoksulluğuyla mücadele için diğer bir önemli politika da kamusal alanlarda **çocuğun kendisini gerçekleştirebileceği ve yapabilirliklerini artırabileceği koşulların sağlanması**dır. Mekânsal anlamda geliştirilen politikalar çocuk yoksulluğu bağlamında zayıf kalmaktadır. Bu bağlamda sosyo-mekânsal bütünleşmenin sağlanması için kamusal politikaların yanında çocuğun ihtiyaç duyduğu mekanlarda, **kamusal alanlarda bütünleştirici politikaların uygulanmasına ve bütünleyici mekânsal düzenlemelere** (parklar ve pazar alanları örnekleriyle) ihtiyaç vardır.

Kamusal alanların düzenlenmesinde engelli çocuklar da özel olarak dikkate alınmalıdır. Engelli çocuklar, normal gelişim gösteren akranlarına göre fiziksel olarak daha az aktiftir ve oyun alanlarına katılım konusunda birçok engelle karşılaşmaktadır. Bu bağlamda **engelli çocukların oyun aktivitelerine katılımlarını teşvik edici düzenlemeler** yapılarak daha kapsamlı katılım kalıplarına ilişkin politika ve mevzuat geliştirilmesi gereklidir.

ÇOCUK İŞÇİLİĞİ

Türkiye'de TÜİK Çocuk İşgücü Anketi (2019) sonuçlarına göre 32.000'i 5-11 yaş arası olmak üzere 700.000'den fazla çocuk ekonomik faaliyette bulunmaktadır. Bu çocukların %34,3'ü (247 bin) eğitimine devam etmemektedir. Bu veriler COVID pandemisi öncesine aittir ve UNİCEF pandemi ve sonrasında yaşanan deprem nedeniyle, Türkiye'de çocuk işçiliğinin arttığı yönünde endişelerini dile getirmiştir. Son 10 yılda 671 çocuk işçi iş kazası nedeniyle kaybedilmiştir. Ölümlü kazalar en çok tarım ve orman iş kolunda gerçekleşmiştir.

Çocukları işgücüne katılmaya zorlayan nedenlerin başında yoksulluk gelmektedir. Ayrıca eğitim eksikliği, aile baskısı, göç, bölgedeki savaşlar, doğal afetler ve işgücü piyasasında özellikle Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerdeki (KOBİ) talep artışı gibi faktörler de çocukları işgücüne katılmayı yönlendirmektedir. Türkiye'nin çocuk işçiliğini bitirme yönündeki yasal mevzuatında bir sorun yoktur. Ancak **mevcut yasaların etkin bir şekilde uygulanmasında ve denetlenmesinde sorunlar vardır.**

Ayrıca "mesleki eğitim merkezleri" staj eğitimi adı altında 15-18 yaş arasındaki çocukların tehlikeli işletmelerde çalışmalarına olanak tanınması çocuk işçiliğinin sonlandırılması önünde en büyük engeli oluşturmaktadır. Kamuoyuna yansıyan sorunlar **Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM) olarak adlandırılan programların uygulamalarındaki sorunların ivedilikle ele alınması ve ciddi bir denetim mekanizması oluşturulması** gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelere bağlı olarak yapılan analizler suça sürüklenmiş göçmen çocuklarda erken yaşta çocuk işçiliğinin oldukça yaygın olduğunu göstermiştir. Çalışma koşulları ve bu koşullar içerisinde madde kullanımının sıklığı çocuklarda çok erken yaşta madde kullanımına bağlı olarak bağımlılıklar gelişmesi ve suça sürüklenme ihtimallerini artırdığı düşünülmüştür.

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİSİ ÇOCUKLARIN SORUNLARI

Türkiye İstatistik Kurumu (2019) verilerine göre 15-17 yaş grubu çocukların %23,7'si sanayi, %30,8'i tarım ve %45,5'i hizmet sektöründe çalışmaktadır. Özellikle tarımsal üretimin yoğun olduğu ekim ve hasat dönemlerinde yaklaşık bir milyona yakın ailenin çocukları ile birlikte mevsimlik gezici tarım işçisi olarak yöreden yöreye göç ettiği tahmin edilmektedir. Mevsimlik tarım işçisi çocuklar ve aileleri yaşadıkları yerden uzakta aylarca oldukça zor şartlarda hayatlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar.

Özellikle çocukların yetersiz ve dengesiz beslenmesi, barınma koşullarının hijyenik olmaması, eğitimden mahrum kalma, sosyal ve kültürel aktivitelere ulaşamama gibi birçok sorunları bulunmaktadır. Mevsim tarım işçisi çocuklara **uygun yaşam ve çalışma koşullarının oluşturulması** için kamu kurumlarına, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına mevsimlik tarım işçisi ailelerin yerleşecekleri alanlarda elektrik, su, tuvalet, banyo gibi zorunlu gereksinimleri karşılayacak **altyapı koşullarının sağlanması, çocukların eğitim ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması** konusunda ivedilikle yenilikçi çözümler üretme görevlerini yüklemektedir.

ÇOCUK HAKLARI VE REFAHI İÇİN ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARI

Çocukların dahil olduğu her toplumsal meselede **karar alıcı otoriteler (yasama, yürütme, yargı**), hem Anayasa'nın 41. maddesi hem de Türkiye'nin taraf olduğu BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 3. maddesi uyarınca **"çocuğun yüksek yararını" gözetmekle yükümlüdür**. Bu ilkenin çocukları ilgilendiren tüm hukuki süreçlerde dikkate alınması önemlidir.

Anayasal ve ilkesel düzeyde yer alan böylesine bir ifadenin çocuğun menfaati ile çatışan diğer menfaatler söz konusu olduğunda nasıl somutlaşacağı önemli bir problem olarak belirmektedir.

Kavramın, yasal bir ilke olma yönü, bir yasal düzenlemenin birden fazla yoruma açık olması halinde, çocuğun yüksek yararına en etkili şekilde hizmet eden yorumun seçilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Kavramın bir usul kuralı olma yönü ise, bir çocuğu ya da çocukları etkileyecek bir karar alındığında (bu yargısal, yasal ya da idari olabilir), **karar alma sürecinin, kararların ilgili çocuk ya da çocuklar üzerinde olası olumlu ve olumsuz etkilerinin değerlendirilmes**ini ifade etmektedir.

Çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda alınabilecek kararlara bir örnek, e**vlilik birliğinin boşanmayla sona ermesi halinde ortak velayete hükmedilmesi**dir. 2017 yılına kadar Yargıtay içtihatları, Türk pozitif hukukuna göre boşanmadan sonra velâyetin birlikte kullanılamayacağı, velâyetin tek başına ana veya babadan birine ait olacağı yönündeydi. Ancak Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 20.02.2017 tarihli ve E. 2016/15771 K.2017/1737 sayılı kararında ilk defa ortak velayetin, Türk kamu düzenine açıkça aykırı olduğunu ya da Türk toplumunun temel yapısı ile çıkarlarını ihlal ettiğini söylemenin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Devamında aile mahkemeleri de boşanmadan sonra ortak velayet yönünde karar vermeye başlamıştır. Mahkeme kararları incelendiğinde, yalnızca anlaşmalı boşanma davalarında ortak velayete karar verildiği ancak ortak velayet oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Evlilik birliği devam ederken, velayeti birlikte kullanan ve bu konuda eşit haklara sahip olan tarafların, boşanma halinde de çocuğun üstün yararına aykırı olmaması koşuluyla velayeti birlikte kullanmaları mümkündür. Ancak mahkeme kararlarına bakıldığında, her ne kadar tarafların eşit olduğundan bahsedilse de ortak velayet yönünden oybirliği koşulunun arandığı görülmektedir. **Ortak velayet yönünden oy birliğinin aranması, ilgili protokolde belirtilen eşitlik ilkesine aykırıdır.**

Anayasal bir standart olan insan haklarına saygılı devlet anlayışı gereği, devlet tarafından garanti edilen insan hakları olgusu, yetişkinlere nazaran daha korunmasız bir durumda olan ve bu yüzden daha fazla korunmaya ihtiyaç duyan çocukların hakları bakımından eşgüdümlü ve kimi durumlarda öncelikli ilerlemektedir. Toplumu oluşturan bireyler, suçların önlenmesi, önlenemediğinde de suçların soruşturulması, kovuşturulması ve bunlardan dolayı faillerin cezalandırılması görevini devlete bırakmışlardır. Fakat **bu görevin devlete bırakılmış olması, kamu düzenini ilgilendiren bir suçla karşılaşan bireyleri sorumluluktan kurtarmaz**. Bu kişilerin de suç vakıalarını ihbar etme yükümlülüğü bulunmaktadır. **Zira suçların önlenmesi ve suçluların cezalandırılması bir hak olmakla beraber aynı zamanda bir**

yükümlülüktür. Çocuk istismarı gibi yukarıda vurgulanan eksende öncelik arz eden bir durumda, istismar vakıalarının ortaya çıkarılarak bu fiilleri gerçekleştirenleri cezalandırabilmek için **istismar vakıalarını öğrenen kişilerin nasıl hareket etmesi gerektiğini belirlemek, kanun koyucuya düşmektedir.**

İstismar konusunda bir duyum alındığında, mağdur çocuğun şikâyetçi olup olmaması dikkate alınmaksızın ve idareye takdir hakkı tanınmaksızın gerekli tespit ve raporlamanın yapılarak **derhâl yetkili mercie bildirim yapılması çocuğun korunması ve istismarın durdurulması için yasal zorunluluktur.**
Bunların yanı sıra dikkate alınması gereken bir konu da, Avrupa'da ve Türkiye'de özellikle sağ popülist siyasi söylem uluslararası yasa ile koruma altına alınmış olan çocuk haklarını ve refahını tehdit ederek özellikle eğitim ve sağlık alanında olumsuz sonuçlar doğurmakta olduğudur. Siyasilerin ve sivil toplumun **çocukları ilgilendiren meselelerin sağ popülist siyasetin gündemine göre araçsallaştırılmasına karşı uyanık olması** gerekmektedir.

Çocuk hakları ve refahını olduğu kadar gelecek kuşakların haklarını riske atan diğer bir konu da iklim krizi ile mücadeledeki yavaşlık ve isteksizliktir. Hem şimdiki hem de gelecek kuşakların onurlu bir yaşam sürebilmesi için **iklim krizine karşı yerelden küresele uzanan farklı düzeylerde koordinasyon ve iş birliği** içinde etkili azaltım ve uyum politikalarının geliştirilmesi; bu politikaların adalet ve eşitlik temelinde uygulanması gerekmektedir.

ÇOCUKLARIN EĞİTİM SORUNLARI

Ülkemizde çocukların çok yönlü eğitim sorunları yaşadıkları bilinmektedir. Okul öncesi okullaşmanın yetersizliğinden, ilk ve orta öğretimde nitelik sorunları nedeniyle ortaya çıkan çocukların okuduğunu anlama, sayısal ve fen becerilerinin gerilemesine, öğretimde özelleşme eğiliminin ortaya çıkardığı ayrışmadan, yoksulluk ve/veya kültürel nedenlerle örgün eğitimden yararlanamayan çocukların sayısındaki artışa, özel gereksinimli bireylere ve mülteci çocuklara yeterli eğitimin sunulamamasına kadar çocukların eğitim haklarını ihlal eden birçok sorun mevcuttur.

T**ürkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan her çocuğa, anayasal hak olan "eğitimde fırsat eşitliği" hakkını koruyan sürdürülebilir eğitim politikaları geliştirilmelidir**.

Öğretmen yetiştirmede çağın ihtiyaçlarıyla uyumlu olacak şekilde ulusal ve aynı zamanda uluslararası eğitim ihtiyaçlarına uygun öğretmen yetiştirme programları geliştirilmelidir. **Öğretmen yetiştirme programlarına çok kültürlü (ülkede etnik, dil, kültür çeşitliliği ve inanç çeşitliliğini dikkate alan) değerlere duyarlı eğitim pedagojisi entegre edilmelidir.**

Araştırmalar, okul öncesi eğitimde uygulanan çok kültürlü eğitim anlayışının mülteci çocukların yaşamında ve topluma uyumunda pozitif etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Mülteci/Göçmen çocukların, sosyal dışlanma, ayrımcılık yaşamadan, kendi kültüründen kopmadan, sosyo-kültürel uyumunu, akademik ve mesleki başarılarını öne çıkaran okul tabanlı projeler geliştirilmelidir.

Çocuk ve gençlerin yaşadıkları çeşitli sorunların çözümü, ihtiyaç duydukları hizmetlerden yararlanmaları ve böylece eğitim etkinliklerini başarılı bir şekilde sürdürebilecekleri bir duruma gelmelerini sağlama gibi birçok hizmeti yürütmek üzere **okullarda sosyal hizmet uzmanı istihdamı önerilmektedir**. Ülkemizdeki ilköğretim ve orta öğretim okullarında sosyal hizmet uzmanı istihdamı olmaması ve okul sosyal hizmeti uygulamalarının yapılmaması büyük bir eksikliktir. Kapasitesinin üzerinde öğrenci sayısına sahip kalabalık okullardaki rehberlik servisinin veya sosyoekonomik sorunlar yaşayan ailelerin bu sorunları tek başına çözmesini beklemek gerçekçi görünmemektedir.

Çocuk haklarına yönelik en kapsamlı yasal düzenlemeler arasında yer alan Çocuk Hakları Sözleşmesine göre, taraf devletler sözleşme maddelerinin çocuklara öğretimi ve yaygınlaştırılmasını taahhüt etmektedir. Bu bağlamda **Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı 4.5.6.7. sınıf kazanımlarında ve ders kitaplarında çocuk haklarına yeterince yer ayrılmadığı tespit edilmiştir** ve yaşama hakkı, gelişme hakkı, korunma ve katılma hakkına yönelik dağılımına dikkat edilmesi önerilmektedir.

DİJİTALLEŞME VE İNTERNET ERİŞİMİ

Dijitalleşme ve internet erişiminde eşitsizlikler ülke çocukları arasında büyük fırsat eşitsizliklerine neden olmaktadır. **Dijitalleşme çocukların eğitim ve yaşam kalitesini artırmak için vazgeçilmez bir araç olarak kullanılmalı**, çocukların internete erişim haklarını güvence altına almak için devletler, eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları, teknoloji şirketleri, aileler ve bireyler, internetin etik ve vicdani kullanımını teşvik edici iş birliği yapmalıdır.
İnternetin sorumlulukla ve bilinçle kullanılması, çocukların haklarının korunması ve toplumsal refahın artırılması için kritik önemdedir. **Çocukların çevrimiçi ortamda güvende olmalarını sağlayacak çözümleri hayata geçirecek hukuki, teknik ve eğitim alanlarında çaba gösterilmelidir.**

İLKOKULLARDA MÜZİK EĞİTİMİ

Türk eğitim tarihi boyunca, müzik eğitimine okul öncesi veya ilkokul yerine ileri yaşlarda (o da yeterince kapsayıcı olmadan) yer verilmiş, en etkili olduğu dönem olan küçük yaş müzik eğitiminin ihmal edilmesinden dolayı **ülkenin müzik yetenek havuzu yeterince değerlendirilememiş,** pek çok yetenek eğitimin ilk kademelerinde kaybolmuştur/kaybolmaktadır. İnsan beynine olumlu etkileri belirlenen müziğin önemli bir eğitim aracı olarak küçük yaşlarda kullanılmasına yönelik farkındalık çalışmaları yapılmalıdır. **Antalya Filarmoni Derneği ve Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ortak Sanat İlkokulda Başlar (SİLOB) projesi gibi iyi örnekler okul öncesinden itibaren yaygınlaştırılmalı** bütün öğrencileri kapsayan yetenek taraması sonucu korolar kurulmalı; böylece öğrencilerin kendi yeteneklerinin farkına varmaları sağlanarak, gelişmelerinin önü açılmalıdır. İkinci aşamada ilkokullarda müzik derslerine müzik öğretmenleri tarafından verilmesi sağlanmalıdır. İlkokullara en az bir müzik öğretmeni atanmalıdır. Çocuk Müzik Okulları açılıp yaygınlaştırılabilir.

ÇOCUKLARIN MADDE BAĞIMLILIĞI SORUNLARI

Çocuk-ergenler madde kullanımına başlama açısından riskli bir grup olup maddenin olumsuz etkilerine karşı daha savunmasızdırlar. Dünya uyuşturucu raporuna göre (2023), çoğu ülkede ergenler genel nüfus içinde daha fazla oranda madde kullanmaktadır. **Türkiye Uyuşturucu Raporuna (2021) göre**, yatarak tedavi alan hastaların **maddeyi ilk kullanım yaşının 15-24 yaş arasında yoğunlaştığı, 2018 yılından bu yana madde kullanımına başlama yaşının düştüğü** belirlenmiştir.
Madde kullanım bozukluğunun önlenmesi, tedavisi ve rehabilitasyon süreçlerinin tamamında çocuk-ergenlere, ailelere, sağlık çalışanlarına, hükümete ve toplumda yaşayan tüm bireylere önemli görevler düşmektedir. Madde kullanımını önlemeye ve tedavi sürecine yönelik müdahaleler planlanırken, **bu deneyimi yaşayan çocuk-ergenlerin önerilerinin dikkate alınması** müdahalelere önemli bir bakış açısı sağlayabilir, onların tedaviye devam etme ve katılım olasılıklarını artırabilir. Madde kullanım bozukluğu olan ve tedavi gören çocuk-ergenlerin **toplumla iç içe, damgalanmadan yaşamasına yönelik faaliyetler yürütülmeli, toplumu ve aileleri bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları** artırılmalıdır.

Madde kullanımı ve bağımlılığını tespit etmede, önlemede ve tedavi sürecinde **birincil koruyucu unsur ailedir**. Aile içerisinde de annenin rolü belirleyicidir. Kadının sosyo– ekonomik koşulları, psiko-sosyal iyi olma hali, bilgiye erişim şansı madde bağımlılığı ile mücadele başta olmak üzere çocuk refahı açısından kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, öncelikle **annelerin kendi rol ve etkileri hakkında bilgilendirilmesi ve farkındalıklarının artırılması gerekmekte**dir. Madde bağımlılığını önlemede **aile denetiminin ve ailenin işlevinin önemine ilişkin toplumsal farkındalığı artırmak, aile içi bağları kuvvetlendirmek** önemli ve öncelikli bir toplumsal ihtiyaçtır. Madde bağımlılığı ile mücadelede madde bağımlısı çocuk-ergenleri ve aileleri ile bu alanda çalışan STK'lar ve kamu kurumlarını içine alan çok daha kapsamlı iş birliği modelleri geliştirilmelidir. **Cumhuriyet Kadınları Derneği'nin uyguladığı "Uyuşturucuya Karşı Anneler Hareketi Projesi"** kapsamında gerçekleştirilen kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri ziyaretleri, toplantılar, paneller, konferanslar, imza masası çalışmaları, eğitim kurumları ile iş birliği çalışmaları ve veli eğitimleri başarılı bir örnek olarak yaygınlaştırılması önerilmektedir.

ÇOCUKLARIN DİJİTAL BAĞIMLILIK SORUNLARI

Son yıllarda çocukların dijital oyun oynayarak geçirdikleri sürenin önemli ölçüde arttığı ve **bağımlılık düzeylerinin endişe verici boyutlara ulaştığı** görülmektedir. Çocuklarda dijital oyun bağımlılığının önlenmesi önemli bir hedeftir ve dijital oyun bağımlılığına neden olan durumların ve risklerin belirlenmesi önleyici tedbirlerin alınması açısından çok önemlidir. Bu alandaki çalışmalar çocukların, öğretmenlerin, hemşirelerin ve ebeveynlerin konuya ilişkin farkındalığını artırabilir. **Dijital oyun bağımlılığının önlenmesine odaklanan çalışmaların planlanması ve dijital teknolojilerin gerekli ve faydalı kullanımına ilişkin okul müfredatına derslerin eklenmesi** önerilmektedir.

Dijital oyunların sınırsız kullanımı dijital oyun bağımlılığı riskini artırmaktadır. Çocuklar için en önemli rol modeller ebeveynleridir. **Ebeveynlerin dijital oyun bağımlılık düzeyleri ile çocuklarının dijital oyun bağımlılığı düzeyleri ilişkilidir**. Bir konu hakkında bireyin yüksek farkındalığının olması o konuyla ilgili problemleri önlemeye yönelik davranış ve tutumu başlatmada anahtar rol üstlenmektedir.

Annelerin dijital oyun bağımlılığına ilişkin farkındalıkları akıllı telefon/tablet kullanma süresi ve sahip oldukları çocuk sayısı ile ilişkilidir. **Annelerin dijital oyun bağımlılığına ilişkin farkındalıklarının artırılması** ve böylece çocukların dijital oyun bağımlılıklarının önlenmesi için **multidisipliner, aile odaklı müdahale programlarının geliştirilmesi** önerilmektedir.

Dijital oyunlar ebeveyn denetiminde sınırlı ve kontrollü oynandığında çocukların yaratıcılığını geliştirme fırsatı sunabilirler. Bu bağlamda hemşire, öğretmen, ebeveyn ve çocukların iş birliğiyle okul temelli çalışmalar tasarlanabilir.

ÇOCUKLARA SAĞLIKLI BESLENME ALIŞKANLIKLARI KAZANDIRILMASI

Çocuklarımızı tehdit eden en önemli sorunların başlarında **yetersiz ve yanlış beslenme** neticesinde ortaya çıkan çok ciddi beden ve ruh sağlığı sorunları gelmektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün tespitlerine göre, tüm dünyada "mikro besin ögesi eksiklikleri, fazla kilo ve obezite dahil olmak üzere tüm biçimleriyle yetersiz beslenme" ülkelerin mücadele etmesi gereken en önemli küresel sorun alanlarından biri haline gelmiştir. İki milyar insanın mikro besin ögesi eksikliğinden etkilenmekte olduğu ve aşırı kilolu ve obez bireylerin sayısının da artmaya devam ettiği hesaba katılarak üç milyardan fazla insanın sağlıklı beslenemediği tahmin edilmektedir. Referans verilen son çalışmalarda, beslenmenin oluşumunda temel etmenler arasında yer aldığı tip 2 diyabet erkeklerde %16, kadınlarda %17,2; prediyabet %28,7; 15 yaş ve üzeri bireylerde hipertansiyon %27,7; obezite %30,3; **çocukluk çağı obezitesi %9,9; fazla kilolu çocuk %14,6; 5 yaş altı çocukların %6'sı yaşına göre bodurdur.**

Okul öncesi dönem sağlıklı beslenme alışkanlıkları kazanımı için oldukça önemlidir ve bu dönemdeki alışkanlıklar gelecek yıllarda beslenme ile ilgili davranışları da etkilemektedir. Önerilen besin ögesi gereksinimlerinin karşılanması için **okul öncesi çocuklarda sağlıklı beslenme davranışları teşvik edilmeli ve ara öğün tüketiminin önemi vurgulanmalıdır.**

Çocuklara yönelik **E-sağlık okuryazarlığının artırılmasına yönelik eğitimler planlanmalıdır.** Adölesan fiziksel aktivite düzeyini artırmayı hedefleyen egzersiz programları geliştirilmelidir. Okulların eğitim müfredatlarına fiziksel aktivite ve elektronik sağlık okuryazarlığını artıracak girişimler planlanmalıdır.
İnternet bağımlılığı düzeyi yüksek olan adölesanlarda uyku kalitesi düşmekte ve yeme davranışları olumsuz yönde etkilenmektedir. Adölesanların sağlıklı gelişimleri için yeterli ve kaliteli uyku uyuması ve sağlıklı beslenmesi gerekmekte olup internet bağımlılığı açısından değerlendirilmelidir.

ÇOCUK VE GENÇLERDE İNTİHARIN ÖNLENMESİ

Çocuk ve ergenlerde intiharın önlenmesinde en etkili yaklaşım sebep olan faktörlerin ve risk düzeyinin belirlenmesi ve koruyucu faktörlerin desteklenmesidir. İntihar için risk faktörlerinin azaltılması ve koruyucu faktörlerin artırılmasına yönelik disiplinlere özgü müdahale programlarında **psikoterapi, intihar okuryazarlığının artırılması ve**

okul temelli intihar farkındalığı programları gibi müdahalelerin planlanması önemlidir.

Çocuk ve gençlerin sosyal hayata uyum sağlayabilmeleri, problem çözme yeteneklerini geliştirebilmeleri için; **sosyal faaliyet imkanlarını da içeren gençlik merkezleri, sağlıklı yaşam merkezleri gibi kurumlarda hizmetler** verilebilir; ailelere ve öğretmenlere intihar girişimlerinin önlemesi konusunda farkındalık eğitimleri planlanabilir; acil servis ünitesinde görev yapan sağlık personeline, intihar girişimleri ve kriz durumlarında doğru yaklaşımlarda bulunulması için sistemli planlı eğitim programı düzenlenebilir; intihar vakalarının ciddi artış gösterdiği bahar aylarında intihar girişimi önleme çalışmaları artırılabilir; akran zorbalığına ve bağımlılığa yönelik paydaş kurumlar ile çalışmalar yürütülebilir. **Çocuk ve gençlerin kendilerini duygularını ifade edebilecekleri organizasyonlar (kamp, oyun, tiyatro vb.) düzenlenebilir.** Medyanın intihar konusunda haber yapma tutumu ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ BOYUTLARI

Çocuk istismarı yaygınlığı ve etkileri nedeniyle çok boyutlu bir sorundur. Her kültürde, her sosyoekonomik düzeyde, her din ve etnik kökende meydana gelebilir. Çocuklar en güvende hissetmesi gereken evde, okulda, onu koruma ve gözetme amacı olan kurumlarda ya da sanal ortamda ihmal ve istismara uğrayabilmektedir.
0-12 aylık, günde en az 2 saat ağlayan bebekler bile ciddi ancak önlenebilir bir halk sağlığı sorunu olan çocuk istismarı açısından risk altında olabilmektedir. Bu bebeklerin annelerinin yüksek düzeyde sosyal destek ve mental iyi oluşa sahip olması ile bebeğe tokat atma veya sarsma şeklinde ortaya çıkan fiziksel istismar davranışlarının azaltılabileceği, **sağlık çalışanlarının annelerin sosyal destek sistemlerinin ve ruh sağlıklarının iyileştirilmesinde aktif rol oynaması** önerilmektedir.

Çocuk ihmali çocuğa kötü muamelenin bir tipi ve ölümcül olanıdır. Çocuk ihmali sadece çocuk sağlığı değil aynı zamanda toplum sağlığını da etkilemektedir. **Hemşirelerin savunucu rolleri kapsamında çocuk ihmalinin engellenmesi ve tekrarlanmaması için hemşireler bu konuda bilinçlenmeli ve gerekli önlemleri almalıdır**. Hemşireler çocuk ihmalinin değerlendirilmesinde ve önlenmesinde multidisipliner bir yaklaşım benimsemelidir. İhmale uğrayan çocuğun bakımında hemşireler hem çocuğun ihtiyaçlarını dikkate alarak hem de ailenin sosyo-kültüreler durumunu dikkate alarak bireysel bakım sağlamalıdır.

Kişilerin uyuşturucu maddeyle tanışma ve suça yönelmelerinde çeşitli ihmal ve istismar gibi olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Aile ortamına ilişkin olumsuzluklar yaşamın ilerleyen evrelerinde kişinin fiziksel, bilişsel, duygusal ve toplumsal açıdan birçok sorunu deneyimlemesine neden olurken, aile ilişkileri kişinin tüm bu sorunlarla başa çıkabilmesinde de önemli bir role sahip olabilmektedir. Çocukluk sürecinde ebeveynlerin yanında diğer bakım verenler, eğitim kurumu sorumluları, mahalle gibi mekânsal dinamikler, sosyal çevre ve akran ilişkileri, ailenin kültürel yatkınlıkları ve toplumsal yalıtılmışlığı gibi birçok unsurun etkisi söz konusudur. **Çocukluktaki olumsuz deneyimlerin yaşamın ilerleyen dönemlerinde oluşturduğu risk etmenlerini ve riskli davranışları önlemede ilgili kurum ve kuruluşların gerekli sorumluluğu alması** oldukça önemlidir.

Yeni bir çocuk istismarı alanı da çocukları görsel malzeme olarak kullanan sosyal medya fenomenliği olgusuna bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Oyuncu çocukları koruyan bir yönetmelik olmasına rağmen, henüz **çevrim içi platformun oyuncuları olan çocukları koruyan bir yasa ve yönetmelik yoktur.** Çocukların ebeveyni ya da öğretmeni olan fenomenler para ya da şöhret kazanmak için çocukların güvenliğini ve mahremiyet hakkını zedelemektedir. Paylaşılan videoların kötü niyetli sitelerde istismar edilme olasılığı yüksektir. Bu durum, çocuk haklarının ihlaline neden olabilir ve aynı zamanda çocukların bilgisi dışında onları tehlikeye atabilir. **Çocuklara ait görsellerin paylaşılması konusunda kuralların olması ve uygulanması ve çevrimiçi platformların oyuncuları olan çocukların haklarının yasa ve yönetmeliklerle korunması ivedilikle ele alınması** gereken konular arasındadır.

06.02.2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli yaşanan deprem sonrasında deprem bölgelerinde barınma ihtiyacının giderilmesi amacıyla oluşturulan geçici yaşam alanlarının **7-18 yaş çocuklara yönelik riskler oluşturduğu ve savunmasız duruma düşecekleri koşulların varlığı ile çocuğun güvencesinin sağlanamadığı tespit edilmiştir**. Deprem bölgelerinden iki il ve iki ilçeden ilgili kurum ve kuruluşlara yansıyan vakaların incelenmesi neticesinde afet durumlarında çok sayıda çocuğun ebeveynlerinden ya da kendilerine bakım veren kişilerden ayrı düştüğü ve refakatsiz kaldığı gözlemlenmiştir. Geniş aile yapısına sahip birçok aile 21 metrekare standart ölçüye sahip konteynerlerde hayatını sürdürmek durumda kalmıştır. Özellikle ebeveyn kaybına uğramış çocukların istismara uğradığı tespit edilmiştir.

Yaşanan felaketler sonrası çocuklara yönelik güvenli yaşam alanlarının temin edilmesi ile ilgili denetim mekanizmalarının daha etkin olması gerekmektedir. **Geçici yaşam alanlarında (çadır kent, konteyner kent) mahremiyet bilinci yüksek ebeveynler yetiştirilmesi amacıyla yapılan psikososyal destek çalışmalarının sürekliliği sağlanmalıdır.** İhmal ve istismar mağduru olup sevgi evlerine yönlendirilen çocuklara yönelik koruyucu önleyici çalışmalara ağırlık verilmesi oldukça elzemdir.

Çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi için, **aileye, ilişkilere ve topluma ait kolaylaştırıcı etmenlerin ortadan kaldırılması çok önemlidir**. Cinsiyete ve sosyal sınıfa ait eşitsizliklerin giderilmesi, kamusal eğitimin kapsayıcı, nitelikli, yaşam becerilerine içeren şekilde yapılandırılması, işsizlik ve yoksulluk oranının azaltılması, aile ve çocuk refahı için çalışan kurumları destekleyen hizmetlerin yeterli hale getirilmesi, çocuk istismarını önleyecek politika ve yasaların geliştirilerek uygulanması, şiddeti yücelten toplumsal ve kültürel ögelerle mücadele edilmesi, ailelerin ve kurumların olumlu ebeveynlik, çocuk hakları ve iletişim konusunda güçlendirilmesi, madde bağımlılığı ile etkin mücadele, çocuklara hak temelli yaklaşım ve çocuğun üstün yararı ilkesinin çocukla yolu kesişen tüm birey ve kurumlarca benimsenmesinin sağlanması önlemede önemli adımlardır.

ÇOCUĞA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMAR DURUMLARINA YAKLAŞIM

Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde yaşam boyu sürebilecek etkileri olan cinsel istismar olgularının çoğunluğunun bildirimi yapılamamakta, bazı olgularda etkileri istismar sonrası hemen ortaya çıkmamaktadır. Cinsel istismara maruz kalan çocuklarda olayın tekrar etme korkusu, çaresizlik, güven duygusunun kaybedilmesi,

uykuya dalmada güçlük, geleceğe dair umutsuzluk, kendini suçlama, istismar olayının zihinde canlanması, utanç duyma, değersizlik duygusu, intihar girişimi, karşı cinsten nefret etme, gece kabus görme, içe kapanma, okul başarısında düşme, ruh halinde dalgalanma gibi durumlar görülebilmektedir.

Ülkemizde cinsel istismar mağduru çocukların ilk muayenelerinin yapıldığı ve adli süreçlerinin başlatıldığı **Çocuk İzlem Merkezlerinde çalışan profesyonellerin cinsel istismar konusunda donanımlı olmaları gerekmektedir**. Özellikle adli muayene süreçlerinin **çocuğun travmatize edilmeden yürütülmes**i, muayene esnasında çocukta anksiyete ve korkuya neden olabilecek durumların etkili bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir.

Çocuk istismarını önlemeye yönelik stratejiler okul öncesi dönemde çocukların eğitimi ile başlamalıdır. Cinsel istismarı önleme stratejilerinin okul tabanlı eğitim programları ile uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır. Temel hedef, çocuk cinsel istismarını önlemek için **çocukların bedenini tanıma ve beden güvenliği ile ilgili bilgi ve becerilerini artırmak**tır. Ülkemizde çocuk cinsel istismarını önlemek için çocukların bedenini tanıma ve beden güvenliği ile ilgili bilgi ve becerilerini artırıcı çalışmaların okul öncesi yaş döneminden itibaren okul tabanlı eğitim programlarına eklenmesi yönündeki gereklilik tartışılmıştır. Bu tartışma sonuçları **2024 yılı itibariyle okul öncesi eğitim programlarında yerini almıştır. Ancak bu uygulamaların sağlıklı bir şekilde hayata geçirilmesi için öğretmen ve veli iş birliği güçlendirilerek toplum geneline yaygınlaştırma çalışmaları artırılmalıdır.** Okul öncesi dönemde geniş bir yer tutan drama uygulamaları çocuğu merkeze alarak onun öğrenme sürecinde aktifleşmesini sağlamaktadır. Çocuklar drama ile duygu ve düşüncelerini, alışkanlıklarını, bilgilerini göz önüne sererek, birbirleriyle grup içinde etkileşim göstererek, bir şeyleri paylaşarak ve gözlemleyerek öğrenmektedirler. Çocukların bu yolla, yani yaparak ve yaşayarak öğrendikleri bilgiler kalıcı olmakta ve hayata daha kolay bir şekilde geçirilebilmektedir. Doktora tez çalışması kapsamında yaratıcı drama ile geliştirilen ve etkinliği kanıtlanan **Bedenim Benim Özelimdir Eğitim Programının (BBÖEP) Milli Eğitim Bakanlığı'na sunularak okul öncesi dönem eğitim müfredat programı içine dahil edilmesi önerilmektedir.**

AKRAN ZORBALIĞI VE ÇOCUKLARA YÖNELİK SİBER ZORBALIK

Öğrenciler arasında kendini gösteren şiddet vakaları ve akran zorbalığı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de dikkat çekici bir boyuta ulaşmıştır. **Akran Arabuluculuğu Derneği,** dünyanın çeşitli ülkelerinde akran zorbalığının önlenmesi, azaltılması ve dönüştürülmesi için etkin ve uygulanabilir yöntemlerden biri olan **"akran arabuluculuk yaklaşımı ve uygulamaları" hakkında farkındalık yaratılmasına çalışmaktadır**. Bu yöntemde, uyuşmazlık yaşayan öğrenciler, kendileriyle aynı yaşta olan bir sınıf arkadaşlarının kolaylaştırıcılığında, ortak sorunlarını yüz yüze müzakere ederler. Sözlü, fiziksel ve psikolojik şiddet öğelerinin yerini müzakerenin almasıyla sorunlarıyla yüzleşen, kendini yapıcı olarak ifade edebilen, duygularını yönetebilen, karşıdakini dinleyen, empati kuran ve ortak menfaati dikkate alarak çözüm üretebilen bireylerin yetişmesine imkân sağlanır. Ayrıca, uygulamada yer alan öğrencilerin, zorbalığın yarattığı sonuçlarla yüzleşmesi mümkün olur. Şiddet dilinin, yapıcı müzakere ve problem çözme becerisine dönüştürülmesi önemli bir kazanımdır. Bireyin, erken yaşlarda elde edeceği kazanımlar; kişisel kariyerleri kadar toplumun

dönüşümü açısından da önemlidir. **Bu modelin devlet okullarında yaygınlaştırılması soruna etkili bir çözüm olarak önerilmiştir.**
Siber zorbalık da dünya genelinde olduğu kadar toplumumuz açısından da oldukça önemli bir boyuta ulaşmıştır ve çocuklar üzerinde son derece zarar verici boyutlarda karşımıza çıkabilmektedir. **Siber zorbalığın fark edilmesi, tespit edilmesi, önlenmesi ve çocuklar üzerinde yarattığı olumsuz etkilerinin azaltılması son derece önemlidir.** Siber zorbalığın önlenmesine yönelik; **toplumun her kesiminin siber zorbalık konusunda bilinçlendirilmesine ve farkındalıklarının artırılmasına** yönelik çalışmaların yapılması, ailelerin ve çocuklarının bilgi ve iletişim teknolojilerini doğru ve etkin şekilde kullanması yönünde müdahale programlarının düzenlenmesi önerilmektedir.

TEŞEKKÜRLER

Çocuk Hakları ve Refahı Sempoyumu yüzlerce akademisyen, meslek kuruluşu ve sivil toplum örgütü temsilcisinin gönüllü katılımlarıyla, çocuk haklarına ve refahına katkı yapması hedeflenen bilgi paylaşımlarını ve işbirliklerini harekete geçirmek amacıyla planlanmış ve başarıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu sempozyumun hayata geçmesi Akdeniz Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Özlenen Özkan'ın bu projeye verdiği samimi ve güçlü destek ile mümkün olmuştur. Kendisine ve Rektörlük Birimlerine en derin şükranlarımızı sunuyoruz.

Üniversite sivil toplum paydaşlığının çok başarılı bir örneğini oluşturan bu sempozyumun planlanmasına ve yürütülmesine katkı sunan, destekleyen ve emek veren, Çocuk Hakları ve Refahı Proje Grubumuza, sempozyumun organizasyonunu üstlenen ve büyük bir özveriyle çalışan Düzenleme Kurulu üyelerine, sempozyum bildirilerini değerlendirmeyi üstlenen Bilim Kuruluna, sempozyuma bildirileriyle katılan araştırmacılarımıza, oturumlarımızın yönetimini üstlenen Oturum Başkanlarına, ürünleriyle sempozyum aralarına katkı sunan Antalya'nın kadın kooperatiflerine, sempozyum oturumlarının yürütülmesine katkı veren Yaşam Boyu Öğrenme Öğrenci Topluluğu ile Çevre ve İklim Değişikliği Topluluğuna, sempozyumu izleyerek kamuoyunu bilgilendiren basının değerli temsilcilerine de şükranlarımızı sunarım.

Ayrıca, bildiri özetlerinin bu kitapçıkta toplanmasına onay vererek özet metinlerini paylaşan sempozyum katılımcılarımıza ve bu kitapçığın düzenlenmesine katkı veren, dernek üyemiz Dr. Arzu Açar'a da çok teşekkür ediyorum.

Bu Sempozyum Bildiri Özetleri kitapçığının ileri çalışmalara esin kaynağı olmasını dilerim.

Prof. Dr. Fulya Sarvan
TÜKD Antalya Şube Başkanı
Sempozyum Başkanı